

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Του

Καρούζου Μάριου - Αναστάσιου

**Η μετανάστευση ως ζήτημα ασφάλειας και μέσο
στρατηγικής**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια : κα Χειλά Ειρήνη

Υποβληθείσα ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος (MSc) στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές

Αθήνα, Ιούλιος 2022

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Ο δηλών

Καρούζος Μάριος

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ABSTRACT	8
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ, ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ...	13
Εισαγωγή - Εννοιολογικό πλαίσιο.....	13
1.1 Μετανάστευση.....	15
1.2 Ασφάλεια	19
1.3 Στρατηγική	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΣΤΗΝ ΕΕ. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ	29
Εισαγωγή	29
2.1 Η μετανάστευση υπό το πρίσμα των Ευρωπαϊκών συνθηκών	30
2.2 Κανονισμός Δουβλίνο II και Σύμβαση Σένγκεν	35
2.2.1 Κανονισμός Δουβλίνο II.....	35
2.2.2 Σύμβαση Σένγκεν.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΕΕ.....	38
Εισαγωγή.....	38
3.1 Σύνομη αναδρομή και ιστορικό πλαίσιο.....	39
3.1.1 Ιστορική παρουσίαση	39
3.1.2 Νομικό πλαίσιο.....	41
3.2 Προκλήσεις προσφυγικού για Ελλάδα και Ευρώπη	44
3.3 Συνέργειες και προβλήματα	45
3.4 Συμπερασματικά από Ευρωπαϊκή Πολιτική	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΣΦΑΛΕΙΑ.....	49
Εισαγωγή	49
4.1 Ζητήματα ασφάλειας.....	49
4.1.1 Εισαγωγή στην ασφάλεια	50
4.1.2 Παγκοσμιοποίηση, σύγχρονες προκλήσεις και ασφάλεια	52
4.1.3 Προκλήσεις.....	53
4.1.3.1 Ασφαλειοποίηση	53
4.1.3.2 Ασφαλειοποίηση του προσφυγικού.....	55
4.1.3.3 Ενταξιακή προβληματική και περιθωριοποίηση.....	58

4.2 Τρομοκρατία και πρόσφυγες	59
4.2.1 Έννοια και ορισμός τρομοκρατίας – μορφές διεθνούς τρομοκρατίας.....	59
4.2.2 Τρομοκρατία ως αιτία ασφαλειοποίησης του προσφυγικού	62
4.3 Εθνικισμός.....	64
4.3.1 Κράτος, έθνος και εθνικισμός	64
4.3.2 Ευρωσκεπτικισμός.....	65
4.3.3 Εθνικισμός και Ακροδεξιά.....	66
4.3.4 Ακροδεξιά τρομοκρατία.....	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑ.....	71
5.1 Ευρω-τουρκικές σχέσεις και αναδρομή	73
5.2 Συμφωνία ΕΕ - Τουρκίας.....	76
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	84
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ	94
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	96

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να αναδειχθεί η σχέση μεταξύ των εννοιών της μετανάστευσης, της ασφάλειας και της στρατηγικής. Φιλοδοξεί να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο η σχέση αυτή επηρεάζει και διαμορφώνει τις πολιτικές των κρατών (εσωτερικές και εξωτερικές) αλλά και τις διακρατικές σχέσεις. Μέσω της εκτενούς ανάλυσης των εννοιών αυτών, παρουσιάζονται οι βασικές συνιστώσες τους σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω των ευρωπαϊκών συνθηκών, αλλά και στην περίπτωση της Ελλάδας. Στις ενότητες που περιλαμβάνονται αποτυπώνονται οι προκλήσεις που γεννά για την ασφάλεια το μεταναστευτικό φαινόμενο, όπως είναι η τρομοκρατία και η άνοδος της ακροδεξιής ιδεολογίας σε κοινωνικό αλλά και πολιτικό επίπεδο, καθώς επίσης και τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη εργαλειοποιούν το μεταναστευτικό με απώτερο σκοπό την επίτευξη συγκεκριμένων οικονομικών, πολιτικών και λοιπών επιδιώξεων. Ολοκληρώνοντας την ανάλυση, η εργασία οδηγείται στην παρουσίαση ενός χρονοδιαγράμματος των Ευρω-τουρκικών σχέσεων μέχρι και την κοινή δήλωση των δύο πλευρών αναφορικά με το μεταναστευτικό (EU-Turkey Statement), επικεντρώνοντας την ανάλυση στην στάση που διατηρεί η Τουρκία απέναντι σε Ευρώπη και Ελλάδα, επιστρατεύοντας το μεταναστευτικό ως μέσο άσκησης πίεσης. Στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζονται μια σειρά συμπερασμάτων αναφορικά με την εργαλειοποίηση του προσφυγικού τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ παράλληλα πραγματοποιείται μια προσπάθεια ανάδειξης της εύθραυστης κατάστασης που εμφανίζει το μεταναστευτικό στην Ελλάδα καθώς και μελλοντικών προκλήσεων που πιθανώς κάνουν την εμφάνισή τους, λαμβάνοντας υπόψιν την μεταβατική περίοδο που διανύει η χώρα μας.

Λέξεις – κλειδιά: μεταναστευτικό, ασφάλεια, ασφαλειοποίηση, εργαλειοποίηση, στρατηγική

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to highlight the relationship between the concepts of migration, security and strategy. It aspires to highlight the way in which this relationship affects and shapes states' policies (internal and external) as well as interstate relations. Through the extensive analysis of these concepts, their main components are presented at the level of the European Union, through the European treaties, but also in the case of Greece. In the chapters included, security challenges created by the migration phenomenon are reflected, such as terrorism and the rise of far-right ideology at a social and political level, as well as the way in which states use migration as a tool with the ultimate goal of achieving specific economic, political and other objectives. Completing the analysis, the thesis is led to the presentation of a timeline of Euro-Turkish relations, up to the joint statement of the two sides regarding migration (EU-Turkey Statement), focusing the analysis on the attitude maintained by Turkey towards Europe and Greece, enlisting migration as a means of exerting pressure. In the last chapter of the thesis, a series of conclusions are presented regarding the instrumentalization of refugees both inside and outside the European Union, while at the same time an attempt is made to highlight the fragile situation of migration in Greece as well as future challenges that may appear, taking into account the transitional period our country is going through.

Keywords: migration, security, securitization, instrumentalization, strategy

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
IRO	International Refugee Organization
CEAS	Common European Asylum System
IOM/ΔΟΜ	International Organization for Migration / Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
Β' ΠΠ	Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μετανάστευση ως φαινόμενο χρονολογείται πολλούς αιώνες πίσω. Αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο το οποίο παρέμεινε ενεργό κατά το πέρασμα του χρόνου, από τη στιγμή που πρωτοεμφανίστηκε, αυξομειώνοντας απλώς την ένταση του και διαφοροποιώντας τον τόπο που εντοπίζεται. «Η ιστορική περίοδος που διανύουμε τα τελευταία χρόνια έχει ήδη καταγραφεί ως ο χρόνος του προσφυγικού: «της μεγαλύτερης μετακίνησης προσφύγων που γνώρισε η Ευρώπη από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου». (Χριστόπουλος Δ., 2020)

Η συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας περιλαμβάνει την περιγραφή και ανάλυση τριών από τις βασικές έννοιες που δεσπόζουν στο κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό και διπλωματικό προσκήνιο της δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα. Έννοιες οι οποίες καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη δράση και συμπεριφορά των κρατών καθώς και τις εξελίξεις στο διεθνές σύστημα. Οι έννοιες αυτές είναι η *μετανάστευση*, η *ασφάλεια* και η *στρατηγική*.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η περιγραφή, ανάλυση και κατανόηση του φαινομένου της μετανάστευσης ως ζήτημα ασφάλειας (εθνικής και διεθνούς) και παράλληλα η εργαλειοποίηση της μετανάστευσης και η «εκμετάλλευσή» της για να χρησιμοποιηθεί ως μέσο διαμόρφωσης στρατηγικής. Ακόμα θα αναδειχτεί η μεγάλη σημασία ενός φαινομένου, καθώς η μετανάστευση δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως πρόβλημα αλλά ως φαινόμενο, και η πολυπλοκότητα που δημιουργεί σε πολλά επίπεδα στη διεθνή σκηνή. Η περιπτωσιολογική ανάλυση που θα πραγματοποιηθεί εστιάζεται στις πολιτικές και τις δράσεις της ΕΕ που αφορούν το μεταναστευτικό, την Ελλάδα και τον ρόλο της, μιας και τοποθετείται στο κέντρο των εξελίξεων και των προσφυγικών ροών, κυρίως λόγω της γεωγραφικής της θέσης και τέλος την κατάσταση δράσης-αντίδρασης που διαμορφώνεται μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας, εξαιτίας της επιθετικής πολιτική που ασκεί η τελευταία απέναντι στην ΕΕ, κάνοντας χρήση της δυναμικής που εμφανίζει το μεταναστευτικό ζήτημα.

Στο 1^ο κεφάλαιο της εργασίας επιχειρείται η θεωρητική απόδοση των εννοιών της μετανάστευσης, της ασφάλειας και της στρατηγικής. Θα οριστεί η έννοια της μετανάστευσης καθώς και η πληθώρα μορφών αυτής που διακρίνονται, πχ αναγκαστική, ακούσια κλπ. Επιπρόσθετα θα συμπεριληφθεί μια περιεκτική ιστορική αναδρομή του φαινομένου της μετανάστευσης συμπεριλαμβάνοντας αίτια του πυροδοτούν τις κινήσεις πληθυσμών. Στη συνέχεια θα οριστεί η έννοια της διεθνούς ασφάλειας καθώς και μια σύντομη αναφορά σε χρονικές περιόδους και γεγονότα που

οδήγησαν στην ύπαρξη στενής σχέσης μεταξύ ασφάλειας και μετανάστευσης. Τέλος στο τελευταίο σκέλος του κεφαλαίου αυτού θα οριστεί όρος της στρατηγικής και θα γίνει αναφορά σε βασικά δόγματα και μορφές στρατηγικής, ενώ δεν θα παραληφθεί η συνεισφορά του Θουκυδίδη, «πατέρα» του πολιτικού ρεαλισμού, στη διαμόρφωση της στρατηγικής σκέψης στις μέρες μας.

Στο 2^ο κεφάλαιο θα εξεταστεί το μεταναστευτικό ζήτημα σε επίπεδο ΕΕ. Θα γίνει επεξήγηση και διαφοροποίηση του πρόσφυγα από το μετανάστη ενώ στη συνέχεια, θα γίνει παρουσίαση του τρόπου με τον οποίο η ΕΕ αντιλαμβάνεται και αντιμετωπίζει το μεταναστευτικό μέσω κανονισμών, Συμβάσεων και των Συνθηκών, όπως τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, τον κανονισμό Δουβλίνο II, τη Σύμβαση Σένγκεν κλπ. Επιπλέον μέσω των προηγούμενων που αναφέρθηκαν θα πραγματοποιηθεί αναφορά σε ζητήματα ασύλου και ζητήματα παράτυπης μετανάστευσης.

Στο 3^ο κεφάλαιο της εργασίας θα πραγματοποιηθεί μια στοχευμένη προσέγγιση του φαινομένου της μετανάστευσης στην Ελλάδα αλλά και της ευρωπαϊκής οπτικής και συμβολής. Θα αναλυθεί η παρούσα κατάσταση που εκτυλίσσεται στη χώρα μας καθώς και ο τρόπος που ανταποκρίνεται η Ελλάδα στις συνεχείς ροές μεταναστών ιστορικά αλλά και σήμερα, καθώς και οι προκλήσεις που εμφανίζονται ανά τις περιόδους που θα παρουσιαστούν, όπως και στο σήμερα, εξαιτίας του υπέρογκου μεγέθους των ροών αυτών.

Στο 4^ο κεφάλαιο η ανάλυση θα εξειδικευτεί η σχέση της μετανάστευσης και ασφάλειας. Θα εξεταστεί πώς το φαινόμενο της μετανάστευσης αποτελεί βασικό ζήτημα ασφάλειας, προσεγγίζοντας το μεταναστευτικό ως μέσο εξάπλωσης της τρομοκρατίας, κυρίως για τον ευρωπαϊκό χώρο. Εν συνεχεία και έχοντας ως δεδομένο την προσέγγιση αυτή, θα εξεταστεί η «συμβολή» του μεταναστευτικού στην ανάδειξη και ενίσχυση του εθνικιστικού και ξενοφοβικού στοιχείου σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, στοχεύοντας στην παρουσίαση των αλλαγών που επιφέρει στην πολιτική σκηνή των ευρωπαϊκών κρατών η αυξανόμενη δημοτικότητα που εμφανίζουν οι ακροδεξιές πολιτικές παρατάξεις, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας.

Στο 5^ο κεφάλαιο της εργασίας θα περιληφθεί η στάση της Τουρκίας και της πολιτική που υιοθετεί απέναντι στην ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, θα γίνει ανάλυση των σχέσεων μεταξύ των δύο πλευρών εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο το μεταναστευτικό επιβαρύνει τον ήδη προβληματικό διάλογο μεταξύ των δύο. Θα γίνει μια απόπειρα να δημιουργηθεί μια όσο το δυνατόν ξεκάθαρη εικόνα γύρω από το πώς τα Ευρωπαϊκά κράτη και η Τουρκία αντιλαμβάνονται σήμερα το μεταναστευτικό και πως, συνδυάζοντας την επίδραση και τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού στα διάφορα επίπεδα και τομείς

όπως η κοινωνία, η οικονομία, η ασφάλεια, χαράζουν στρατηγικές και χρησιμοποιούν πλέον το μεταναστευτικό σαν «όπλο», σαν ένα μέσο άσκησης πίεσης για την επίτευξη άμεσων ή μακροπρόθεσμων στόχων και επιδιώξεων.

Κλείνοντας, στο τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, με βάση όλα τα προηγούμενα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί και αναλυθεί, θα παρουσιαστεί η προσωπική μου εκτίμηση αναφορικά με το μέλλον του μεταναστευτικού ζητήματος στην Ελλάδα καθώς και τον τρόπο με τον οποίο θα αποτελέσει σε μεγαλύτερο βαθμό βασικό εργαλείο στη χάραξη τόσο εσωτερικής όσο και εξωτερικής πολιτικής καθώς και στη διαμόρφωση της στρατηγικής για τη χώρα μας όσο και για λοιπές χώρες που βρίσκονται στο επίκεντρο του φαινομένου αυτού ή επιθυμούν να εμπλακούν προκειμένου να επιτευχθούν στόχοι και επιδιώξεις.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στηριζόμενη σε ποιοτική ερευνά και βασίστηκε στις βασικές θεωρίες των εννοιών της μετανάστευσης, της ασφάλειας και της στρατηγικής, σε συνδυασμό με την προσωπική μου εμπειρία σε πιο πρακτικό επίπεδο όντας εργαζόμενος του προγράμματος ΕΣΤΙΑ. Απώτερη επιθυμία μου είναι η παρούσα εργασία να αποτελέσει εργαλείο για μελλοντικούς μελετητές του μεταναστευτικού, μιας και το φαινόμενο αυτό χαρακτηρίζεται από έντονη δυναμική και θα συνεχίσει να απασχολεί σε ερευνητικό, ακαδημαϊκό επίπεδο και κοινωνικοπολιτικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ, ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Εισαγωγή - Εννοιολογικό πλαίσιο

Οι μετακινήσεις πληθυσμών χρονολογούνται από τα αρχαία χρόνια. Οι άνθρωποι συνηθίζουν να μεταναστεύουν υποκινούμενοι από πληθώρα παραγόντων, οι οποίοι διαφοροποιούνται από εποχή σε εποχή και από τόπο σε τόπο και οι οποίοι σχηματοποιούν το μέγεθος και την ένταση με την οποία εκδηλώνονται οι ροές πληθυσμών. Κάνοντας μια σύντομη αναδρομή και γυρίζοντας πίσω στην προϊστορική περίοδο, οι μετακινήσεις πληθυσμών ήταν αρκετά συνηθεις και συχνές καθώς ταυτίζονταν με την επιβίωση. Το ένστικτο αυτό της επιβίωσης παραμένει διαχρονικό χαρακτηριστικό της μετανάστευσης καθώς οι λόγοι που οδηγούν στη μετανάστευση σχετίζονται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό με αυτή.

Η μετανάστευση είναι συνδεδεμένη με την ανάπτυξη του καπιταλισμού, συγκεκριμένα με το γνώρισμά του που αφορά τη μετακίνηση από την περιφέρεια σ' ένα μητροπολιτικό κέντρο. Διευρύνοντας την θεώρηση αυτή και αντιστοιχίζοντας την Ευρώπη με το μητροπολιτικό κέντρο, η άποψη αυτή επαληθεύεται, συμπεριλαμβάνοντας τις διάφορες μορφές που εμφανίζει το φαινόμενο της μετανάστευσης. Για παράδειγμα για τους οικονομικούς μετανάστες που βρίσκονται σε αναζήτηση καλύτερων όρων ζωής, η Ευρώπη και πιο συγκεκριμένα οι κυριότερες «μητροπολιτικές» χώρες της «ευρωπαϊκής περιφέρειας» όπως η Γερμανία, η Γαλλία κλπ. αποτελούν αδιαμφισβήτητο τόπο προορισμού για τις ροές οικονομικών μεταναστών κυρίως, αλλά και όχι μόνο. Οι άνθρωποι αυτοί ελκύονται (pull) από τα χαρακτηριστικά που διαθέτουν οι χώρες αυτές, τόσο σε επίπεδο οικονομίας, όσο και σε επίπεδο παροχών (κοινωνικό κράτος). Συνεπώς παρομοιάζοντας την κεντρική Ευρώπη ως μητροπολιτικό κέντρο και τις χώρες της Μέσης Ανατολής, την Αφρική και τις Γιουγκοσλαβικές χώρες ως περιφέρεια, παρατηρείται ροή μεταναστών προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών ζωής. Σε αυτή τη γενίκευση ωστόσο δεν θα πρέπει να συμπεριληφθούν με τους ίδιους όρους οι προσφυγικές ροές καθώς στην περίπτωση αυτή δεν μιλάμε για βελτίωση του βιοτικού επιπέδου αλλά προσπάθεια επιβίωσης.

Σε μια «ρετροσπεκτίβα» της ιστορίας παρατηρούνται ροές πληθυσμών οι οποίες παρακινούνται από συμβάντα ευρείας ή και περιορισμένης κλίμακας. Για την αποφυγή μακρηγορίας στο συγκεκριμένο κομμάτι, θα αρκούσε μια παραδειγματική αναφορά γεγονότων που και αποτέλεσαν σταθμούς της

σύγχρονης ιστορίας. Μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο οποίος «γέννησε» την οικονομική μετανάστευση, καταγράφηκαν υπέρογκες ανθρώπινες μετακινήσεις προς την αμερικανική ήπειρο. Η τεράστια καταστροφή που υπέστησαν οι χώρες της Ευρώπης ανάγκασαν μεγάλο μέρος του πληθυσμού να αναζητήσει μια καλύτερη τύχη στις ΗΠΑ και στον Καναδά. Παρόμοιο σκηνικό επικράτησε και μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου με πληθυσμιακές ροές να ακολουθούν την ίδια κατεύθυνση προς την Αμερική, ενώ μετά την βοήθεια που εξέλαβε η Γερμανία από τις ΗΠΑ και την ανασύστασή της, αποτέλεσε η ίδια ελκυστικό προορισμό για μετανάστες του Νότου. Εν συντομία συνεπώς μπορούμε να αναγνωρίσουμε ότι η μετανάστευση έχει διάφορες μορφές, οι οποίες θα αναφερθούν αναλυτικότερα στη συνέχεια, και διαμορφώνονται από το εκάστοτε «στίγμα» που φέρουν οι παράγοντες που κινητοποιούν τις ροές ανθρώπων.

Η μετανάστευση, η ακτινογραφία της οποίας είναι οι ροές πληθυσμών που μετακινούνται από και προς διάφορες κατευθύνσεις, έχει την πρωτοκαθεδρία αναφορικά με τη διαμόρφωση του δημογραφικού στοιχείου στις χώρες προέλευσης και προορισμού. Όπως η γεννητικότητα και η θνησιμότητα, έτσι και η μετανάστευση αποτελεί βασικό εργαλείο ανανέωσης ή φθοράς του πληθυσμού μιας χώρας υποδοχής, όσο και προέλευσης καθώς μεταβάλλονται και εκεί εξίσου τα δημογραφικά δεδομένα.

Απομονώνοντας την μετανάστευση από τους παράγοντες που ευθύνονται για την ενεργοποίηση του φαινομένου, καθώς και τα είδη με τα οποία εμφανίζεται, μπορούμε να διακρίνουμε ένα βασικό στοιχείο. Οι πληθυσμοί και γενικότερα ο άνθρωπος μετακινείται προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών και όρων ζωής. Αυτό λοιπόν χαρακτηρίζει την πλειοψηφία των μορφών που εμφανίζει το φαινόμενο της μετανάστευσης, αν και υπάρχει μια εξαίρεση όταν αφορά προσφυγικές ροές όπως θα δούμε και στη συνέχεια. Αυτή η βασική παραδοχή είναι πολύ σημαντική για την κατανόηση του φαινομένου της μετανάστευσης τόσο ανά τα χρόνια, αλλά κυρίως για την κατανόηση του φαινομένου και των ρυθμών που εμφανίζει τα τελευταία χρόνια (Εξερευνώντας τα αίτια της μετανάστευσης: Γιατί μεταναστεύουν οι άνθρωποι, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Το παρόν κεφάλαιο έχει ως στόχο την εξοικείωση με τις έννοιες της μετανάστευσης, της ασφάλειας και της στρατηγικής, οι οποίες θα μονοπωλήσουν το ενδιαφέρον και θα επαναλαμβάνονται συχνά και στα επόμενα κεφάλαια.

1.1 Μετανάστευση

Η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο είναι πολυεπίπεδο και πολυδιάστατο. Η πολυπλοκότητα που το χαρακτηρίζει οφείλεται στο ότι είναι εγγενές της ανθρώπινης εξέλιξης και αφορά πολλούς τομείς όπως για παράδειγμα η πολιτική και η οικονομία. (Μετανάστευση Ορισμός και βασικές κατηγορίες, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου)

Ως μετανάστευση ορίζεται η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου, μιας ομάδας ή ενός κοινωνικού συνόλου (Τσαούση,1996).

Το φαινόμενο αυτό, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, υποκινείται από πληθώρα παραγόντων. Οι παράγοντες αυτοί ομαδοποιούνται σε διάφορες κατηγορίες και σε ένα γενικευμένο πλαίσιο διακρίνονται σε φυσικούς, οικονομικούς και πολιτικούς, κοινωνικούς και δημογραφικούς. Συνεπώς, από την κατηγοριοποίηση των παραγόντων εξάγεται το συμπέρασμα ότι η μετανάστευση έχει πολύπλευρη προσέγγιση και αποτελεί πεδίο μελέτης πολλών επιστημονικών κλάδων ως οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, πολιτικό, ακόμα και ψυχολογικό φαινόμενο. Όσον αφορά την υπόστασή της ως ψυχολογικό φαινόμενο αναφερόμαστε στη σημασία και επιρροή των τάσεων μιας εποχής. Το άτομο επηρεάζεται από τον κύκλο του (συγγενής, φίλους) και είναι πιθανό να ακολουθήσει επιλογές που προηγήθηκαν. Σημαντικό στοιχείο που ωθεί στη μετανάστευση αποτελούν οι προσδοκίες που δημιουργούνται από τον τόπο προορισμού και οι οποίες συχνά δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα (παραπληροφόρηση).

Το φαινόμενο της μετανάστευσης αναλύθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό από οικονομική σκοπιά. Βασικό ζεύγος εννοιών όταν αναλύεται η μετανάστευση αποτελεί η απώθηση-έλξη (push-pull). Αρχικά η μετανάστευση βρέθηκε στο επίκεντρο μελετών σε οικονομικό επίπεδο για την ανάλυση της σε όρους κόστους και οφέλους, ενώ στη συνέχεια η απώθηση-έλξη χρησιμοποιήθηκε για την ερμηνεία του φαινομένου και από άλλους επιστημονικούς κλάδους, σε συσχέτισμό με τους παράγοντες που συνδέονται με τις ροές πληθυσμών, δηλαδή ποιοι παράγοντες δημιουργούν αίσθημα έλξης των μεταναστευτικών κυμάτων και ποιοι απώθησης αυτών (Green N.L, 2004). Επομένως το ζεύγος push και pull θα συνοδεύεται από τη λέξη factors (παράγοντες), μιας και από δω και στο εξής η ομαδοποίηση των παραγόντων και η παρουσίαση τους θα έχει να κάνει με το αίσθημα έλξης ή απώθησης που αυτοί δημιουργούν. Οι παράγοντες απώθησης είναι οι παράγοντες οι οποίοι ωθούν τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν τον τόπο εγκατάστασης και διαμονής τους, πχ εξαιτίας πολεμικών συρράξεων, ενώ οι

παράγοντες έλξης είναι εκείνοι που με τη σειρά τους δημιουργούν κίνητρα στους ανθρώπους για επιλέξουν να μετακινηθούν προς τον νέο χώρο (γλωσσάριο IOM), απολαμβάνοντας για παράδειγμα ελευθερία από θρησκευτικές ή πολιτικές διώξεις. Στην περίπτωση των παραγόντων απώθησης όπως θα παρουσιαστεί, η απώθηση δεν πραγματοποιείται με τις ιδανικότερες συνθήκες, μιας και η απόφαση για κάποιον να μεταναστεύσει δεν είναι πάντα εύκολη (Green N.L, 2004).

Οι παράγοντες απώθησης παρουσιάζουν συχνά μεγάλη δυναμική, εξαναγκάζοντας ουσιαστικά ένα άτομο ή μια ομάδα ανθρώπων να εγκαταλείψουν μια χώρα και να μεταβούν σε μια άλλη, ή έστω να δώσουν σε ένα βαθμό σε αυτό το άτομο ή τις ομάδες ισχυρά κίνητρα για να επιθυμούν την μετακίνηση τους εκτός του τόπου διαμονής τους. Οι παράγοντες ώθησης γίνονται πιο ισχυροί όταν υπόκειται απειλή βίας είτε απώλειας οικονομικής και όχι μόνο ασφάλειας. Οι παράγοντες έλξης, από την άλλη αποτελούν τα θετικά χαρακτηριστικά που έχει να παρουσιάσει μια διαφορετική χώρα που ενθαρρύνουν τους ανθρώπους να μεταναστεύσουν προς αναζήτηση καλύτερων όρων διαβίωσης. Ένα άτομο ή μια ομάδα ωστόσο δεν είναι απαραίτητο να επηρεάζεται μόνο από ένα είδος παραγόντων. Συχνά οι μετακινήσεις πληθυσμών πυροδοτούνται από την παράλληλη πίεση παραγόντων έλξης και απώθησης, καθώς και οι δύο δημιουργούν κίνητρα για να εγκαταλείψει κάποιος τη χώρα του. (Παράγοντες ώθησης-έλξης στη μετανάστευση, 11/2/2020)

Οι φυσικοί παράγοντες έχουν να κάνουν με περιβαλλοντικά ζητήματα. Φυσικές καταστροφές όπως σεισμοί, πλημμύρες, ξηρασίες οδηγούν τους ανθρώπους να μεταναστεύουν καθώς τα φαινόμενα αυτά επηρεάζουν τις συνθήκες διαβίωσής τους, δυσχεραίνοντας τόσο τη διαμονή τους (καταστροφές σε κτήρια και σπίτια) όσο και την οικονομία (καλλιέργειες). Αξίζει να σημειωθεί ότι το βάρος των επιπτώσεων από τα φυσικά φαινόμενα διαβαθμίζεται ανάλογα με τη δυνατότητα και τα «αντανακλαστικά» του εκάστοτε κράτους να ανταποκριθεί, να αντιμετωπίσει αλλά και να προλάβει καταστροφές που θα αναδυθούν από περιβαλλοντικά φαινόμενα. Σύμμαχος για την πρόληψη και την αντιμετώπιση τέτοιων ζητημάτων αποτελεί η τεχνολογία και η ευκαιρίες που υπάρχουν για πρόσβαση και εκμετάλλευση της από μέρους του εκάστοτε κρατικού μηχανισμού. Επιπρόσθετα αξίζει να σημειωθεί ότι το είδος της οικονομίας ενός κράτους καθορίζει το μέγεθος του πλήγματος από πιθανές φυσικές καταστροφές, μιας και οι συνέπειες θα είναι αβάσταχτες για μια αγροτική και κτηνοτροφική οικονομία. Τέτοιου είδους καταστροφές και πλήγματα στην οικονομία από φυσικούς παράγοντες αποτελούν push factors (Εξερευνώντας τα αίτια της μετανάστευσης: Γιατί μεταναστεύουν οι άνθρωποι, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Αξίζει να επισημανθεί ότι η οικονομία σχεδόν σε όλες τις επιπτώσεις που αναφέρθηκαν και θα αναφερθούν αποτελεί το άμεσα πληττόμενο παρακλάδι που επηρεάζεται από τους παράγοντες που παρατίθενται .

Μια ακόμα ομάδα παραγόντων που σχετίζεται με τις μεταναστευτικές ροές αποτελεί η δημογραφία σε συνδυασμό με την οικονομία. Τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού μιας χώρας όπως η ηλικιακή κατανομή και οι αυξητικές ή μειωτικές τάσεις που παρουσιάζονται, σε συνδυασμό με το αντίκτυπο που έχουν στην οικονομία, αποτελούν ένα ακόμα παράδειγμα push-pull. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η οικονομική ανάπτυξη και οι ευκαιρίες απασχόλησης. Η μετανάστευση που σχετίζεται με δημόσιο-οικονομικούς παράγοντες επηρεάζεται κυρίως από τα πρότυπα εργασίας, το ποσοστό της ανεργίας και την οικονομική κατάσταση της εκάστοτε χώρας (Εξερευνώντας τα αίτια της μετανάστευσης: Γιατί μεταναστεύουν οι άνθρωποι, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Η τελευταία ομάδα παραγόντων που προκαλούν μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές είναι οι κοινωνικό-πολιτικοί. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των παραγόντων αυτών αποτελούν οι διώξεις σε βάρος ανθρώπων με συγκεκριμένα εθνικά, πολιτικά, θρησκευτικά και φυλετικά χαρακτηριστικά. Οι κυβερνητικές διώξεις και οι πόλεμοι ωθούν τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν τη χώρα τους (push factors).

Με αφορμή την τελευταία κατηγορία παραγόντων θα πρέπει να πραγματοποιηθεί μια σημαντική διάκριση μεταξύ δύο εννοιών που γενικά συγχέεται η ερμηνεία τους. Οι έννοιες αυτές είναι του πρόσφυγα και του μετανάστη και κατ' επέκταση και των αντίστοιχων ροών (προσφυγικών-μεταναστευτικών), όπως επίσης και σε γενικότερο επίπεδο εάν το φαινόμενο των τεράστιων ροών των τελευταίων ετών είναι προσφυγικό ή μεταναστευτικό. Οι μετανάστες επιλέγουν να μετακινηθούν κυρίως για να βελτιώσουν τη ζωή τους αναζητώντας καλύτερες συνθήκες εργασίας ή σε κάποιες περιπτώσεις επανένωση με μέλη της οικογένειας τους που βρίσκονται σε χώρα του εξωτερικού ή άλλους λόγους. ('Πρόσφυγας' ή 'μετανάστης' – Ποιος όρος είναι ο σωστός;, Adrian Edwards, UNHCR, 2016). Το βασικό είναι ότι επιλέγουν τη μετακίνηση για βελτίωση της ζωής τους. Επιπρόσθετα έχουν τη δυνατότητα να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους απολαμβάνοντας προστασία από την κυβέρνηση της χώρας στην περίπτωση επαναπατριsmού. (Πρόσφυγας ή μετανάστης;, Boris Cheshirkov, UNHCR, 2019)

Οι πρόσφυγες από την άλλη είναι άτομα τα οποία διαφεύγουν από πολεμικές συρράξεις ή διώξεις. Βασικό χαρακτηριστικό της μετακίνησής τους είναι η αναζήτηση ασφάλειας. Σε διεθνές επίπεδο αναγνωρίζονται τα άτομα αυτά ως πρόσφυγες και τους παρέχεται βοήθεια από κράτη και οργανισμούς

όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ. Οι πρόσφυγες καθορίζονται και προστατεύονται από το Διεθνές Δίκαιο (Σύμβαση της Γενεύης 1951) και αρχή της μη-επαναπροώθησης να αποτελεί κανόνα του εθιμικού Διεθνούς Δικαίου. Ένα επιπρόσθετο χαρακτηριστικό των προσφύγων που τους διαφοροποιεί σε σχέση με τους μετανάστες είναι ότι δεν έχουν την ευχέρεια να επιστρέψουν στην χώρα καταγωγής τους, καθώς θα μπορούσε να έχει θανάσιμες συνέπειες για τους ίδιους.

Στο σημείο αυτό θα ήταν ορθό να πραγματοποιηθεί ένας συμπληρωματικό σχόλιο αναφορικά με την εισαγωγή του παρόντος κεφαλαίου. Στην εισαγωγική τοποθέτηση παρουσιάστηκε μια γενικευμένη εικόνα σχετικά με τους λόγους που οδηγείται ένα άτομο στο να μεταναστεύσει. Η παραδοχή που συμπεριλάμβανε τα γενικότερα κίνητρα ήταν η «αναζήτηση καλύτερων συνθηκών ζωής». Η παραδοχή αυτή, διαφοροποιείται όταν αναφερόμαστε σε πρόσφυγες καθώς οι προσφυγικές ροές δημιουργούνται σε μια απόπειρα διασφάλισης της ίδιας της ζωής. Εξαιτίας πολέμων ή διώξεων λόγω συγκεκριμένων πεποιθήσεων ή λοιπών χαρακτηριστικών που τους στοχοποιούν (φυλετικά, θρησκευτικά), ορισμένα άτομα ή ομάδες ατόμων αναγκάζονται με σκληρό τρόπο να εγκαταλείψουν τη χώρα τους (push factors), μιας και η παραμονή τους σε αυτή θέτει σε κίνδυνο τη ζωή τους. Μάλιστα το 84% των προσφύγων που καταφθάνουν στην Ευρώπη προέρχονται από τρεις χώρες της Μέσης Ανατολής που πλήττονται από διαρκείς πολεμικές συγκρούσεις. (Το γεωπολιτικό πλαίσιο της μετανάστευσης, Council of Europe)

Οι ομάδες παραγόντων που αναφέρθηκαν προηγουμένως αποτελούν την κινητήρια δύναμη των ροών μεταναστών και προσφύγων. Ωστόσο, οι μεταναστευτικές κινήσεις δεν είναι όλες ίδιες μεταξύ τους. Ο χώρος, ο χρόνος, ο τρόπος που δημιουργούνται και το καθεστώς που τις χαρακτηρίζει είναι κάποια από τα στοιχεία που προσδίδουν ταυτότητα στη μετανάστευση και διαφοροποιούν τις μεταναστευτικές ροές μεταξύ τους. Συνεπώς, η μετανάστευση ως προς τα είδη της διακρίνεται σε νόμιμη και παράνομη, εσωτερική και εξωτερική, εκούσια και αναγκαστική, προσωρινή και μόνιμη.

Ως νόμιμη μετανάστευση ορίζεται εκείνη κατά την οποία τα άτομα έχουν εισέλθει και παραμένουν εντός μιας χώρας νόμιμα, δηλαδή υπάρχει καταγραφή από αρμόδιες αρχές αναφορικά με την παρουσία τους στη χώρα, ενώ παράλληλα διαθέτουν άδεια παραμονής και εργασίας. Αντίθετα παράτυπη ή παράνομη μετανάστευση ορίζεται η μετανάστευση κατά την οποία κάποιος εισέρχεται σε μια χώρα προορισμού παράνομα, χωρίς να διαθέτει τα απαραίτητα νόμιμα έγγραφα (λαθρομετανάστευση) είτε εισέρχεται νόμιμα στα πλαίσια ενός ταξιδιού (διακοπές ή σπουδές) και στη συνέχεια παραμένει στην χώρα χωρίς η παρουσία του να διαθέτει νόμιμο χαρακτήρα (Καρύδης, 1996).

Η μετακίνηση ατόμων ή πληθυσμών μπορεί να πραγματοποιείται στο εσωτερικό ενός κράτους (εσωτερική μετανάστευση) αλλά και μεταξύ κρατών (εξωτερική-διεθνής μετανάστευση).

Εκούσια ορίζεται η μετανάστευση κατά την οποία άτομο ή ομάδα ατόμων επιλέγει την μετεγκατάσταση σε μια άλλη χώρα και η απόφαση αυτή προέρχεται από ελεύθερη βούληση. Αντίθετα, η αναγκαστική μετανάστευση καθοδηγείται από συνθήκες οι οποίες δυσχεραίνουν τη διαβίωση ή ακόμα και απειλούν την επιβίωση ενός ατόμου ή μιας ομάδας. Στα πλαίσια της αναγκαστικής μετανάστευσης εντάσσεται και η περίπτωση των προσφύγων (Μετανάστευση Ορισμός και βασικές κατηγορίες, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου).

Τέλος αναφορικά με το χρονικό διάστημα παραμονής σε μια χώρα προορισμού η μετανάστευση διακρίνεται σε προσωρινή και μόνιμη.

Αφού παρουσιάστηκαν τα βασικότερα χαρακτηριστικά και διακρίσεις του φαινομένου της μετανάστευσης πρέπει να σημειωθεί ότι η διάκριση και ο χαρακτήρας που υιοθετούν οι ροές είναι αποτέλεσμα της σκοπιάς από την οποία εξετάζονται οι κινήσεις των πληθυσμών καθώς και των χαρακτηριστικών που παρουσιάζουν.

1.2 Ασφάλεια

Η έννοια της ασφάλειας χαρακτηρίζεται από μερική ασάφεια και ένας ακριβής ορισμός της αποτελεί ένα δύσκολο εγχείρημα (Μπόση Μ., 2014). Η πολιτική διάσταση της ασφάλειας θα μπορούσε να οριστεί ως «η εξάλειψη των απειλών απέναντι στις αξίες και τη συνοριακή ακεραιότητα ενός κράτους» (Lynn Doty R., 1998). Θα μπορούσε να διαθέτει διαφορετικά πεδία που αφορά εξαρτώμενη από την οπτική που θέλει να παρουσιαστεί. Για παράδειγμα, μπορεί να περιλαμβάνει την αντίληψη των ατόμων για την ασφάλεια και την ελευθερία από απειλές ή ανθρώπινη ασφάλεια. Στο άλλο άκρο του φάσματος, μπορεί να συμπεριλάβει την κατάσταση της τάξης στο διεθνές σύστημα που ήταν η κύρια επιδίωξη των Ηνωμένων Εθνών (Caldwell D., Williams R., 2006). Στη ρεαλιστική σκέψη, πέρα από την πολιτική διάσταση, η ασφάλεια αποκτά και εναλλακτικά πεδία ερμηνείας και ορισμού. Σύμφωνα με τον McNamara, η ασφάλεια προσφέρει οφέλη αναφορικά με την ανάπτυξη ενός κράτους εν συνόλω, ξεφεύγοντας από το καθαρά στρατιωτικό κομμάτι που σχετίζεται με την επιβίωση, ενώ παράλληλα προσφέρει ελευθερία για τη μακροχρόνια βελτίωση του (Φακιάλας Ε., 1999 & McNamara S. R., 1968). Πιο κοντά στις έννοιες της απειλής και της ανεξαρτησίας ο McKinlay ορίζει την ασφάλεια ως την απουσία

απειλών και την ικανότητα του κράτους να αντιδρά σε αυτές για την προστασία των ζωτικών του συμφερόντων (Φακιάλας Ε., 1999 & McKinlay R., 1989) , ενώ ο Buzan θέτει την ασφάλεια ως επιδίωξη της ελευθερίας από απειλές και ως ικανότητα του κράτους να διατηρεί την ανεξαρτησία του απέναντι σε δυνάμεις που θεωρούνται εχθρικές (Φακιάλας Ε., 1999 Buzan B., 1991).

Συνοψίζοντας τη γενική εικόνα με βάση τις θέσεις που προαναφέρθηκαν, η ασφάλεια αφορά την ελευθερία από απειλές και την ικανότητα του κράτους να αξιοποιεί τις εθνικές και διεθνείς συνθήκες για την προστασία των συμφερόντων του (Φακιάλας Ε., 1999).

Η ασφάλεια εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το διεθνές περιβάλλον και τις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί αναφορικά με την πιθανή εκδήλωση απειλών και το μέγεθος αυτών , ενώ παράλληλα εξαρτάται και από τη συμπεριφορά του ίδιου του κράτους, δηλαδή σε ποιο βαθμό το κράτος είναι σε θέση να αντιδράσει και να τις αντιμετωπίσει (Φακιάλας Ε., 1999).

Το μεταψυχροπολεμικό σύστημα χαρακτηρίζεται από αναρχία. Σύμφωνα με τη ρεαλιστική προσέγγιση και τον Kenneth Waltz, η συμπεριφορά των κρατών στο διεθνές σύστημα, τα οποία κράτη αποτελούν και τους βασικούς δρώντες σε αυτό, είναι αποτέλεσμα της απουσίας ρυθμιστικής εξουσίας. Συνεπώς οι σχέσεις των κρατών είναι κατά κύριο λόγο ανταγωνιστικές, ανταγωνισμός ο οποίος μπορεί να εξελιχθεί σε σύγκρουση (Ήφαιστος 1999 & Waltz 2011). Δεδομένου ενός απειλητικού και άναρχου διεθνούς συστήματος, τα κράτη πρέπει να μεριμνήσουν από μόνα τους για την ασφάλειά τους, σύμφωνα με την «αρχή της αυτοβοήθειας» (Waltz, 2011).

Όπως αναφέρεται και από τον κ. Πλατιά στο βιβλίο του «Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη», για τα κράτη «πρώτα απ' όλα έρχεται το συμφέρον της επιβίωσης. Το άναρχο διεθνές σύστημα "τιμωρεί" όσα κράτη δεν μεριμνούν για την αυτοπροστασία τους (self help)» (Πλατιάς Α., 2010). Η ασφάλεια για ένα κράτος αποτελεί μια απ' τις πιο βασικές και βιώσιμους χαρακτήρα προτεραιότητες καθώς στα πλαίσια της αστάθειας και της αβεβαιότητας που παρουσιάζει το διεθνές σύστημα, είναι απαραίτητη για την επιβίωση τους, μέσα στην απειλητική αύρα και τους κινδύνους που ελλοχεύει η λογική της επιβίωσης του ισχυρότερου, στην «ζούγκλα» της παγκόσμιας σκακιέρας. Το κάθε κράτος ξεχωριστά διακρίνει και καθορίζει τα συμφέροντα του ανάλογα με τις εσωτερικές δομές του. Παρ' όλα αυτά τα κράτη θα πρέπει να δίνουν προτεραιότητα στην κατοχύρωση των συμφερόντων ασφαλείας (επιβίωση-εδαφική ακεραιότητα-ανεξαρτησία (Πλατιάς Α., 2010).

Κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου το διεθνές σύστημα παρουσίαζε διπολικό χαρακτήρα, με τον κόσμο να έχει διαιρεθεί σε δύο σφαίρες επιρροής (Χειλά Ε., 2013). Μετά την πτώση της Σοβιετικής

Ένωσης το σκηνικό στο παγκόσμιο σύστημα αλλάζει μιας και αλλάζουν και οι ισορροπίες. Η μία εκ των δύο αντισταθμιστικών δυνάμεων καταρρέει αφήνοντας πίσω της ένα κενό ισχύος (Πλατιάς Α., 2010). Μεταβαίνοντας εκ νέου σε συνθήκη αναταραχής στο διεθνές σύστημα, τα ζητήματα ασφάλειας γίνονται ολοένα και καθοριστικότερης σημασίας.

Η δυσκολία στην αποτύπωση του ορισμού της ασφάλειας μέχρι σήμερα πηγάζει πιθανώς και από το γεγονός ότι το περιβάλλον και οι ενότητες που περιγράφει μεταβάλλονται χρονικά. Στη ρεαλιστική σκέψη, όπου και γίνεται εκτενής αναφορά στη σημασία της ασφάλειας για τα κράτη, κύριοι και ορθολογικοί δρώντες είναι τα κράτη. Συνεπώς οι απειλές αφορούν τις διακρατικές σχέσεις και η αύξηση ισχύος που επιδιώκει ένα κράτος μπορεί να δημιουργήσει ένα αίσθημα φόβου και να αποτελέσει απειλή για ένα άλλο δίλημμα ασφάλειας). Ωστόσο η μεταψυχροπολεμική περίοδος φέρνει στην επιφάνεια μια διαφορετικής φύσεως ομάδα απειλών, η οποία στο σήμερα βρίσκεται στην κορυφή της ατζέντας στο παγκόσμιο σύστημα.

Σύμφωνα με την κ. Χειλά, γεννιούνται νέες προκλήσεις αναφορικά με την ασφάλεια που δεν προέρχονται πλέον από τον ανταγωνισμό που διέπει τις σχέσεις μεταξύ των κρατών, αλλά από μη κρατικούς δρώντες. Η φύση των νέων αυτών απειλών, όπως είναι η τρομοκρατία, δημιουργεί τεράστιες δυσκολίες στα κράτη τα οποία δεν είναι σε θέση να προβλέψουν τον κίνδυνο και τον τρόπο εκδήλωσης του «εχθρού», ενώ παράλληλα αφοπλίζονται από το κύριο εργαλείο που διέθεταν μέχρι τώρα για να αντιμετωπίζουν τις απειλές που ήταν η αύξηση της ισχύος τους. Τα δεδομένα αυτά οδήγησαν σε μια νέα ανάγνωση της ασφάλειας (Χειλά Ε., 2013).

Συνεπακόλουθο της νέας αυτής πραγματικότητας αποτελεί η αποκόλληση από το καθαρά στρατιωτικό πεδίο τη ασφάλειας, αποκτώντας ευρύτερο περιεχόμενο και διαστάσεις μέσω των οποίων εκφράζεται η έννοια της ασφάλειας, όπως είναι η πολιτική ασφάλεια (ενδοκρατική σταθερότητα), η «ανθρώπινη» ασφάλεια (ανθρώπινα δικαιώματα), τα πυρηνικά, το οργανωμένο έγκλημα κλπ. (Χειλά Ε., 2013).

Ιστορικά, αξίζει να αναφερθεί ότι η ροπή προς τη νέα πραγματικότητα της ασφάλειας ενισχύθηκε με την ανάδειξη της τρομοκρατίας ως το σημαντικότερο διεθνές φαινόμενο του 21^{ου} αιώνα με κομβικό σημείο το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ (Χειλά Ε., 2013).

Η αναταραχή που εμφανίζει το διεθνές σύστημα υπό την απουσία κάποιας ρυθμιστικής εξουσίας αποτυπώνεται σε γεγονότα που διαδραματίζονται ανά τον κόσμο. Η περιοχή της Μέσης Ανατολής μαστιζεται εδώ και δεκαετίες από πολέμους και έντονη πολιτική αστάθεια. Η απουσία ρυθμιστικής αρχής

σε συνδυασμό με τις ανεξέλεγκτες σε κάποιες περιπτώσεις ενέργειες κυρίαρχων κρατών στον αγώνα τους για επίτευξη προσωπικών συμφερόντων έχουν δημιουργήσει και εντείνει όπως είναι το μεταναστευτικό και η τρομοκρατία. Η παραδειγματική αναφορά των δύο αυτών εννοιών δεν θα πρέπει να τις συγχέει σε καμία περίπτωση.

Η πρόσφατη προσφυγική κρίση που αποτελεί τον απόηχο της έντονης αναταραχής στη Μέση Ανατολή έχει αποτυπωθεί με τεράστια κύματα μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη. Η Ευρώπη, για την πλειονότητα των ανθρώπων αυτών που αποφασίζουν ή αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, αποτελεί τη «Γη της Επαγγελίας» σε αναζήτηση ενός καλύτερου αύριο. Στον αντίποδα, η μετανάστευση, για τις χώρες προορισμού αποτελεί ένα σημαντικό κίνδυνο για την ασφάλεια τους.

Όπως διατυπώθηκε προηγουμένως, η ασφάλεια εκφράζεται από κάποιες διαστάσεις. Η ενδοκρατική σταθερότητα αποτελεί μια εξ' αυτών. Απομονώνοντας μία εκ των δέκα βασικών αρχών του Kenneth Waltz (Πλατιάς Α., 2010) που αναφέρεται στο εθνικό συμφέρον, «κυρίαρχος στόχος του κράτους είναι η κατοχύρωση της ασφάλειάς του, δηλαδή η επιβίωση, η διατήρηση της εδαφικής κυριαρχίας και της εθνικής ανεξαρτησίας και αυτονομίας του» σε συνδυασμό με τη σημασία που έχει για ένα κράτος η ενδοκρατική σταθερότητα, αποβαίνει ότι η ισχυρή εσωτερική δομή και η ομοιογένεια είναι βασική προϋπόθεση για ένα κράτος ώστε να επιβιώσει και πιθανώς να κυριαρχήσει στο διεθνές σύστημα. Αυτή η πολύπλευρη επιρροή που έχει το μεταναστευτικό σε διάφορους τομείς της πολιτικής και κοινωνικής ζωής υποσκάπτουν την θέση ενός κράτους στην κατάταξη του στο διεθνές σύστημα και το καθιστούν πιο ευάλωτο και αδύναμο έναντι αντιπάλων του, δυνητικών ή και εμφανών.

Η σταθερότητα και η ομοιογένεια ενός κράτους μπορεί να απειληθεί από τις μεταναστευτικές ροές. Οι μεγάλες μεταναστευτικές ροές προς μια χώρα προορισμού μειώνουν την εθνική του ομοιογένεια ενώ παράλληλα εγείρουν νέα προβλήματα, όπως είναι χαρακτηριστικά η άνοδος ακροδεξιών πολιτικών μορφωμάτων σε πολλές χώρες της Ευρώπης που αποτελούν χώρες υποδοχής για μετανάστες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας.

Η διατάραξη της ομοιογένειας αποτελεί παράγοντα αστάθειας. Τα μεγάλα μεταναστευτικά κύματα που καταφθάνουν στην Ευρώπη, εγκλωβίζονται για μεγάλο χρονικό διάστημα στις χώρες πρώτης υποδοχής. Η εκτεταμένη παραμονή μεγάλου πληθυσμού μεταναστών σε μία χώρα η οποία πιθανόν να μην είναι και σε θέση να φιλοξενήσει τόσους ανθρώπους, δημιουργεί μεγάλα προβλήματα στη κοινωνική και πολιτική δομή της, μιας και πέρα από την επιρροή που έχει στην εθνική ομοιογένεια, διχάζει το

γηγενή πληθυσμό σε υποστηρικτές και μη όλου αυτού του εγχειρήματος φιλοξενίας των ανθρώπων αυτών.

Συνεπώς η μετανάστευση μπορεί να αποτελέσει αποσταθεροποιητικό παράγοντα για μία χώρα και να αποτελέσει κίνδυνο για την ασφάλεια της όπως προαναφέρθηκε, ενώ επιπροσθέτως οι ροές μεταναστών μπορούν να αποτελέσουν δίαυλο για την άφιξη τρομοκρατών σε μία χώρα και τα πιθανά ή και υπαρκτά τρομοκρατικά χτυπήματα κλονίζουν την ασφάλεια και εγείρουν αισθήματα φόβου και αναστάτωσης.

Εκμεταλλεόμενα όλες τις παραπάνω μεταβλητές και δεδομένα, ορισμένα κράτη εκμεταλλεύονται τη μετανάστευση για να επιτύχουν συγκεκριμένους σκοπούς και συμφέροντα από την αποσταθεροποίηση των αντιπάλων τους. Διοχετεύοντας ροές μεταναστών, προσφύγων και λαθρομεταναστών σε αντίπαλα κράτη, τα κράτη «δράστες» προσπαθούν να γείρουν την ζυγαριά υπέρ τους και να αναδειχτούν νικητές στους πολυάριθμους αγώνες δρόμου που διαδραματίζονται στο διεθνές σύστημα για αύξηση ισχύος, επίτευξη συμφερόντων και κυριαρχία, αποδυναμώνοντας αντίπαλα κράτη.

1.3 Στρατηγική

Ο όρος στρατηγική συνοδεύεται από γενική σύγχυση (Ηλιόπουλος Α., Μαυρόπουλος Π., 2014) αναφορικά με τον τρόπο που χρησιμοποιείται και αυτό οφείλεται στο ότι μνημονεύεται με μεγάλη συχνότητα κυρίως από τον τύπο και τα ΜΜΕ. Η λέξη αυτή έχει στρατιωτική κληρονομιά, (Ηλιόπουλος Α., Μαυρόπουλος Π., 2014 & Μαυρόπουλος Π., Παπασωτηρίου Χ., 2000) (ετυμολογικά αναλύεται σε «ηγείσθαι ενός στρατού») και η κλασική θεωρία που συνόδευε την έννοια αυτή αφορούσε την πολεμική δραστηριότητα και τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται η δύναμη για την επίτευξη μιας νίκης στον πόλεμο (στρατιωτική στρατηγική). Η εκλαΐκευση του όρου της στρατηγικής έχει οδηγήσει στην εκτεταμένη χρήση του σε πληθώρα πεδίων της ανθρώπινης δραστηριότητας, με την γενικευμένη ερμηνεία της ύπαρξης ενός σχεδίου για την αντιμετώπιση καταστάσεων και επιλύσεις προβλημάτων (Ηλιόπουλος Α., Μαυρόπουλος Π., 2014).

Στο διεθνές σύστημα το οποίο σύμφωνα με τη ρεαλιστική προσέγγιση χαρακτηρίζεται από αναρχία, οι κύριοι δρώντες είναι τα κράτη. Οι διακρατικές σχέσεις στο άναρχο αυτό περιβάλλον αποτελούν έναν αγώνα επιβίωσης πρωταρχικώς για όλους τους δρώντες και εν συνεχεία επιβολής ή κυριαρχίας, ανάλογα με την ισχύ που διαθέτουν τα κράτη. Στην προστασία και προώθηση εθνικών συμφερόντων από τα κράτη, πρωταρχική σημασία έχει η εξασφάλιση της ασφάλειας τους. Η ασφάλεια

αποτελεί κύριο μέλημα της πολιτική ηγεσίας ενός κράτους και συνεπώς η ηγεσία διαμορφώνει και ασκεί πολιτική στο εσωτερικό και στο εξωτερικό του (Ηλιόπουλος Α., Μαυρόπουλος Π., 2014).

Ως στρατηγική ορίζεται η σύζευξη μέσων και σκοπών υπό το πρίσμα πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης (Κολιόπουλος Κ., 2008). Η ανταγωνιστικότητα στο διεθνές σύστημα ελλοχεύει κινδύνους και απειλές για ένα κράτος, συνθήκες οι οποίες αντικατοπτρίζονται σε λοιπούς δρώντες, κρατικούς και μη. Για την επίτευξη των επιδιώξεων και την διασφάλιση της ασφάλειας και επιβίωσης τους, τα κράτη επιστρατεύουν ότι διαθέσιμα μέσα μπορούν να χρησιμοποιήσουν. Συνεπώς συστατικά στοιχεία για την ύπαρξη στρατηγικής αποτελούν οι σκοποί και τα μέσα, ωστόσο απαραίτητη προϋπόθεση είναι και η ύπαρξη ενός αντιπάλου.

Υπό την επίδραση του διεθνούς ανταγωνισμού, η στρατηγική συνίσταται στη σύζευξη μέσων και σκοπών τόσο σε περίοδο ειρήνης όσο και πολέμου (Κολιόπουλος Κ., 2008).

Η στρατηγική, ανάλογα με το πεδίο αναφοράς της, διακρίνεται σε επίπεδα. Οι κυριότερες έννοιες που συμπεριλαμβάνονται στα επίπεδα αυτά είναι η υψηλή στρατηγική, η στρατιωτική στρατηγική, η επιχειρησιακή τέχνη και η τακτική.

Ο όρος υψηλή στρατηγική χρησιμοποιείται για να συμπεριλάβει όλα τα διαθέσιμα μέσα, όπως στρατιωτικά, οικονομικά, διπλωματικά, που μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα κράτος για την επίτευξη μακροπρόθεσμων πολιτικών σκοπών, ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης (Πλατιάς Α., 2010).

Εναλλακτικά υψηλή στρατηγική ορίζεται ως η ενορχήστρωση των παραγόντων ισχύος ενός κράτους (ή γενικότερα μιας πολιτικής οντότητας) για την επίτευξη κάποιου πολιτικού σκοπού, στα πλαίσια μιας ενδεχόμενης ή σε εξέλιξη αντιπαράθεσης μεταξύ δύο ή περισσότερων πολιτικών οντοτήτων (Ηλιόπουλος Α., Μαυρόπουλος Π., 2014).

Η υψηλή στρατηγική ουσιαστικά αποτελεί τη θεωρία ενός κράτους για το πώς μπορεί να «προκαλέσει» ασφάλεια για τον εαυτό του (Πλατιάς Α., 2010). Η υψηλή στρατηγική περιλαμβάνει ενέργειες εντοπισμού ζητημάτων και απειλών, προσδιορισμό των αντίστοιχων «επιλυτικών» μέσων, καθώς και εκμετάλλευση πλεονεκτημάτων που διαθέτει ένα κράτος με την ταυτόχρονη αδρανοποίηση ή περιορισμού των πλεονεκτημάτων του αντιπάλου (Πλατιάς Α., Κολιόπουλος Κ., 2021).

Ως στρατιωτική στρατηγική ορίζεται η χρήση όλων των στρατιωτικών μέσων που διαθέτει ένα κράτος για την επίτευξη πολιτικών αντικειμενικών σκοπών ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης (Κολιόπουλος Κ., 2008).

Η επιχειρησιακή τέχνη και η τακτική αφορούν περιορισμένο φάσμα ενεργειών που έχει κυρίως να κάνει με το πεδίο των επιχειρήσεων και των συγκρούσεων. Η επιχειρησιακή τέχνη αφορά τη χρήση μεγάλων στρατιωτικών μονάδων για την επίτευξη αντικειμενικών σκοπών που έχουν τεθεί στα πλαίσια εκστρατείας, ενός θεάτρου επιχειρήσεων ή ενός κλάδου των ενόπλων δυνάμεων (Κολιόπουλος Κ., 2008).

Τέλος η τακτική, η οποία συχνά συγχέεται με τη στρατηγική, αφορά τη χρήση στρατιωτικών μονάδων για την επίτευξη αντικειμενικών σκοπών που έχουν τεθεί στα πλαίσια μιας μάχης (Κολιόπουλος Κ., 2008).

Θεμελιωτές της στρατηγικής και κορυφαίοι στρατηγικοί αναλυτές αποτελούν ο Θουκυδίδης, ο Σουν Τσου (Sun Tzu) και ο Κλαούζεβιτς. Τα έργα των Σουν Τσου και Κλαούζεβιτς θεωρείται ότι είναι συμπληρωματικά μεταξύ τους, ενώ το έργο του Θουκυδίδη καλύπτει ιδέες που παρουσιάζονται και στα δύο άλλα έργα (Πλατιάς Α., 2010). Η σπουδαιότητα του έργου και της στρατηγικής σκέψης του Σουν Τσου μπορεί να γίνει αντιληπτή από την παρουσίαση των δέκα αποφθεγμάτων του έργου του περί νίκης (Πλατιάς Α., 2010):

1. Γνώριζε τον εαυτό σου και τον αντίπαλο – επένδυσε στις πληροφορίες.
2. Σχεδίασε προσεκτικά τη στρατηγική σου.
3. Απόφυγε την ισχύ και αξιοποίησε την αδυναμία του αντιπάλου.
4. Πέτυχε το σκοπό σου χωρίς πόλεμο (μάχη).
5. Χρησιμοποίησε την παραπλάνηση και τον αιφνιδιασμό.
6. Αποδυνάμωσε τις συμμαχίες του αντιπάλου σου.
7. Απόφυγε τον πόλεμο φθοράς.
8. Επίλεξε τον τόπο και τον χρόνο της σύγκρουσης.
9. Κινήσου γρήγορα
10. Διάλεξε προσεκτικά την ηγεσία σου.

Αξιοσημείωτο αναφοράς στοιχείο του έργου του Σουν Τσου αποτελεί η σχέση που παρουσιάζει μεταξύ πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι η ανεξαρτησία της στρατιωτικής ηγεσίας πρέπει να είναι τόσο μεγάλη ώστε να μην δεσμεύεται να εκτελέσει εντολές της πολιτικής ηγεσίας, σε περίπτωση που κρίνονται επιζήμιες και δεν θα αποφέρουν τα επιθυμητά

αποτελέσματα. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι «υπάρχουν διαταγές του ηγεμόνα που δεν πρέπει να εκτελέσετε» (Κολιόπουλος Κ., 2008). Επιπρόσθετα αναφέρει ότι ο πόλεμος θα πρέπει να χρησιμοποιείται ορθολογικά ως μέσο πολιτικής. Αναγνωρίζει τη σημασία της υψηλής στρατηγικής καθώς και την οικονομική και διπλωματική της διάσταση ενώ παράλληλα τονίζει τη σημασία της αρμονίας μεταξύ κυβέρνησης και λαού και συγκεκριμένα της εσωτερικής νομιμοποίησης (Κολιόπουλος Κ., 2008).

Κατά τον Σουν Τσου, η γρήγορη νίκη πρέπει να είναι η κυρίαρχη επιδίωξη καθώς οι μακροχρόνιοι πόλεμοι είναι επιζήμιοι. Ο Σουν Τσου θεωρείται ο πατέρας της έμμεσης προσέγγισης μιας και η μεγαλύτερη έμφαση γίνεται στη μείωση του κόστους. Δίνει τεράστια σημασία στην πληροφορία, την παραπλάνηση και τον αιφνιδιασμό ,ενώ υψηλά στο οπλοστάσιο του έχει τεθεί η κατασκοπεία, ενώ παράλληλα κυριαρχείται από την πεποίθηση ότι η καλύτερη στρατηγική είναι να επιτεθείς εναντίον της στρατηγικής του αντιπάλου. Με τον τρόπο αυτό ματαιώνεις τη θεωρία νίκης του αντιπάλου (Κολιόπουλος Κ., 2008). Η προσαρμοστικότητα είναι ένα χαρακτηριστικό που μπορεί να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για την επίτευξη νίκης. Από την γενικότερη φιλοσοφία του Σουν Τσου πηγάζει ότι ο θρίαμβος επέρχεται με την υποταγή του αντιπάλου χωρίς να δώσεις μάχη.

Στον αντίποδα της έμμεση και λιγότερο φιλο-συγκρουσιακής σκέψης του Σουν Τσου βρίσκεται αυτή του Κλαούζεβιτς. Θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους στρατηγικούς αναλυτές όλων των εποχών, με σημαντικότερο έργο του να είναι το «*Περί του πολέμου*». Η φήμη που συντροφεύει τον Κλαούζεβιτς, οφείλεται στην ανάλυση που αφορά τη φύση του πολέμου και τη σχέση που ενώνει τον τελευταίο με την πολιτική. Ο Κλαούζεβιτς είναι υποστηρικτής της άμεσης προσέγγισης και παράλληλα τάσσεται υπέρ της ανάμειξης της πολιτικής ηγεσίας στα «περί πολέμου». Υποστηρίζει ότι η πολιτική πρέπει να επηρεάζει κάθε πτυχή του πολέμου. Θεωρεί τον πόλεμο πολιτική πράξη και επεξηγεί ότι διεξάγεται για την επίτευξη πολιτικών αντικειμενικών σκοπών (Κολιόπουλος Κ., 2008).

Εστιάζοντας λίγο περισσότερο στην ανάλυση του Κλαούζεβιτς σχετικά με την πολεμική δραστηριότητα, πιστεύει ότι οι σκοποί δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν τα υπάρχοντα μέσα καθώς ο πόλεμος διέπεται από το τυχαίο και το απρόβλεπτο, ενώ δεν παραλείπει την τριβή ως παράγοντα έκβασης του πολέμου. Σε αντίθεση με τον Σουν Τσου που δίνει πολύ μεγάλη έκβαση στην πληροφόρηση και την παραπλάνηση, ο Κλαούζεβιτς θεωρεί πως η πληροφορία δεν πρέπει να αποτελεί βασικό όπλο στρατηγικής καθώς το περιβάλλον του πολέμου πλαισιώνεται από την λεγόμενη «ομίχλη του πολέμου», συνθήκη που ερμηνεύεται ως απουσία αξιοπιστίας και ακρίβειας των πληροφοριών. Επιπρόσθετα θεωρεί ότι η παραπλάνηση αποτελεί όπλο του αμυνόμενου ή του αδύναμου (Πλατιάς Α., Κολιόπουλος Κ., 2015).

Στο έργο του, ο Κλαούζεβιτς, σκιαγραφεί το προφίλ του ιδανικού διοικητή το οποίο χαρακτηρίζεται από πνευματική δύναμη, σταθερότητα και ισχυρή προσωπικότητα. Ακόμα μέσο για την επίτευξη μεγάλων επιτυχιών μέσω πολεμικών συγκρούσεων, πιστεύει ότι είναι η σύγκρουση. Μάλιστα, εισάγει μια έννοια που αποτελεί χαρακτηριστικό όρο στη στρατηγική σκέψη και είναι ταυτισμένη με τον ίδιο. Η έννοια αυτή δεν είναι άλλη από την *‘αποφασιστική μάχη’*. Κατά την αποφασιστική μάχη πραγματοποιούνται μεγάλες συγκρούσεις με τη συμμετοχή όλων των στρατιωτικών δυνάμεων των αντιμαχόμενων. Στο σημείο αυτό αξίζει να παρατεθεί ότι οι πολεμικές προσπάθειες θα πρέπει να στοχεύουν το κέντρο βάρους του αντιπάλου, που συνηθέστερα είναι οι ένοπλες δυνάμεις του (Κολιόπουλος Κ., 2008). Επιπλέον αναφορικά με τις συγκρούσεις πραγματοποιεί μια διάκριση μεταξύ επίθεσης και άμυνας.

Για τον Κλαούζεβιτς η άμυνα αποτελεί την ισχυρότερη μορφή πολέμου, με αρνητικό σκοπό ωστόσο, που είναι η διατήρηση και αντίθετα η επίθεση ορίζεται ως ασθενέστερη μορφή πολέμου που έχει χαρακτήρα θετικό, «απόκτησης».

Κλείνοντας, η φύση του πολέμου που παρουσιάζεται στο έργο του Κλαούζεβιτς μπορεί να αντικατοπτριστεί στην περίφημη *τριάδα* του. Συστατικά στοιχεία του πολέμου αποτελούν (Κολιόπουλος Κ., 2008):

- α) τα πάθη, η βία και το εχθρικό συναίσθημα, στοιχεία που εντοπίζονται στο λαό,
- β) η τύχη και το απρόβλεπτο που αφορά το στρατό και τη διοίκηση και
- γ) η πολιτική καθοδήγηση που αφορά την πολιτική ηγεσία

Μεταφέροντας την τριάδα του Κλαούζεβιτς στην εξέλιξη της στρατηγικής σκέψης σήμερα θα μπορούσε να προστεθεί η τεχνολογία και η οικονομία στα βασικά συστατικά στοιχεία του πολέμου (Handel M.,1989).

Την τριάδα των σπουδαίων στρατηγικών αναλυτών θα ολοκληρώσει ο Θουκυδίδης. Το έργο του Θουκυδίδη δεν χαρακτηρίζεται από σύγχρονη στρατηγική ορολογία, ωστόσο έχει καταφέρει να καλύψει με την ανάλυση του όλα τα επίπεδα στρατηγικής. Ο Θουκυδίδης πραγματοποιεί υψηλού επιπέδου στρατηγική ανάλυση με τις σύγχρονες έννοιες στρατηγικής να είναι απόλυτα ευδιάκριτες ως προς τη σημασία τους στο έργο του (Κολιόπουλος Κ., 2008). Πιο συγκεκριμένα, στην αποτύπωση του Πελοποννησιακού Πολέμου παρουσιάζονται τα μοντέλα των στρατηγικών της εκμηδένισης και εξουθένωσης.

Συνοπτικά, προς επαλήθευση της σπουδαιότητας όλων όσων προηγήθηκαν αναφορικά με τα τρία κυρίαρχα έργα στρατηγικής, ο Colin Gray απέδωσε τη σπουδαιότητα τους σε μια φράση: «αν κάτι δεν το έχει πει ο Θουκυδίδης, ο Σουν Τσου ή ο Κλαούζεβιτς, μάλλον δεν αξίζει να ειπωθεί» (Ηλιόπουλος Α., Μαυρόπουλος Π., 2014 & Colin G., 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΣΤΗΝ ΕΕ. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ

Εισαγωγή

Σε συνέχεια της παρουσίασης των βασικών εννοιών που αποτελούν την βάση της ανάλυσης στην παρούσα εργασία, κρίνεται απαραίτητο να προχωρήσουμε σε μια παρουσίαση της πορείας της ευρωπαϊκής προσέγγισης του ζητήματος της μετανάστευσης. Η παρουσίαση των συγκεκριμένων δεδομένων είναι άκρως σημαντική καθώς οι τρεις βασικές έννοιες που παρατέθηκαν στην προηγούμενη ενότητα είναι αλληλένδετες. Για την Ευρώπη η ασφάλεια σε συνδυασμό με την μετανάστευση αποτελούν τομείς για τους οποίους απαιτείται διαμόρφωση ουσιαστικών στρατηγικών δράσεων με σκοπό τόσο τη διαχείριση της μετανάστευσης με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο όσο και τη διαμόρφωση ενός πέλλου ασφάλειας για όλη την Ευρώπη, δεδομένων πιθανών απειλών που γεννά η μετανάστευση, όπως θα παρουσιαστεί και σε μεταγενέστερο κεφάλαιο.

Το μεταναστευτικό φαινόμενο αποτελεί μια πραγματικότητα για την Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα, την οποία οφείλει να αποδεχτεί και να αντιμετωπίσει. Τα τελευταία χρόνια, με τη δραματική αύξηση των ροών προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναρριχάται στην κορυφή της ευρωπαϊκής ατζέντας. Η Ευρώπη συνεπώς βρίσκεται σε μια συνεχή προσπάθεια διαμόρφωσης πολιτικών γύρω από το φαινόμενο με σκοπό την αποτελεσματικότερη διαχείρισή του. Ωστόσο οι προσπάθειες της ΕΕ δεν εντοπίζονται στο άμεσο παρελθόν και παρόν. Η μακροχρόνια και δυναμική παρουσία του μεταναστευτικού στην ιστορική διαδρομή της ΕΕ, την ανάγκασε να το «κοιτάξει κατάματα» από τα πρώτα βήματα της ιδέας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Αρχικά, πριν από την εστιασμένη παράθεση της εξελικτικής πορείας του μεταναστευτικού και προσφυγικού φαινομένου στα πλαίσια των ευρωπαϊκών Συνθηκών, καθίσταται απαραίτητη η αναφορά στην πρώτη διεθνή συμφωνία που αφορούσε τη προσφυγική παράμετρο του μεταναστευτικού φαινομένου.

Ακρογωνιαίος λίθος στην διεθνή απόπειρα αντιμετώπισης του φαινομένου και βάση του έργου της Ύπατης Αρμοστείας αποτέλεσε η Σύμβαση του 1951 η οποία συμπληρώθηκε από το Πρωτόκολλο του 1967. Η Σύμβαση του 1951 ή αλλιώς Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων που υπογράφηκε στις 28 Ιουλίου του 1951, καθόριζε την έννοια του πρόσφυγα, καθώς επίσης τα δικαιώματα που

απολαμβάνει και τις νομικές υποχρεώσεις των κρατών (Η Σύμβαση του 1951 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων, UNHCR). Η «καμένη γη» που άφησε μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, οδήγησε στην «επιστράτευση» του ισχυρότερου όπλου για την προστασία του ανθρώπου: τα ανθρώπινα δικαιώματα. Βασικότερη αρχή της Σύμβασης αποτελεί η αρχή της «μη-επαναπρόωθησης κατόπιν της οποίας απαγορεύεται να επιστραφεί πρόσφυγας σε χώρα στην οποία κινδυνεύει η ζωή ή η ελευθερία του. Συμπληρωματικά στη Σύμβαση, ακολούθησε το Πρωτόκολλο του 1967 το οποίο απέκλεισε τους χρονικούς και γεωγραφικούς περιορισμούς που καθορίζονταν από τη Σύμβαση. (Η Σύμβαση του 1951 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων, UNHCR) Η αρχική Σύμβαση του 51' αφορούσε άτομα τα οποία συμπεριλαμβάνονται στα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν στην Ευρώπη με καταληκτική ημερομηνία την 1^η Ιανουαρίου του 1951. Το Πρωτόκολλο διεθνοποίησε τις προσφυγικές κρίσεις, καθώς προσφυγικές ροές πληθυσμών εξαπλώνονταν παγκοσμίως.

Γύρω από τη χάραξη πολιτικών για τη μετανάστευση και το άσυλο διακρίνονται συγκεκριμένοι βασικοί στόχοι για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αναφορικά με τη μετανάστευση, η Ευρωπαϊκή Ένωση, στοχεύει στη συγκρότηση μιας μακροχρόνιας και ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής με ακρογωνιαίο λίθο της την αλληλεγγύη. Η πολιτική της ΕΕ στοχεύει να καλύπτει και να αντιμετωπίζει ισοσταθμισμένα τόσο τη νόμιμη, όσο και την παράτυπη μετανάστευση.

Επιπροσθέτως, η ΕΕ στρέφοντας τις προσπάθειές της στη διαμόρφωση της πολιτικής ασύλου, στοχεύει στη διαμόρφωση ενός συστήματος που θα ακολουθεί κοινή γραμμή αναφορικά με το άσυλο. Βασική σταθερά η οποία κατευθύνει την πολιτική ασύλου είναι η «αρχή της μη επαναπρόωθησης» (Πολιτική ασύλου, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο).

2.1 Η μετανάστευση υπό το πρίσμα των Ευρωπαϊκών συνθηκών

Σε πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι πολύ σημαντικό να παρατεθούν, τα βασικά σημεία των Συνθηκών, που αφορούν τη μετανάστευση και το άσυλο, για την κατανόηση της εξέλιξης και της σημασίας που απέκτησε το φαινόμενο της μετανάστευσης στον ευρωπαϊκό χώρο. Στα θεσμικοπολιτικά κείμενα αναδεικνύεται, μέσα από τις τροποποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν από το Μάαστριχτ και μετά, η αυξανόμενη σημασία που αποκτά το φαινόμενο για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της κοινής τους ατζέντας. Τα νέα στοιχεία, ο τρόπος που ενσωματώθηκαν καθώς και η αναρρίχηση του μεταναστευτικού στους θεματικούς πυλώνες της ΕΕ, αντικατοπτρίζουν την παραδοχή ότι το

μεταναστευτικό ήρθε για να μείνει, επηρεάζοντας όλο και περισσότερο δομικούς τομείς της κοινωνίας και της πολιτικής.

Η Συνθήκη για την ΕΕ όπως αλλιώς ονομάζεται η Συνθήκη του Μάαστριχτ (7 Φεβρουαρίου 1992), φιλοξένησε τη μετανάστευση στο κείμενό της, αποτελώντας και την παρθενική παρουσία του όρου εντός του περιεχομένου Συνθήκης. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιλαμβάνει τρία σκέλη, γνωστά και ως πυλώνες. Η μετανάστευση παρουσιάζεται στο κείμενο της Συνθήκης στον τρίτο πυλώνα που αφορά τη «συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων» (Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση). Πιο συγκεκριμένα από τη συνοπτική παρουσίαση του κειμένου, στον τρίτο πυλώνα (Άρθρο Κ.1 και Κ.2) (Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση) αναφέρονται ως θέματα κοινού ενδιαφέροντος και συνεργασίας:

α) η πολιτική ασύλου

β) οι κανόνες που αφορούν τη διέλευση των προσώπων από τα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών και την άσκηση των σχετικών ελέγχων,

γ) πολιτική όσον αφορά τη μετανάστευση και τους υπηκόους τρίτων χωρών:

γ1) προϋποθέσεις εισόδου και κυκλοφορίας των υπηκόων τρίτων χωρών στο έδαφος των κρατών μελών,

γ2) προϋποθέσεις διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών στο έδαφος των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένης της συνένωσης των οικογενειών και της πρόσβασης στην εργασία,

γ3) καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, διαμονής και εργασίας υπηκόων τρίτων χωρών στο έδαφος κρατών μελών (Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση- ΤΙΤΛΟΣ VI, ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ - Άρθρο Κ)

Τη Συνθήκη του Μάαστριχτ διαδέχτηκε η Συνθήκη του Άμστερνταμ (2 Οκτωβρίου 1997), η οποία αποτέλεσε τροποποιητική συνθήκη της πρώτης. Η συνθήκη του Άμστερνταμ αποτελεί σημείο αναφοράς για την εξέλιξη του μεταναστευτικού σε περιβάλλον συνθηκών καθώς αναδείχτηκε η σημασία του.

Με την τροποποίηση των στόχων δημιουργήθηκε μηχανισμός συντονισμού των πολιτικών απασχόλησης των κρατών μελών, καθώς και δυνατότητα λήψης ορισμένων κοινοτικών μέτρων στον τομέα αυτόν. Η συμφωνία για την κοινωνική πολιτική ενσωματώθηκε στη Συνθήκη ΕΚ. Η κοινοτική μέθοδος εφαρμόζεται έκτοτε σε σημαντικούς τομείς οι οποίοι μέχρι τότε ενέπιπταν στον «τρίτο πυλώνα», όπως είναι το άσυλο και η μετανάστευση, ενώ υψίστης σημασίας είναι ενσωμάτωση της

συμφωνίας του Σένγκεν, εντός των κοινοτικών αρμοδιοτήτων. (Οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο). Η Συνθήκη του Άμστερνταμ αποτελεί θεμέλιο της δέσμευσης και προσπάθειας συνεργασίας που ξεκίνησε μέσα στα κράτη-μέλη για ζητήματα μετανάστευσης και ασύλου. Η δέσμευση αυτή ενισχύθηκε από το Συμβούλιο του Τάμπερε, το οποίο ακολούθησε μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ (Συμπεράσματα της Προεδρίας - Τάμπερε, 15 και 16 Οκτωβρίου 1999). Με γνώμονα τις κοινές αξίες της ελευθερίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου και με διάθεση να αξιοποιηθούν οι προοπτικές που προσφέρονται από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στόχευε στην ανάπτυξη της ευημερίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και εδραίωσης της ως χώρο δικαιοσύνης, ασφάλειας και ελευθερίας, καθώς και στην ανάπτυξη της ιδέας μιας διευρυμένης Ένωσης (Συμπεράσματα της Προεδρίας - Τάμπερε, 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, σελ 1-3).

Βασικά προβλεπόμενα του Τάμπερε είναι η ύπαρξη «Εταιρικής σχέσης με τις χώρες καταγωγής», το «Ενιαίο ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου», η «Δίκαιη μεταχείριση των πολιτών τρίτων χωρών» και η «Διαχείριση των μεταναστευτικών ροών» Συμπεράσματα της Προεδρίας - Τάμπερε, 15 και 16 Οκτωβρίου 1999 - Α. ΚΟΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΥΛΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΕ ΑΙ,ΑΙΙ,ΑΙΙΙ,ΑΙV). Το πρόγραμμα του Τάμπερε στόχευε στην εφαρμογή δίκαιης μεταχείρισης των νόμιμης διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών εντός των κρατών μελών, ενώ παράλληλα στόχευε στην παροχή ίσων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αντίστοιχα με αυτά των πολιτών της Ευρώπης. Επιπρόσθετα πρωτεύουσας σημασίας στόχος αποτέλεσε η κοινωνική ένταξη και η καταπολέμηση του ρατσιστικού στοιχείου. (Κοινή δράση της 15ης Ιουλίου 1996)

Επιπροσθέτως, το πρόγραμμα, μέσω οδηγιών απέβλεπε στην εξάλειψη πιθανών διακρίσεων αναφορικά με τον εργασιακό χώρο και την απασχόληση. Οι οδηγίες αυτές (2000/78/ΕΚ και Οδηγία 2002/109/ΕΚ του Συμβουλίου, κεφ. 2 άρθρο 104) ενσαρκώνονται σε ίσους όρους πρόσβασης σε εργασία, απαλοιφή διακρίσεων που έχουν να κάνουν με θρησκευτικές, φυλετικές, εθνολογικές πεποιθήσεις ενώ επιπρόσθετα αφορούν την αναγνώριση του καθεστώτος κατοίκου μακράς διάρκειας με το πέρας πέντε ετών μόνιμης και συνεχούς διαμονής.

Η ειρήνη και η επιθυμία για ευημερία σ' έναν κοινό χώρο, τον ευρωπαϊκό, αποτελεί κεκτημένο για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Εκτός όμως από το καθεστώς που έχει διαμορφωθεί ήδη στον ευρωπαϊκό χώρο παρουσιάζεται και μια σειρά προκλήσεων τόσο οικονομικών, όσο και πολιτικών. Στο πρόγραμμα του Τάμπερε γεννάται μια απόπειρα απόλαυσης των ελευθεριών της Ένωσης από όλους, ωστόσο με όρους ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Στα πλαίσια των επιδιώξεων του προγράμματος του Τάμπερε εντάσσεται η διαμόρφωση μιας ομαλότερης κατάστασης για τις χώρες καταγωγής και διέλευσης μέσω πρακτικών καταπολέμησης κοινωνικών και πολιτικών φαινομένων που μαστίζουν τις χώρες αυτές συμπεριλαμβανομένων της φτώχειας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της εδραίωσης της δημοκρατίας και γενικότερα η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. (Γενικό Νομοθετικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής).

Για την επίτευξη αυτών των στόχων απαιτείται συλλογική προσπάθεια από τα κράτη μέλη αναφορικά με τη δράση τους και τη διαμόρφωση της κοινής εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που θα περιλαμβάνει τη σύμπραξη με κράτη τρίτων χωρών με απώτερο σκοπό την αμοιβαία ανάπτυξη του εγχειρήματος. Το Τάμπερε αποτέλεσε ακρογωνιαίο λίθο στην προσπάθεια διαμόρφωσης του θεσμικού και νομικού πλαισίου αναφορικά με την κοινωνική ένταξη υπηκόων εκτός Ευρώπης. (Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε 16 και 18 Οκτωβρίου 1999). Διαδοχή του προγράμματος του Τάμπερε που αποτέλεσε και πρόγραμμα αξιολόγησης του ήταν το πρόγραμμα της Χάγης. (Το πρόγραμμα της Χάγης: 10 προτεραιότητες για την προσεχή πενταετία)

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το πρόγραμμα της Χάγης το Νοέμβριο του 2004. Και αυτό το πρόγραμμα με τη σειρά του απέβλεπε στην ενίσχυση τριών βασικών πεδίων τα οποία είναι θεμελιώδη στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: ασφάλεια, δικαιοσύνη, ελευθερία. Για την επίτευξη των επιθυμητών βλέψεων, στο πρόγραμμα της Χάγης αναπτύσσονται δέκα (10) προτεραιότητες για την Ένωση, προς εναρμόνιση βλέψεων και αποτελεσμάτων. Οι προτεραιότητες της Χάγης έθεσαν μια γραμμή η οποία εξέθετε μια πιο συμπαγή και σοβαρή προσέγγιση αναφορικά με το μεταναστευτικό.

Συνοπτικά, οι 10 προτεραιότητες που περιλαμβάνονται στο πενταετές πρόγραμμα της Χάγης, παρουσιάζονται παρακάτω:

1. Ενίσχυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της ιθαγένειας
2. Καταπολέμηση της τρομοκρατίας.
3. Καθορισμός μιας ισόρροπης αντιμετώπισης της μετανάστευσης.
4. Διαμόρφωση ολοκληρωμένης διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων της Ευρώπης.(FRONTEX)
5. Θέσπιση κοινής διαδικασίας σε θέματα ασύλου.
6. Μεγιστοποίηση των θετικών συνεπειών της μετανάστευσης.

7. Επίτευξη ικανοποιητικής ισορροπίας μεταξύ της προστασίας του ιδιωτικού βίου και της ασφάλειας, κατά τη διαβίβαση πληροφοριών.
8. Εγγύηση πραγματικού ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης.
9. Κατανομή των αρμοδιοτήτων και μέριμνα για την αλληλεγγύη.
10. Διαμόρφωση στρατηγικής αντίληψης σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα.

Η κατανομή των προτεραιοτήτων και η περιγραφή τους φανερώνουν την βαρύτητα που επιλέγει να δώσει η Ευρωπαϊκή Ένωση στο μεταναστευτικό. Μάλιστα, συμπεριλαμβάνονται και πεδία τα οποία έχουν ή θα μπορούσαν να έχουν άμεση σχέση με το μεταναστευτικό, όπως η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα που εγείρουν ανησυχία σχετικά με την ασφάλεια.

Το πρόγραμμα της **Στοκχόλμης**, το οποίο είχε τετραετή διάρκεια (2010-2014) αποτελούσε την εξελικτική διαδοχή των προγραμμάτων του Τάμπερε και της Χάγης, αντικαθιστώντας τα. Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης (Πρόγραμμα της Στοκχόλμης) για το μεταναστευτικό, απέβλεπε σε μια πιο αναπτυξιακή προσέγγιση. Επιστημάνθηκε η ανάγκη για συλλογική υιοθέτηση και συνοχή στις πολιτικές στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής ένωσης. Έδωσε έμφαση στην κοινωνική ένταξη και εργασιακή αποκατάσταση των μεταναστών τονίζοντας το οικονομικό όφελος που θα μπορούσε να επιφέρει, ενώ δεν παραλείφθηκε το σημαντικό κομμάτι των πολιτικών που αφορούν τα δικαιώματα των μεταναστών καθώς και η κοινή γραμμή για τις διαδικασίες ασύλου και παροχής προστασίας. Όπως τονίστηκε και στα προηγούμενα προγράμματα τα οποία διαδέχτηκε αυτό της Στοκχόλμης και επισημαίνεται και εδώ εκ νέου, η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται τη συνεργασία με χώρες καταγωγής και προέλευσης σε μια προσπάθεια από κοινού να καταπολεμηθεί η παράτυπη μετανάστευση, η οποία επιβαρύνει τις χώρες υποδοχής, ενώ παράλληλα δυσκολεύει τις διαδικασίες που πραγματοποιούνται από τις υπηρεσίες ασύλου, επιβαρύνοντας και ανθρώπους οι οποίοι βρίσκονται σε ακόμα μεγαλύτερη ανάγκη.

Στην κορυφή της ατζέντας του προγράμματος της Στοκχόλμης βρίσκονται ζητήματα που αφορούν την ασφάλεια και την προστασία των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό συνεπάγεται μια κοινή στρατηγική γραμμή, η οποία με τη βελτίωση και τον αποτελεσματικό συνδυασμό αρμόδιων τομέων όπως η δικαιοσύνη και η αστυνόμευση, θα αποβλέπει σε μια πιο σθεναρή προσπάθεια πρόληψης και αντιμετώπισης ενός ολοένα και απειλητικότερου φαινομένου, της τρομοκρατίας. Εκτός από την τρομοκρατία βασικά παραμένουν και χρίζουν προσοχής, ζητήματα trafficking, ναρκωτικών και γενικότερα η ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος στα πλαίσια της ΕΕ (Πρόγραμμα της Στοκχόλμης, Europa.

Σύνοψη της νομοθεσίας της Ε.Ε.). Σε συνέχεια αυτών, στις αρμοδιότητες του προγράμματος εντάσσεται και η ισχυροποίηση των ελέγχων στα σύνορα με σκοπό την αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης. Η επίτευξη αποτελεσματικής παρακολούθησης επιστρατεύονται οι SIS II και VIS. Τα δύο αυτά συστήματα πληροφοριών στοχεύουν, μέσω της συνεργασίας, σε αποτελεσματικότερο έλεγχο και ανταλλαγή πληροφοριών. Παράλληλα, τονίζεται και η ενίσχυση της FRONTEX, με την τελευταία να αποτελεί βασικό κομμάτι ενδιαφέροντος αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των αρμοδιοτήτων που συμπεριλαμβάνει το πρόγραμμα της Στοκχόλμης. Αυτό για το οποίο είναι σημαντικό το πρόγραμμα της Στοκχόλμης, είναι ότι αντικατοπτρίζει τη διάθεση που εκφράζει η ΕΕ για την ανάπτυξη και εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για τη μετανάστευση.

2.2 Κανονισμός Δουβλίνο II και Σύμβαση Σένγκεν

2.2.1 Κανονισμός Δουβλίνο II

Η Σύμβαση του Δουβλίνου, την οποία ακολούθησαν οι κανονισμοί II και III αποτέλεσαν νομοθετική κίνηση της ΕΕ με σκοπό να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο διαχείρισης και επίλυσης σημαντικών ζητημάτων που αφορούσαν το άσυλο. Αυτό που στοχεύει να διευθετήσει το Δουβλίνο II είναι η αποφυγή της αποστολής αιτούντων άσυλο από τη μια χώρα στην άλλη, ενώ παράλληλα την εξάλειψη όποιας καταχρηστικής διάθεσης από μέρους των αιτούντων άσυλο για πολλαπλά αιτήματα σε διάφορες χώρες. Σύμφωνα λοιπόν με τον Κανονισμό Δουβλίνο II, ένα μόνο κράτος είναι αρμόδιο για την εξέταση της αίτησης ασύλου που υποβάλλεται. Η εξέταση της εκάστοτε αίτησης πραγματοποιείται με βάση ορισμένα κριτήρια που θεσπίζει ο Κανονισμός, τα οποία είναι απολύτως αντικειμενικά και ιεραρχημένα, και τα οποία εφαρμόζονται κατά τη στιγμή που υποβλήθηκε για πρώτη φορά αίτηση ασύλου από τον αιτούντα. Συνοπτικά τα κριτήρια αυτά είναι: (i) Αρχή ενότητας οικογένειας (συμπεριλαμβάνοντας περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων), (ii) Έκδοση αδειών διαμονής ή θεωρήσεων, (iii) Παράνομη είσοδος ή διαμονή σε κράτος μέλος, (iv) Νόμιμη είσοδος σε κράτος μέλος, (v) Αίτηση στο χώρο διεθνούς διέλευσης αερολιμένα. (Κανονισμός «Δουβλίνο II», *Euroρα, Σύνοψη της νομοθεσίας της Ε.Ε*)

(vi) Εξαιρέσεις. Στην περίπτωση αυτή, εάν δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί το κράτος μέλος το οποίο είναι υπεύθυνο βάσει των κριτηρίων που απαριθμούνται, υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης είναι το πρώτο κράτος μέλος στο οποίο υποβλήθηκε η αίτηση ασύλου.

Κατόπιν αίτησης ενός άλλου κράτους μέλους, κάθε κράτος μέλος μπορεί να δεχθεί να διαπραγματευθεί μια αίτηση ασύλου για την οποία δεν είναι υπεύθυνο, για λόγους ανθρωπιστικούς και

βάσει, εν μέρει, οικογενειακών ή πολιτισμικών κριτηρίων, εφόσον οι ενδιαφερόμενοι συναινούν. (Κανονισμός «Δουβλίνο II», *Euroora, Σύνοψη της νομοθεσίας της Ε.Ε*)

(vii) Αναδοχή του αιτούντος άσυλο

Το κράτος μέλος που έχει προσδιοριστεί ως υπεύθυνο για την αίτηση ασύλου πρέπει να αναδεχτεί τον αιτούντα και να εξετάσει την αίτηση. Εάν ένα κράτος μέλος στο οποίο έχει υποβληθεί αίτηση ασύλου θεωρεί ότι άλλη χώρα της ΕΕ είναι υπεύθυνη, μπορεί να απευθύνει προς αυτήν αίτημα αναδοχής της αίτησης. Η αίτηση αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης θα πρέπει να υποδεικνύει κάθε στοιχείο που επιτρέπει στο κράτος προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα να προσδιορίσει εάν είναι πράγματι υπεύθυνο. Όταν το κράτος προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα δέχεται την αναδοχή ή εκ νέου ανάληψη του ενδιαφερομένου προσώπου, αποστέλλεται στον αιτούντα αιτιολογημένη απόφαση που δηλώνει ότι η αίτησή του κρίνεται απαράδεκτη στο κράτος μέλος όπου υποβλήθηκε, και ότι υπάρχει υποχρέωση μεταφοράς του αιτούντος άσυλο στο κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο (*Κανονισμός «Δουβλίνο II», Euroora, Σύνοψη της νομοθεσίας της Ε.Ε*).

Ωστόσο στον κανονισμό Δουβλίνο II εντοπίζονται κάποια σημαντικά ζητήματα. Κυρίαρχη παθογένεια του κανονισμού είναι η επιβάρυνση των χωρών της περιφέρειας και κυρίως του νότου με υπέρογκα αιτήματα ασύλου, σε αντίθεση με τις χώρες της κεντρικής Ευρώπης. Σύμφωνα με τον κανονισμό, υπεύθυνο για την εξέταση μίας αίτησης ασύλου είναι το κράτος από το οποίο εισήλθε ένας αλλοδαπός, συνεπώς οι πρώτες ασφαλείς χώρες υποδοχής των αιτούντων άσυλο κυρίως από Αφρική και Μ. Ανατολή, είναι οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου στις οποίες πέφτει αυτόματα μεγάλο βάρος διαχείρισης αιτήσεων. Επιπρόσθετα, εγείρονται ζητήματα αναφορικά με την παροχή δίκαιης, αποδοτικής και αποτελεσματικής προστασίας.

- ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΔΟΥΒΛΙΝΟ III

Ο Κανονισμός Δουβλίνο III στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στα συστατικά στοιχεία του Δουβλίνου II. Πρακτικά αυτό που επιχειρείται με το Δουβλίνο III η επίλυση ορισμένων βασικών προβλημάτων και παθογενειών του συστήματος Δουβλίνο II. (Κανονισμός Δουβλίνο III, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου)

2.2.2 Σύμβαση Σένγκεν

Η Συμφωνία Σένγκεν αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες ενέργειες στα πλαίσια της καθιέρωσης ενός καθεστώτος ελεύθερης κυκλοφορίας. Υπεγράφη το 1985 από το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, τις Κάτω Χώρες και το Λουξεμβούργο. Η υπογραφή της σήμανε την συμφωνία των χωρών αυτών για προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορά τους καθώς και τη θέσπιση καθεστώτος ελεύθερης κυκλοφορίας όλων των υπηκόων των χωρών οι οποίες την έχουν υπογράψει, των άλλων χωρών της ΕΕ ή τρίτων χωρών (Σένγκεν (συμφωνία και σύμβαση)).

Η σύμβαση Σένγκεν συμπληρώνει τη συμφωνία και θέτει τις προϋποθέσεις εφαρμογής και εγγυήσεις για την υλοποίηση ενός χώρου δίχως ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα. Υπογράφηκε από τις εν λόγω 5 χώρες το 1990 και άρχισε να ισχύει από το 1995. Η συμφωνία και η σύμβαση Σένγκεν, καθώς και οι συναφείς συμφωνίες και κανόνες αποτελούν το επονομαζόμενο « κεκτημένο Σένγκεν», το οποίο ενσωματώθηκε στο πλαίσιο της ΕΕ το 1999 και αποτελεί ενωσιακή νομοθεσία (Σένγκεν (συμφωνία και σύμβαση)).

Σε περιπτώσεις υφιστάμενης απειλής για την ασφάλεια, μια χώρα μπορεί κατ' εξαίρεση να επαναφέρει τον έλεγχο στα εσωτερικά της σύνορα για μικρό χρονικό διάστημα της τάξης των 30 ημερών. Ωστόσο η διενέργεια αυτή οφείλει να μην είναι μονομερής καθώς η εν λόγω χώρα πρέπει να ενημερώσει τα άλλα μέλη της Σένγκεν, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το κοινό(Σένγκεν (συμφωνία και σύμβαση)).

Οι έλεγχοι των εξωτερικών συνόρων του χώρου Σένγκεν υπάγονται σ' ένα ενιαίο σύνολο κανόνων. (Κώδικας συνόρων του Σένγκεν) Ο συνοριακός έλεγχος των εξωτερικών συνόρων διενεργείται με βάση τον Κώδικα Συνόρων Σένγκεν, ο οποίος θεσπίζει και αναπτύσσει τη νομοθετική πτυχή της πολιτικής ολοκληρωμένης διαχείρισης των συνόρων, διευκρινίζοντας τους κανόνες σχετικά με τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων, βάση των οποίων προβλέπονται τα σημεία διελεύσεων, οι ώρες διέλευσης, καθώς και οι διαδικασίες ελέγχου που πραγματοποιούνται σε πρόσωπα που είναι δικαιούχοι του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας αλλά και σε υπηκόους τρίτων χωρών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΕΕ

Εισαγωγή

Οι μετακινήσεις πληθυσμών από και προς τον Ευρωπαϊκό χώρο φέρονται να εντοπίζονται από τα αρχαία χρόνια. Οι ανάγκες για επιβίωση, οι κλιματολογικές αλλαγές και γενικότερα η τάση για αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης περιλαμβάνοντας και κοινωνικοοικονομικά στοιχεία, οδήγησαν τους ανθρώπους ανά τους αιώνες σε μετεγκατάσταση τους με σκοπό την κάλυψη των ελλείψεων καθώς και των αναγκών που παρατηρούνταν.

Δεδομένων των παρόντων συνθηκών που επικρατούν στην Ελλάδα, που αποτελεί και σημείο αναφοράς για το μεταναστευτικό και την κρίση της Ευρώπης, η παράθεση του ιστορικού των μεταναστευτικών ροών στην Ελλάδα είναι καίρια για την κατανόηση και ανάλυση μιας σημαντικής παραδοχής. Η Ελλάδα δεν έρχεται αντιμέτωπη με την ανάγκη διαχείρισης μεταναστών και προσφύγων πρώτη φορά στην ιστορία της. Μάλιστα ο ελλαδικός χώρος έχει αποτελέσει στο παρελθόν ουκ ολίγες φορές ενδιάμεση στάση ή και τελικό προορισμό μεταναστών και προσφύγων. Συνεπώς η ιστορία επαναλαμβάνεται με διαφορετικές διακυμάνσεις στην ένταση των ροών, γεγονός που αποτελεί και αγκάθι στην ομαλή διαχείριση της κατάστασης τόσο εντός του ελλαδικού χώρου όσο και για την Ευρώπη, η οποία οφείλει να δράσει και να συνδράμει στην προσπάθεια διαχείρισης του φαινομένου στα πλαίσια της ενότητας της ΕΕ.

Για τη νεότερη ιστορία της Ευρώπης χαρακτηριστικό των μετακινήσεων των πληθυσμών είναι η αποικιοκρατία. Με τις ροές των πληθυσμών να εκτείνονται προς όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου από την Αφρική και την Ασία έως την Αυστραλία και την Αμερική και τις πληθυσμιακές ομάδες να εγκαθίστανται είτε προσωρινά είτε μόνιμα, η βασική επιδίωξη και κινητήρια δύναμη των ροών παρέμεινε η αναζήτηση καλύτερων συνθηκών ζωής (Στατιστικές για τη μετανάστευση στην Ευρώπη, 2021). Η ερμηνεία των "καλύτερων συνθηκών ζωής" διαφοροποιείται ως προς την αναζήτηση ενός βελτιωμένου κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος και ως προς την ανάγκη για επιβίωση κατά της απειλής της ανθρώπινης ζωής και καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πλαίσιο το οποίο σήμερα καθορίζει τον πρόσφυγα.

Η Ευρώπη από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα ή ακόμα και από τα τέλη του 20^{ου} αποτελεί βασικό προορισμό για τις προσφυγικές ροές που έχουν ως σημείο εκκίνησης χώρες της Αφρικής και ακόμα πιο έντονα χώρες της Μέσης Ανατολής και της Ασίας, με βασικότερες το Αφγανιστάν και το Πακιστάν. Ο

Ευρωπαϊκός Νότος, εξαιτίας και της γεωγραφικής του θέσης, βρίσκεται στη δυσμενή θέση να επωμίζεται το βάρος της εισόδου των μεταναστών και των προσφύγων που αιτούνται άσυλο, καθώς χώρες όπως η Ελλάδα και η Ιταλία έχουν αποκτήσει το "βάπτισμα" της χώρας υποδοχής.

Η μετανάστευση όπως ήδη έχει αναφερθεί αποτέλεσε ένα φαινόμενο που εντοπίζεται πολλούς αιώνες πίσω. Χαρακτηρίζεται από αυξομειώσεις στην έντασή της, ωστόσο δεν χάνει ποτέ την αέναη παρουσία της. Μερικοί παράγοντες που τροφοδοτούν το φαινόμενο, διαφοροποιούνται ανά χρονικές περιόδους, ενώ άλλοι παραμένουν πάντοτε ενεργοί. Συνεπώς το μεταναστευτικό διέπετε από ένα μοτίβο το οποίο είναι καθοριστικό για τα χαρακτηριστικά των ροών που αναπτύσσονται. Στον 21^ο αιώνα η εικόνα που αντικρίζουμε και οι ροές που καταγράφονται είναι πολύ μεγάλες. Επομένως γεννάται ένα βασικό ερώτημα αναφορικά με τη φυσιολογική ιστορία αναζωπύρωσης του φαινομένου ή με την έντονη παρεμβατικότητα.

Τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν στη Μεσόγειο το 2015 ήταν πρωτοφανή τόσο για την Ελλάδα όσο και για ολόκληρη την Ευρώπη. Η διέλευση μεταναστών και προσφύγων από την Ελλάδα ανήλθε στους 857.000 (UNHCR) ενώ την επόμενη χρονιά ο αριθμός αυτός ξεπέρασε συνολικά το 1 εκατομμύριο. Η απρόθυμη στάση που επέδειξαν κάποιες ευρωπαϊκές χώρες, με κυριότερη την στάση της γείτονος χώρας της Β. Μακεδονίας να κλείσει τα σύνορα της με την Ελλάδα, οδήγησε στο να εγκλωβιστεί στην Ελλάδα τεράστιος αριθμός μεταναστών και προσφύγων, με τις υποδομές να υστερούν και να μην μπορούν να ανταποκριθούν στις τεράστιες απαιτήσεις που έχουν γεννηθεί.

3.1 Σύνομη αναδρομή και ιστορικό πλαίσιο

3.1.1 Ιστορική παρουσίαση

Ξεκινώντας την ιστορική αναδρομή από τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, κομβικό γεγονός αποτέλεσε η καταστροφή της Σμύρνης το 1922. Τα χαρακτηριστικά των εισελθόντων προσφυγικών πληθυσμών που πέρασαν στη χώρα ήταν η ελληνική καταγωγή καθώς και πληθώρα λοιπών κοινών χαρακτηριστικών όπως η θρησκεία, η κουλτούρα καθώς και τα ήθη και έθιμά τους. Η ενσωμάτωση των ανθρώπων αυτών στο ελληνικό κράτος και η αποδοχή τους από το κοινωνικό σύνολο δεν ήταν εύκολη. Για την ακρίβεια, η ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία χρειάστηκε αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα και η συνεισφορά και δραστηριοποίηση τους σε διάφορες πτυχές της ζωής χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να επιτευχθούν.

Από τα τέλη του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου έως και το 1980, μεγάλες ροές προσφύγων και μεταναστών μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα. Από το 80 και μετά αλλάζει το προφίλ των ροών που εισέρχονται στην χώρα, καθώς μεγάλο ποσοστό των ανθρώπων ήταν παράτυποι μετανάστες (Sitaropoulos N., 2006).

Από το 90 και μετά η οικονομική ανάπτυξη και η σταθερότητα που παρουσίαζε η χώρα αποτέλεσε πόλο έλξης. Σε συνδυασμό με τη γεωγραφική της θέση, το δέλεαρ για όσους αναζητούν ένα καλύτερο αύριο είναι πολύ μεγαλύτερο. Η κατάρρευση του ΕΣΣΔ το 1991, σε συνδυασμό με το άνοιγμα των συνόρων για τους Βορειοηπειρώτες το 1992, οδήγησε σε σφοδρά κύματα μεταναστευτικών ροών. Όπως αναφέρθηκε η οικονομική ανάπτυξη της χώρας αποτέλεσε μαγνήτη για τους ανθρώπους αυτούς, οι οποίοι πραγματοποίησαν την κάθοδό τους προς την Ελλάδα για την εύρεση εργασίας. Το ηλικιακό τους προφίλ τους κατέταξε σε μεγάλες ομάδες εργατικού δυναμικού, έτοιμες να αναλάβουν και να εργαστούν σε χαμηλόμισθες θέσεις ή θέσεις τις οποίες οι ημεδαποί αρνούσαν ή δεν επιθυμούσαν να δεσμεύσουν, λόγω της φύσης της δουλειάς (Antonopoulos G.A., Winterdyk J., 2006).

Οι αναταραχές του 91 και του 92 οδήγησαν στην κάθοδο μεγάλων μεταναστευτικών ροών, στις οποίες περιλαμβάνονται άνθρωποι κυρίως από την Αλβανία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Γεωργία, την Ουκρανία, καθώς και ένα μικρό ποσοστό κινέζων. Οι ροές αυτές "καλωσορίστηκαν" από την Ελλάδα, δεδομένης της οικονομικής κατάστασης της χώρας. Το εργατικό δυναμικό εισήλθε στη χώρα με πολύ γρήγορη απορρόφηση του στην εργαστηριακή δραστηριότητα, συμβάλλοντας έτσι στην γενικότερη ανάπτυξη της χώρας, αφού διαμόρφωσε πιο ανταγωνιστικές συνθήκες για τις ελληνικές επιχειρήσεις και τα προϊόντα. Η γρήγορη ενσωμάτωση τους συνοδεύτηκε από τη νομιμοποίηση τους κατά το 1^ο πρόγραμμα νομιμοποίησης.

Στη δεκαετία του 90 πραγματοποιήθηκαν επίσης αφίξεις στον ελλαδικό χώρο πλήθους Ελλήνων Ποντίων, στους οποίους δόθηκε ελληνική υπηκοότητα, δηλώνοντάς τους ελληνικής καταγωγής. Ωστόσο παρατηρούνται εμπόδια στην ένταξή τους στο εργασιακό περιβάλλον εξαιτίας της ελλιπούς γνώσης της γλώσσας, εκτοπίζοντάς τους κατά κύριο λόγο στην ανειδίκευτη εργασία (Triantafyllidou A., Marouf M., 2009).

3.1.2 Νομικό πλαίσιο

Η Ελλάδα αποτελεί μέρος της Ε.Ε.. Λόγω της γεωγραφικής της θέσης ανά τους αιώνες αποτελεί πέρασμα για πληθώρα ροών μεταναστών, για τους οποίους αποτελεί είτε τελικό είτε ενδιάμεσο σταθμό στο ταξίδι τους. Συνεπώς το μεταναστευτικό για την Ελλάδα αποτελεί μείζον ζήτημα του οποίου τα σημάδια εμφανίζονται σε πολλούς τομείς όπως η οικονομία, η κοινωνία κλπ. Σαν αποτέλεσμα αυτών η Ελλάδα είναι "υποχρεωμένη" να συμμετέχει και να ακολουθεί εξελίξεις που αφορούν τη νομική φύση των διαδικασιών μετανάστευσης και ασύλου. Η Ελλάδα υπήρξε 1 από τα 12 κράτη μέλη που υπέγραψε τη Σύμβαση του Δουβλίνου το 1990 και έθεσε σε εφαρμογή τον νόμο Ν. 1975/1991. Από το 2010 και μετά παρατηρήθηκε μεγαλύτερη κινητικότητα αναφορικά με τις απόπειρες μεταρρυθμίσεων και αλλαγών στο μεταναστευτικό πλαίσιο, αποβλέποντας σε ένα αποτελεσματικότερο πλαίσιο.

Το 2010, έχοντας ως στόχο μια ανανεωμένη και ουσιαστική πολιτική μετανάστευσης, κατατέθηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το ΕΣΔ αφορούσε ζητήματα σχετικά με την πρώτη υποδοχή, τα κέντρα κράτησης, τους συνοριακούς ελέγχους, το σύστημα ασύλου και τα κέντρα κράτησης. Ένα χρόνο μετά το σύστημα ασύλου τροποποιήθηκε με τον νόμο Ν.3907/2011. Η τροποποίηση αυτή που συνοδεύτηκε με τον νόμο καθιέρωσε την ανεξαρτησία της Υπηρεσίας Ασύλου, εδραιώνοντας παράλληλα ένα εύρυθμο σύστημα υποδοχής. Τροποποιητικές ρυθμίσεις ακολούθησαν με τον νόμο Ν. 4375/2016 και τις εκ νέου τροποποιήσεις αυτού.

Το ΕΣΔ καθιερώθηκε με σκοπό την επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων και ομαλότερης λειτουργίας στα εξής πεδία (ΦΕΚ Α 80/01.04.2014: Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις):

- Νομιμοποίηση
- Κοινωνική ένταξη
- Ελληνική υπηκοότητα στα παιδιά αυτών που γεννήθηκαν εδώ
- Έλεγχος παρατυπιών στο χώρο εργασίας
- Κοινωνικά δικαιώματα
- Πρόσβαση σε καλύτερες προϋποθέσεις στο διάστημα αιτήματος ασύλου για ξένες χώρες

Από τη θεωρία στην πράξη το ΕΣΔ πέρασε με την εφαρμογή του νόμου Ν. 4251/2014. Όσο ενθαρρυντικά και αν παρουσιαστούν οι προϋποθέσεις επιτυχίας του ΕΣΔ, επί της ουσίας δεν κατάφερε

να ανταποκριθεί στην πραγματικότητα. Η ανεξέλεγκτη ροή προσφύγων που καταγράφεται την τελευταία δεκαετία αποτελεί βραχνά για όλες τις νομικές κατοχυρώσεις που υφίστανται για την οργάνωση και αντιμετώπιση του φαινομένου.

Η έλλειψη ουσιαστικής βοήθειας στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με τον άκρως προβληματικό διάλογο με την Τουρκία και την υπολειτουργία ζωτικών υπηρεσιών όπως η Υπηρεσία Ασύλου, δημιουργεί μια ανεπαρκή για την αντιμετώπιση του φαινομένου κατάσταση, καθώς επίσης μετατρέπεται σε μια ελλιπή σε ποιότητα διαβίωσης "φυλακή" για όλους τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που δεν τους επιτρέπεται να κάνουν το επόμενο βήμα.

Με την κατάσταση στη Μέση Ανατολή να είναι μη αναστρέψιμη, η Ελλάδα και η Ευρώπη από το 2015 μέχρι σήμερα βρίσκονται αντιμέτωπες με ένα πρόβλημα στο οποίο δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν.

Η Ελλάδα, αντιμέτωπη με μια τεράστια πρόκληση, το Δεκέμβριο του 2015 αιτήθηκε τη στήριξη της Ε.Ε. με το μηχανισμό της Πολιτικής Προστασίας να ενεργοποιείται και 20 χώρες της Ευρώπης να ανταποκρίνονται στην ελληνική έκκληση για βοήθεια (European Economic and Social Committee). Σε βάθος χρόνου και μέχρι το 2017 υπήρξε κινητοποίηση φορέων για την στήριξη της Ελλάδος με ανάθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Φορείς όπως η Ύπατη Αρμοστεία, ο Ερυθρός Σταυρός και λοιπές Μ.Κ.Ο. έδρασαν με σκοπό τη διαμόρφωση υποδομών στήριξης των ανθρώπων που κατέφθασαν στην Ελλάδα, με στόχο την κάλυψη αναγκών υγειονομικής, ψυχοκοινωνικής φύσεως αλλά και την κάλυψη βασικών αναγκών όπως η στέγαση. Το κλείσιμο της «Βαλκανικής διαδρομής» μετέτρεψε την Ελλάδα σε αποθήκη εκατοντάδων χιλιάδων ψυχών.

Η ανθρωπιστική δράση της Ε.Ε. σε συνεργασία με την ΥΑ του ΟΗΕ διαμόρφωσαν ένα πλαίσιο στήριξης προς την Ελλάδα με οικονομική βοήθεια που συνέβαλλε στην μερική εξομάλυνση της κατάστασης. Ωστόσο η κατάσταση που επικρατεί στην νησιωτική χώρα παραμένει κρίσιμη. Τα νησιά κατακλύζονται από μεγάλο αριθμό προσφύγων, τα αιτήματα για άσυλο των οποίων παραμένουν υπό εξέταση, δημιουργώντας πολλές φορές εκρηκτική κατάσταση από τη στάση των ντόπιων πληθυσμών. Το ζήτημα των νησιών αποτελεί πρόκληση ως προς τη διαχείριση του από τον κρατικό μηχανισμό, δεδομένου ότι οι αντιδράσεις των κατοίκων είναι έντονες, με τις αναταραχές στα νησιά να αποτελούν επαναλαμβανόμενα γεγονότα. Δεν μπορεί όμως να αγνοηθεί το ζήτημα ανασφάλειας που γεννάται από τους κατοίκους των νησιών, που αναγκάζονται να συμβιώνουν με χιλιάδες πρόσφυγες και μετανάστες οι οποίοι βιώνουν πολλές φορές απάνθρωπες συνθήκες. Σε τέτοια περιβάλλοντα ελλοχεύει ο κίνδυνος να ενταθούν αισθήματα ρατσισμού και μίσους απέναντι στο ξένο.

Τα προσφυγικά ρεύματα γεννούν προκλήσεις για τη χώρα. Βασικό για την Ελλάδα είναι οι ροές αυτές να αποθαρρύνονται και να μειωθούν. Δεδομένου ότι δε διαφαίνεται λύση στο πρόβλημα της μετανάστευσης, χρειάζεται μια προσπάθεια με τη συνδρομή και της Ευρώπης για να ελαφρυνθεί το βάρος από τις πλάτες της Ελλάδας, χωρίς αυτό να αντιβαίνει και να παραβιάζει το ανθρωπιστικό δίκαιο, με πρακτικές που ακολουθούνται από κάποιες Ευρωπαϊκές χώρες, με σφράγισμα των συνόρων κι με τη στρατηγική αποτροπή στα σύνορα.

Η Ελληνική κοινωνία στο παρελθόν έχει υποδεχτεί κύματα προσφύγων και μεταναστών οι οποίοι ενσωματώθηκαν. Τα δεδομένα και οι συγκυρίες είναι διαφορετικά. Αυτό είναι μια παραδοχή. Ωστόσο έχουν εξαντληθεί οι δυνατότητες για ενσωμάτωση; Εργασιακές ευκαιρίες και δυνατότητα κοινωνικής ένταξης πιθανόν να υπάρχουν. Συνεπώς για την Ελλάδα οι προκλήσεις είναι αρκετές. Το θέμα είναι να μπορέσουν να αξιοποιηθούν οι όποιες ευκαιρίες εμφανίζονται με σκοπό την εναρμόνιση της κατάστασης. Αντιμετωπίστηκαν σαν απειλή κάποτε οι πληθυσμοί που εισήλθαν στην χώρα και μελλοντικά εντάχθηκαν. Το ίδιο σενάριο πιθανώς να επαναληφθεί και σήμερα, παρά την επιβαρυσμένη οικονομία της χώρας. Το θέμα είναι οι άνθρωποι αυτοί να αρχίσουν να αντιμετωπίζονται με τη λογική της ενσωμάτωσης και όχι της διέλευσης (Παγουλάτος Γ., 2020)

Η Ευρώπη, βρισκόμενη στο επίκεντρο των εξελίξεων και όντας βασικός προσορισμός του μεγαλύτερου ποσοστού μεταναστευτικού και προσφυγικών ροών, προσπάθησε να διαμορφώσει μια γραμμή "επίλυσης" των πολλών ζητημάτων που εγείρονται. Στα πλαίσια των διακρατικών συνεργασιών, διαμορφώνει πόρους, προγράμματα και οργανισμούς, στην προσπάθειά της να επιτύχει τους στόχους που η ίδια διαμόρφωσε.

Οι στόχοι αυτοί αφορούσαν τη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού χώρου ως ένα χώρο ισότητας και σεβασμού των ανθρώπων και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για πρόσφυγες και νόμιμους μετανάστες. Δίνει έμφαση στην παροχή διεθνούς προστασίας, στην ελεύθερη εγκατάσταση και μετακίνηση εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας, ενώ παράλληλα διαμορφώνει πολιτικές και υπηρεσίες με σκοπό την αναχαίτηση των παράτυπων μεταναστευτικών εισροών και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Βασικότερος στόχος ωστόσο για την Ε.Ε. αποτέλεσε η διαμόρφωση και υιοθέτηση μιας κοινής γραμμής των κρατών μελών απέναντι στη μετανάστευση που θα αντικατοπτρίζεται σε μια κοινή μεταναστευτική πολιτική. Οι οργανισμοί που δημιουργήθηκαν με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν η εμφάνιση ενδιαφέροντος για το μεταναστευτικό ζήτημα. Συμβάσεις και προγράμματα που

ακολούθησαν σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως η σύμβαση της Γενεύης και τα προγράμματα των Ταμπερέ, Χάγης και Στοκχόλμης, εντείνουν την έμφαση και ταυτίζουν τη σημασία του μεταναστευτικού και της προσοχής που αποδόθηκε στο φαινόμενο από την παγκόσμια κοινότητα αλλά και ειδικότερα εντός των συνόρων της Ε.Ε..

3.2 Προκλήσεις προσφυγικού για Ελλάδα και Ευρώπη

Εδώ και χρόνια, το προσφυγικό ζήτημα διατηρεί τον επίκαιρο χαρακτήρα του. Ωστόσο τον 21^ο αιώνα παρατηρήθηκε αυξητική τάση των ροών προς την Ευρώπη, το μέγεθος της οποίας είχε να παρατηρηθεί από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Καταστάσεις πολέμου, φτώχειας και πολιτικής αναταραχής και αστάθειας, οδήγησαν πληθυσμούς στη μετεγκατάστασή τους στην Ευρώπη, ρισκάροντας πολλά στην αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης και στην προσπάθεια απομάκρυνσης τους από τα πεδία των μαχών. Η μετάβαση των υπέρογκων πληθυσμιακών ομάδων από τη Μέση Ανατολή προς την Ευρώπη αποτέλεσε τεράστια πρόκληση για την ίδια, με τα προβλήματα που αναδείχθηκαν να χρειάζονται ιδιαίτερο χειρισμό καθώς διαμόρφωσαν μια νέας μορφής κρίση στην Ευρώπη.

Η 2^η δεκαετία του 21^{ου} αιώνα σηματοδότησε μια νέα εποχή για την Ευρώπη. Η συνεχής πίεση που δέχεται από τις προσφυγικές ροές την έφερε αντιμέτωπη με την ανάγκη για διευθέτηση ζητημάτων ασύλου, συνοριακής διαχείρισης και γενικότερα δημιούργησε την ανάγκη για διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης και αποτελεσματικής μεταναστευτικής πολιτικής που θα ανταποκρίνεται στο επίπεδο του εφικτού στις ανάγκες της εποχής. Παράλληλα από τα στοιχεία που καταγράφηκαν, πάνω από 1 εκ. άνθρωποι πέρασαν στην Ευρώπη δημιουργώντας μια άκρως αποπνικτική κατάσταση αναφορικά με τη χωρική και γεωγραφική τους κατανομή, η οποία συνοδεύτηκε από την έλλειψη χώρου και υποδομών για τη στέγαση και φιλοξενία τους. Η Ευρώπη όμως δεν είχε να αντιμετωπίσει μόνο το ζήτημα των προσφύγων. Τα συνεπακόλουθα των προσφυγικών ροών έφεραν στην επιφάνεια ζητήματα συνοχής εντός της Ευρώπης. Τα περισσότερα κράτη τάχθηκαν υπέρ μιας κοινής γραμμής αναφορικά με τη διαχείριση των ροών, με την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και της από κοινού προσπάθειας για κατανομή του βάρους των προσφύγων. Ωστόσο ορισμένα κράτη ακολούθησαν αντιπροσφυγική πολιτική (Reuters A.P., Καταδίκη εις βάρος της Ουγγαρίας, 18.12.2020) και είτε τάχθηκαν κατά της συμμετοχής στην κατανομή των προσφύγων, είτε δέχτηκαν πολύ μικρό αριθμό αυτών, προβαίνοντας μάλιστα σε μονομερές κινήσεις με κλείσιμο συνόρων εγκλωβίζοντας μάλιστα ομάδες προσφύγων σε γειτονικές χώρες οι οποίες ήδη επιβαρύνονταν από την μεγάλη συγκέντρωσή τους. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα της Λιθουανίας, Ουγγαρίας, Πολωνίας και Λευκορωσίας. Οι αλλαγές στη στάση κάποιων

κρατών και ο διχασμός της Ευρώπης οδήγησε στη δημιουργία δυσμενούς κατάστασης για τον ευρωπαϊκό νότο, ο οποίος επωμίζεται το μεγαλύτερο βάρος της προσφυγικής κρίσης, ενώ παράλληλα θρέφεται ο διχασμός και η αντιπαράθεση μεταξύ Ευρωπαϊκού Βορρά και Νότου.

Ένα σημείο παρατήρησης αναφορικά με την τάση των ροών που καταφτάνουν στην Ευρώπη σχετίζεται με την επιλογή του προορισμού. Οι προσφυγικές ροές κινούνται προς την Ευρώπη παρά το γεγονός ότι κάθε μέρα που περνάει η μετάβαση τους σε ευρωπαϊκό έδαφος γίνεται ολοένα και πιο δύσκολη. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγουν να κατευθυνθούν προς γειτονικές χώρες της Μέσης Ανατολής, του Κόλπου ή της Ασίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η Ευρώπη και γενικότερα η Δύση έχει διαμορφώσει ένα πλαίσιο εισδοχής, παραμονής και ευκαιριών που τους επιτρέπει ισότιμες ευκαιρίες σε τομείς εργασίας, εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής πρόνοιας. Συνεπώς σε μια επιδίωξη για ένα καλύτερο μέλλον με περισσότερες ευκαιρίες οι πρόσφυγες κατευθύνονται προς τον ευρωπαϊκό χώρο. Ωστόσο και εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας υπάρχουν διαφοροποιήσεις αναφορικά με την διεκπεραίωση των διαδικασιών ασύλου και για το λόγο αυτό παρατηρείται μεγαλύτερη τάση και επιθυμία για αιτήσεις ασύλου σε χώρες όπως η Γερμανία .

3.3 Συνέργειες και προβλήματα

Ανάμεσα στα εργαλεία της Ε.Ε. για την προσπάθεια ελέγχου και οργάνωσης του μεταναστευτικού ήταν και ανάπτυξη συνεργασιών ανάμεσα στα κράτη. Οι συνεργασίες αυτές αφορούσαν τομείς όπως η ενίσχυση της εποπτείας των συνόρων, η διοχέτευση πόρων, τα εργασιακά, καθώς η καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης.

Οι διακρατικές συμμαχίες που συνάπτονται υποστηρίζονται από την Ε.Ε.. Παράλληλα οι κυβερνήσεις των χωρών της Ε.Ε. συμβάλλουν στη δημιουργία οργανισμών (Μεταναστευτικές ροές στις δυτικές οδούς)

Μια εκ των βασικότερων και πιο μακροχρόνιων συνεργασιών αποτελεί η συνεργασία μεταξύ Ισπανίας και Μαρόκο για θέματα που αφορούν το μεταναστευτικό καθώς και το κομμάτι της εργασίας.

Μια άλλη ύψιστης σημασίας συνεργασία αποτέλεσε αυτή μεταξύ Ιταλίας και Λιβύης, η οποία σφραγίστηκε με μνημόνιο συνεργασίας του 2017, με σκοπό τον έλεγχο των ροών προς την Ευρώπη. Από πλευράς της η Ιταλία δεσμεύτηκε να τροφοδοτήσει την έτερα πλευρά με τεχνική και οικονομική βοήθεια ενισχύοντας τις θαλάσσιες περιπολίες και τα κέντρα κράτησης που βρίσκονται στη Λιβύη, με την

συμβαλλόμενη πλευρά να αποκόπτει τις ροές προς την Ιταλία και να δεσμεύει τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς εντός των συνόρων της.

Αντίστοιχου περιεχομένου συνεργασίες υπεγράφησαν και από άλλες χώρες. Η Γερμανία, μαζί με την Τυνησία και την Αίγυπτο, συμφώνησαν επί της συγκράτησης των ροών με πορεία προς την Ευρωπαϊκή επικράτεια.

Παρά τη φαινομενική επιτυχία που διαφαινόταν να έχουν οι συνεργασίες αυτές με σκοπό να αποκόψουν τη διέλευση μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη από το νότιο τμήμα της- την Ιταλία, ουσιαστικά μετατόπισαν το βάρος προς την Ελλάδα. Αποκόπτοντας τη μια δίοδο δημιουργήθηκε μια νέα, με την ανατολική Μεσόγειο να γίνεται η βασική διαδρομή μέσω της Τουρκίας προς την Ελλάδα και την Ευρώπη (Schuster L., 2011) με τις ροές να κατευθύνονται μετέπειτα και προς άλλες χώρες της Ευρώπης που προβληματίζονταν από διαταραχές στο εσωτερικό, συνέθεταν ένα εκρηκτικό σκηνικό που συνοδεύτηκε από την έντονη ανάπτυξη κοινωνικών φαινομένων όπως ο ρατσισμός και η ξενοφοβία, τα οποία μετέπειτα εκφράστηκαν και μέσω της πολιτικής.

Η άνοδος ακροδεξιών κομμάτων μεσολάβησε ώστε αρκετά κράτη-μέλη της Ε.Ε να αναδιαμορφώσουν τη μεταναστευτική πολιτική τους και να αποστασιοποιηθούν από την ιδέα που εξέφραζε και εκφράζει η Ε.Ε. και η κοινή γραμμή που οραματίζεται. Χώρες όπως η Σερβία, η Σλοβενία, η Αυστρία και η ΠΓΔΜ έκλεισαν τα σύνορα τους στα ρεύματα και επανέφεραν τους συνοριακούς ελέγχους, ενώ παράλληλα αρνήθηκαν να δεχτούν επιπλέον πρόσφυγες. Έντονο στην πολιτική σκηνή της Ουγγαρίας ήταν το χαρακτηριστικό μιας εσωστρεφούς μεταναστευτικής πολιτικής (Οι χώρες που κλείνουν τα σύνορα στους πρόσφυγες. Έκρυθμη η κατάσταση στην Ευρώπη, 23/02/2016).

Με την ευρωπαϊκή πραγματικότητα να απομακρύνεται από το όραμα της Κοινής Μεταναστευτικής Πολιτικής, η Ελλάδα και οι χώρες του Νότου βρίσκονται σε δύσκολη κατάσταση, καθώς “λαβωμένες” από το 2015 και μετά θα βρεθούν αντιμέτωπες με νέες προκλήσεις από τις επερχόμενες ροές μετά τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν στο Αφγανιστάν.

Με τη στάση πολλών κρατών-μελών να αλλάζει και να τάσσονται υπέρ ενός απομονωτισμού αναφορικά με τη συλλογική ευρωπαϊκή προσπάθεια απέναντι στην έξαρση του μεταναστευτικού και των υπέρογκων ροών, η επόμενη περίοδος θα αποτελέσει κόλαφο για την Ελλάδα, η οποία βρίσκεται στη μέση, μεταξύ του Ευρωπαϊκού Βορρά από τη μια και της άκρως χειριστικής στάσης μιας Τουρκίας που αποφεύγει ακόμη και την προσπάθεια για εποικοδομητικό διάλογο, με μόνο στόχο τον εκβιασμό της Ευρώπης, χρησιμοποιώντας το μεταναστευτικό ως όπλο.

3.4 Συμπερασματικά από Ευρωπαϊκή Πολιτική

Η Ευρώπη, αντιλαμβανόμενη τη σοβαρότητα της κατάστασης έπειτα από τη μετατόπιση της διόδου στην Ανατολική Μεσόγειο, ξεκινάει μια προσέγγιση προς την Τουρκία με σκοπό την ύπαρξη επικοινωνητικού διαλόγου για την από κοινού προσπάθεια ανακοπής των ροών προς την Ελλάδα μέσω Τουρκίας. Η απρόβλεπτη στάση της Τουρκίας ωστόσο διαμορφώνει ένα κλίμα ανησυχίας εντός του Ευρωπαϊκού εδάφους. Συνεπώς η ανάγκη για ενότητα και συλλογική ευρωπαϊκή δράση με σκοπό τη διαχείριση του μεταναστευτικού γίνεται όλο και πιο αναγκαία. Η νέα Ευρωπαϊκή ατζέντα παρουσιάζει τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, ενώ παράλληλα ενεργοποιείται ο ενισχυμένος ρόλος της FRONTEX με σκοπό την ενίσχυση των συνόρων. Στόχος της Ευρώπης είναι η ύπαρξη μιας αποτελεσματικής μεταναστευτικής πολιτικής η οποία θα υποστηρίζεται από την δράση διεθνών οργανισμών και από την ενεργή ανάμιξη των κρατών-μελών, ώστε να υπάρξουν ουσιαστικά αποτελέσματα.

Η Ευρώπη παρουσίασε μια υπεύθυνη στάση απέναντι στις προκλήσεις που δημιουργήθηκαν από το μεταναστευτικό. Απομονώνοντας το νομικό κομμάτι στο οποίο έδωσε μεγάλη βαρύτητα και στη δημιουργία Κοινής Μεταναστευτικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασύλου, δραστηριοποιήθηκε και επιδίωξε συμφωνίες από τις οποίες τα αποτελέσματα ήταν ορατά. Ακόμα και η προσέγγιση που έκανε προς την Τουρκία έδειξε ότι υπάρχει διάθεση για τη δημιουργία ενός ελεγχόμενου περιβάλλοντος γύρω από το μεταναστευτικό, χωρίς να αφήνει τις καταστάσεις να ξεφύγουν, αναζητώντας εταίρους που θα συμβάλλου συλλογικά στην Ευρωπαϊκή οπτική. Παράλληλα η "αξιοποίηση" οργανισμών όπως ο Ο.Η.Ε. και η Frontex αποτέλεσαν υποστηρικτικό παράγοντα στην προσπάθεια της Ε.Ε. για έλεγχο των ροών.

Όταν δύσει ο ήλιος όμως, τα προβλήματα εξακολουθούν να υπάρχουν. Η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με τεράστιες αριθμητικά πληθυσμιακές ομάδες, οι οποίες εγκλωβίζονται στο εσωτερικό της χώρας. Με ορισμένες Ευρωπαϊκές χώρες να υιοθετούν διαφορετική προσέγγιση απέναντι στη γραμμή της Ε.Ε. για το μεταναστευτικό, ο διαμοιρασμός των βαρών προς περισσότερα κράτη-μέλη για την ελάφρυνση του Νότου και κυρίως της Ελλάδας μοιάζει δύσκολος. Η Ελλάδα λόγω οικονομικών δυσκολιών και γεωγραφικής θέσης και έκτασης παραμένει σε μια ασφυκτική κατάσταση. Παρά την οικονομική κυρίως βοήθεια που δέχεται από την Ε.Ε. το ζήτημα των συνεχών ροών στην Ανατολική Μεσόγειο συνεχίζει να υφίσταται, παρά τις μεταβολές στην έντασή τους. Με μια νέα πηγή μεταναστευτικών ροών να έχει δημιουργηθεί έπειτα από την κατάληψη του Αφγανιστάν από τους Ταλιμπάν, οι μελλοντικές ροές προς την Ελλάδα προβλέπεται να είναι μεγάλες. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την εκβιαστική στάση που υιοθετεί η Τουρκία για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της

απέναντι στην Ε.Ε. με όπλο τους μετανάστες και τους πρόσφυγες ξυπνάει σε πολλών το μυαλό την ανησυχία ότι η Ελλάδα θα ξαναζήσει ημέρες του 2015, μόνο που η επανάληψη του αναφερθέντος σεναρίου πιθανολογικά μπορεί να αποβεί καταστροφική για τη χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Εισαγωγή

Έχοντας παρουσιάσει εκτενώς τις βασικές συνιστώσες για την ανάλυση του μεταναστευτικού φαινομένου για την κατανόηση της σημασίας του αλλά και των διαχειριστικών προσπαθειών της δεδομένης κατάστασης, απαιτείται να πραγματοποιηθεί μια εκτενής ανάλυση της ασφάλειας, που αποτελεί παράμετρο ζωτικής σημασίας για το εκάστοτε κράτος. Με την ανάλυση να επικεντρώνεται στο μεταναστευτικό και στο πώς το φαινόμενο μπορεί να μετατραπεί ή απλώς να ερμηνευτεί ως απειλή, το παρόν κεφάλαιο θα αναλωθεί στην παρουσίαση της ασφάλειας, των προκλήσεων που γεννώνται καθώς και στο τρόπο που το μεταναστευτικό φαινόμενο ασφαλιεοποιείται, αποτελώντας μέσο για την διευκόλυνση δράσεων που απειλούν την ασφάλεια.

Η Ευρώπη την τελευταία δεκαετία έχει βρεθεί στο επίκεντρο των μεταναστευτικών ροών. Μεγάλοι πληθυσμοί από χώρες της Μέσης Ανατολής πέρασαν μέσω διάφορων πέρασαν μέσω διάφορων μεταναστευτικών οδών προς τα εδάφη της Ευρώπης. Παρά το τεράστιο φορτίο που κλήθηκε να κουβαλήσει στις πλάτες της, προσπάθησε και σε μεγάλο βαθμό κατάφερε να αντιμετωπίσει το ζήτημα με ανθρωπιστική κυρίως προσέγγιση. Αυτό βέβαια έγινε με τον Ευρωπαϊκό νότο να πλήττεται κατά κύριο λόγο από υπέρογκες πληθυσμιακές προσελεύσεις. Ωστόσο, αυτή η φιλομεταναστευτική πολιτική δεν ήταν και δεν είναι καθολική. Κάποιες χώρες ακολούθησαν πιο εσωστρεφή πολιτική και απομονωτική στάση απέναντι στο φαινόμενο του μεταναστευτικού. Οι περισσότερες όμως ανταποκρίθηκαν θετικά στο κάλεσμα για συλλογική προσπάθεια διαχείρισής του. Τα ανθρώπινα δικαιώματα πρωτοστατούν στο δημόσιο λόγο. Παρόλα αυτά στο εσωτερικό των κρατών αναπτύσσονται και συντηρούνται ιδέες και στερεότυπα τα οποία αντιτάσσονται με τη μεγάλη εικόνα. Δεν γίνεται όμως να τα παραβλέψει κανείς, καθώς ακρογωνιαίος λίθος του εκάστοτε κράτους είναι ο κοινωνικός ιστός του καθώς και η συνοχή που το χαρακτηρίζει.

4.1 Ζητήματα ασφάλειας

Από το 2015 με την ένταση που παρατηρήθηκε στις προσφυγικές ροές, το φαινόμενο του μεταναστευτικού ταυτίστηκε με τον όρο της ασφάλειας. Οι συνεχείς αφίξεις επί ευρωπαϊκού εδάφους μετέτρεψαν το μεταναστευτικό σε βασικό ζήτημα ασφάλειας, κατευθύνοντας τα κράτη της Ευρώπης στη

διαμόρφωση μιας διαφορετικής και πιο πολύπλευρης προσέγγισης. Η ολοένα και αυξανόμενη εγκατάσταση προσφύγων και μεταναστών εντός της επικράτειας των Ευρωπαϊκών κρατών δημιουργεί ανασφάλεια στο εσωτερικό αυτών, η οποία μετουσιώνεται σε φαινόμενα όπως ξеноφοβία, ρατσισμός και κοινωνικός αποκλεισμός, απειλώντας παράλληλα την κοινωνική αρμονία και συνοχή των κρατών.

Η προσέγγιση αναφορικά με την ασφάλεια μπορεί να πραγματοποιηθεί σε δύο επίπεδα. Από τη μια το μεταναστευτικό απειλεί την ασφάλεια των κρατών και συνδέεται με την έννοια της τρομοκρατίας, παραδοχή η οποία αφορά τη μακρό-προσέγγιση και από την άλλη μαζικές αφίξεις προσφύγων και μεταναστών σε ένα κράτος γεννούν αισθήματα φόβου, μίσους και ρατσισμού απέναντι στο ξένο, επιβαρύνοντας τις ήδη χαμηλού ποσοστού προοπτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των ανθρώπων αυτών στην εκάστοτε κοινωνία. Αποτέλεσμα σε αυτή τη "μικρο"-προσέγγιση είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός και η τάση γκετοποίησης των μεταναστών και προσφύγων, με συνεπακόλουθα την δραστηριοποίηση τους σε παράνομους τομείς δραστηριοτήτων και αύξηση εγκληματικών δράσεων (Lynn Doty R., 1998).

Και οι δύο προσεγγίσεις, οι οποίες πρακτικά αφορούν την ασφάλεια στο σύνολο τους αλλά διαφοροποιούνται ως προς την κατηγοριοποίηση τους, αναζωπυρώνουν και θρέφουν αισθήματα και ιδέες τα οποία δηλητηριάζουν την κοινωνική και πολιτική ζωή του εκάστοτε κράτους, με το εθνικιστικό στοιχείο να κερδίζει έδαφος. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το εθνικιστικό στοιχείο στην παρούσα χρονική στιγμή να αντιπροσωπεύεται σε κομματικό επίπεδο σε αρκετά κοινοβούλια από ακροδεξιές παρατάξεις, τόσο στην Ευρώπη όσο και σε παγκόσμια κλίμακα.

4.1.1 Εισαγωγή στην ασφάλεια

Ο όρος ασφάλεια αποτελεί λέξη-κλειδί για τη διεθνή πολιτική. Ο Buzan ορίζει την ασφάλεια ως την «επιδίωξη της ελευθερίας από απειλές και την ικανότητα του κράτους και της κοινωνίας να διατηρούν την ανεξαρτησία τους έναντι δυνάμεων που υποκειμενικά εκτιμώνται ως εχθρικές» (Φακιάλας Ε., 1999).

Με βάση τη ρεαλιστική προσέγγιση η ασφάλεια αποτελεί παράμετρο καθοριστικής σημασίας για την επιβίωση του κράτους. Η άναρχη εικόνα του Διεθνούς Συστήματος ευνοεί την ανάδυση απειλών ως προς τα συμφέροντα του κράτους, με την ισχύ να αποτελεί δικλείδα υπεράσπισης έναντι των απειλών. Μετά το πέρας της μεταψυχροπολεμικής εποχής η προσέγγιση του όρου της ασφάλειας διαφοροποιείται. Η τοποθέτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με την ασφάλεια τονίζει ότι η έννοια της εσωτερικής ασφάλειας επικαλύπτει πολλούς τομείς για την αντιμετώπιση σοβαρών απειλών

καθώς και το πως επηρεάζονται πτυχές της ζωής των πολιτών, συμπεριλαμβάνοντας ακόμα και ανθρωπογενείς ή φυσικές καταστροφές (Γεν. Γραμματεία του Ε. Συμβουλίου).

Για ένα κράτος ο όρος ασφάλεια διαχωρίζεται σε εσωτερική και εξωτερική. Ο διαχωρισμός αυτός όμως δεν θα πρέπει να ερμηνεύεται ως ανεξαρτησία των δύο "χαρακτηρισμών" της ασφάλειας. Με την άμυνα της μια χώρα διαφυλάσσει και προστατεύεται από εξωτερικές απειλές. Αυτές οι απειλές για την εξωτερική ασφάλεια μπορούν κάλλιστα να μετουσιωθούν σε απειλές για την εσωτερική ασφάλεια, σε περίπτωση που προσπελάσουν την άμυνα. Αυτό ακριβώς συμβαίνει και με το προσφυγικό. Το προσφυγικό και ειδικότερα οι ροές μετατρέπονται σε ζητήματα εσωτερικής ασφάλειας εφόσον εισέλθουν εντός της επικράτειας της εκάστοτε χώρας, ενώ αρχικά παρέμεναν και θεωρούνταν ζητήματα εξωτερικής ασφάλειας, με τη φύλαξη των συνόρων να είναι το πεδίο που «απειλείται».

Για την εκάστοτε χώρα ο τομέας της ασφάλειας περιλαμβάνει δύο χρονικά διαμορφωμένες περιόδους δράσης. Αυτό σημαίνει πως όταν τίθεται ζήτημα ασφάλειας, μια χώρα πρέπει να έχει τόσο σχεδιασμό πρόληψης (pre-active), προλαμβάνοντας καταστάσεις, όσο και σχεδιασμό αντίδρασης (re-active), να είναι σε θέση να αντιδράσει εγκαίρως μετά την εκδήλωση οποιασδήποτε κατάστασης. Δηλαδή για ζητήματα που αφορούν την εθνική ασφάλεια πρέπει να υπάρχει τόσο σχέδιο πρόληψης, όσο και σχέδιο αντιδράσεων για την αντιμετώπιση του.

Τα προαναφερθέντα για την ασφάλεια και τη διασφάλιση αυτής, προϋποθέτουν την ύπαρξη ενός σχεδίου δράσεως, μιας στρατηγικής. Βασικότερο χαρακτηριστικό της στρατηγικής εσωτερικής ασφάλειας οφείλει να είναι η ευπλαστότητα. Η στρατηγική πρέπει να προσαρμόζεται και να ανταποκρίνεται στις συνεχώς αναδυόμενες απειλές για την ασφάλεια και να είναι σε θέση να καλύπτει πληθώρα τομέων τους οποίους αφορούν οι κίνδυνοι που προκύπτουν.

Τέλος, μια παρατήρηση σχετικά με την ασφάλεια ενός κράτους και μιας "διευρυμένης" οντότητας του διεθνούς συστήματος είναι πως και στις δύο περιπτώσεις η προσέγγιση της ασφάλειας ταυτίζεται σε μεγάλο βαθμό. Ωστόσο στην περίπτωση της "οντότητας", όπως συμβαίνει και με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η διεύρυνση της εσωτερικής ασφάλειας είναι σημαντική καθώς οι απειλές αφορούν πλέον ένα σύνολο κρατών που για την αντιμετώπιση των απειλών θα χρειαστεί συνεργασία και συγχρονισμός. Αυτό θα γίνει με σκοπό την πρόληψη και την παροχή έγκαιρης και αποτελεσματικής δράσης.

4.1.2 Παγκοσμιοποίηση, σύγχρονες προκλήσεις και ασφάλεια

Ομοίως με την έννοια του όρου "ασφάλεια", έτσι και με την έννοια της παγκοσμιοποίησης προκύπτει μια μερική περιπλοκότητα σχετικά με τον προσδιορισμό της. Βασικά χαρακτηριστικό της παγκοσμιοποίησης αποτελεί ο θεωρητικός εκμηδενισμός συνόρων και γεωγραφικών αποστάσεων. Διαμορφώνεται λοιπόν ένα δίκτυο διασύνδεσης το οποίο φέρει αυτά τα βασικά χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα γεγονότα είτε εθνικά είτε παγκόσμια να αποκτούν μια συνεχή αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση (Heywood A., 2013). Σύμφωνα με τους Mc. Grew και Held (1999) η Παγκοσμιοποίηση ορίζεται ως «η διεύρυνση, ένταση, επιτάχυνση και αυξανόμενη σημασία της παγκόσμιας διασύνδεσης».

Η επίδραση της Παγκοσμιοποίησης είναι εμφανής στο κοινωνικό επίπεδο, διαμορφώνοντας διαφορετικά και καθορίζοντας το κοινωνικό οικοδόμημα, ενώ παράλληλα θέτει σε ευρύ φάσμα έκθεσης και αλληλεπίδρασης κάθε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό συμβάν. Σε αυτή τη μετάβαση από το τοπικό στο παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και στον εκμηδενισμό των χρονικών παραμέτρων, συνέβαλε η εξέλιξη που διαδραματίστηκε στον τομέα της τεχνολογίας, με κυρίαρχο εκπρόσωπο της διασποράς δεδομένων και γεγονότων να είναι τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.

Η παγκοσμιοποίηση παρόλα αυτά δε γεννά μόνο συνεργατικό κλίμα και διάθεση αλληλοβοήθειας και συνεργασίας. Εγείρονται συνεχείς ανησυχίες σε όλα τα επίπεδα που θέτουν προκλήσεις στην ασφάλεια σε επίπεδο οικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό. Με την "εξάλειψη" των συνόρων διοχετεύθηκαν σε παγκόσμια κλίμακα ζητήματα που παλαιότερα εντοπιζόνταν σε εθνικό επίπεδο. Παράλληλα δόθηκε χώρος ακόμα και σε εγκληματικού χαρακτήρα δράσεις να ισχυροποιηθούν και να επεκταθούν και εκτός τοπικών συνόρων, όπως συνέβη με το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία. Με τις απειλές προς την ασφάλεια να έχουν πλέον αποκτήσει ιδιότητα "ληρναίας Ύδρας" απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή, καθώς η θετική πλευρά και ο βασικός πυλώνας πάνω στον οποίο οικοδομήθηκε η έννοια της παγκοσμιοποίησης, αυτός της συνεργασίας και την ευεργετικής αλληλεπίδρασης, μπορεί να αποτελέσει το μόνο όπλο στη μάχη για την εξασφάλιση της ασφάλειας, τόσο εσωτερικής όσο και εξωτερικής (Καρατράντος Τ., 2020).

4.1.3 Προκλήσεις

Οι σύγχρονες προκλήσεις ασφάλειας διαμορφώνονται με βάση τα προνόμια και τα πλεονεκτήματα που εντοπίζονται στο σύγχρονο διεθνές σύστημα. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ξενιστής στην ανάπτυξη και εμφάνιση σύγχρονων κινδύνων για την ασφάλεια αποτελεί η παγκοσμιοποίηση. Το status quo που έχει διαμορφωθεί από την παγκοσμιοποίηση προσφέρει έδαφος για την ανάπτυξη κινδύνων μέσω της ευελιξίας που προσφέρεται στις διεθνείς μετακινήσεις, στην επικοινωνία και στην οικονομία.

Η μεταβαλλόμενη φύση των κινδύνων είναι η κυριότερη πρόκληση για τα κράτη, καθώς πλέον έρχονται αντιμέτωπα με πολύ απαιτητικές προϋποθέσεις για την πρόληψη και την αντιμετώπιση. Το βάρος της πρόκλησης που έρχονται αντιμέτωπα τα κράτη μπορεί να γίνει κατανοητό από το γεγονός ότι πηγή απειλής δεν αποτελούν πλέον μόνο κρατικοί δρώντες αλλά και μη κρατικοί. Οι μη κρατικοί δρώντες είναι υπεύθυνο για την διατάραξη της ασφάλειας των κρατών, καθώς είναι σε θέση να αναπτύξουν προκλήσεις τόσο σε εσωτερικό όσο και σε εξωτερικό επίπεδο, ενώ ακόμα μπορούν να συνδέσουν εσωτερικές και εξωτερικές προκλήσεις.

Οι προκλήσεις στη σύγχρονη εποχή κυριαρχούνται από αβεβαιότητα και μπορούν να έχουν σοβαρό αντίκτυπο στη σταθερότητα και την ασφάλεια μιας χώρας. Η δημόσια τάξη και ασφάλεια μπορεί να κλονιστούν σε μεγάλη κλίμακα από πληθώρα αναγνωρισμένων απειλών. Η διαφθορά, το οργανωμένο και διασυννοριακό έγκλημα, η τρομοκρατία, το προσφυγικό και η παράτυπη μετανάστευση είναι μερικές ενδεικτικές μορφές απειλών που μπορούν να διαταράξουν την ασφάλεια. Κλείνοντας, δε θα πρέπει να παραληφθούν απειλές που έχουν έκτακτο ή μη προβλέψιμο χαρακτήρα, όπως είναι οι φυσικές καταστροφές και οι πανδημίες.

4.1.3.1 Ασφαλειοποίηση

Η ασφαλειοποίηση σαν έννοια εντοπίζεται σε τρεις βασικές θεωρητικές έννοιες της ασφάλειας που αναπτύχθηκαν από τη Σχολή της Κοπεγχάγης (Ole Waever, Barry Buzan, Jaap de Wilde). Ως ασφαλειοποίηση ορίζεται η διαδικασία σύμφωνα με την οποία ένας κρατικός δρώντας αναγάγει ένα θέμα ή μια σειρά θεμάτων σε ζητήματα ασφάλειας. Στη θεωρία της ασφαλειοποίησης συμπεριλαμβάνονται ζητήματα που θα μπορούσαν να θεωρηθούν πρόκληση ή να θέσουν σε κίνδυνο την επιβίωση ενός κράτους (Καραφουλίδης, 2011 & Middleton, 2016).

Η ασφαλειοποίηση ενός ζητήματος το θέτει αυτομάτως ως απειλή για την ασφάλεια, νομιμοποιώντας τη λήψη εκτάκτων μέτρων, ακόμα και μέτρων που αντιβαίνουν σε νόμους, με σκοπό τη διαφύλαξη της ασφάλειας. Αυτό συνεπάγεται ότι η δράση προς την αντιμετώπιση ενός ασφαλειοποιημένου θέματος και οι μηχανισμοί που υιοθετούνται απομακρύνονται σε μεγάλο βαθμό από τις συνήθεις διαδικασίες που εφαρμόζονται για την αντιμετώπιση πιθανών κρίσεων (Καραφουλίδης, 2011).

Από το γενικότερο ορισμό της ασφαλειοποίησης προκύπτει μια υποκειμενικά αυθαίρετη προσέγγιση σχετικά με την ερμηνεία της απειλής. Η ασφαλειοποίηση σχετίζεται με το πως ένας δρώντας αντιλαμβάνεται τις έννοιες της απειλής και της ασφάλειας. Συνεπώς, η θεωρία ασχολείται με τον τρόπο με τον οποίο ένα ζήτημα αναβιβάζεται σε ζήτημα ασφάλειας για τον δρώντα, και ακολούθως με τη διαδικασία νομιμοποίησης μη συνηθισμένων μέτρων για την αντιμετώπισή του.

«Η ασφαλειοποίηση συνιστά κανονιστική πρακτική, η επιτυχία της οποίας δεν στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο στην ύπαρξη μιας πραγματικής πρόκλησης αλλά εξαρτάται και από άλλα στοιχεία, όπως η δυνατότητα του να δίνεται με επιτυχία σε μια εξέλιξη μια τέτοια σημασία» (Ole Waever, Barry Buzan, Jaap de Wilde). Αυτό που προκύπτει από τη θεωρία της ασφαλειοποίησης είναι ότι ένα θέμα μπορεί να λάβει ταυτότητα απειλής χωρίς να είναι κρίσιμης σημασίας για την επιβίωση και την ασφάλεια του κράτους. Η ασφαλειοποίηση του μπορεί να έχει γίνει εξαιτίας της προσέγγισης που ακολούθησε ο δρώντας παρουσιάζοντάς το με τρόπο που πέτυχε την αναγωγή ενός ζητήματος σε απειλή. Ως εκ τούτου συνεχίζεται και η ακολουθία των απαραίτητων ενεργειών που προβλέπονται από την ασφαλειοποίηση ενός ζητήματος.

Στην ασφαλειοποίηση ζητημάτων σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το πως επικοινωνείται η απειλή, είτε αυτή είναι υπαρκτή, είτε όχι. Το κομμάτι αυτό αναλαμβάνουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης.

Τελικώς, ακολουθώντας αντίστροφη πορεία θα παρατεθεί συνοπτικά ένα θεωρητικό πλαίσιο γύρω από τις ρίζες της θεωρίας της ασφαλειοποίησης. Μήτρα για τη θεωρία της ασφαλειοποίησης αποτέλεσε η Σχολή της Κοπεγχάγης, μέσω του Ινστιτούτου Ερευνών που ιδρύθηκε το 1985 (GPRI). Βασικός τομέας έρευνας του Ινστιτούτου ήταν τα ζητήματα της ατζέντας των απειλών. Αντιτιθέμενη με την παραδοσιακή προσέγγιση της ασφάλειας η οποία ταυτίζεται με τις στρατιωτικές απειλές, η προσέγγιση της Σχολής της Κοπεγχάγης προσπάθησε να αποκολλήσει την προσκολλημένη έννοια της ασφάλειας από τον στρατιωτικό τομέα. Δεδομένης της ευμετάβλητης φύσης των απειλών, η Σχολή της

Κοπεγχάγης θεώρησε περιοριστικό το εύρος των παραδοσιακών θεωριών, επισημαίνοντας ότι οι απειλές δεν απορρέουν μόνο από στρατιωτική διάσταση αλλά και από πληθώρα άλλων διαστάσεων, αναδεικνύοντας παράλληλα και την πολύπλευρη διάσταση της ίδιας της έννοιας της ασφάλειας (Καραφουλίδης, 2011). Υποστηρίζοντας την εναλλακτική αυτή προσέγγιση διατυπώθηκαν 5 τομείς ασφαλειοποίησης, διευρύνοντας έτσι της παραδοσιακή θεωρία. Σύμφωνα με τους Buggy Buzan, οι 5 τομείς αναδεικνύονται σε: στρατιωτικό, πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό. Οι κοινωνικοπολιτικοοικονομικοί τομείς στη σύγχρονη εποχή παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο όταν συζητάμε για ζητήματα ασφάλειας, καθώς αποτελούν τη βάση ενός κράτους. Επιπλέον σε αυτούς τους 5 τομείς γίνονται συχνά προκλήσεις ή καλύτερα τα γεγονότα και οι εξελίξεις που διαδραματίζονται σε πολιτικό, κοινωνικό ή οικονομικό επίπεδο αποσαφηνίζουν την ύπαρξη ή όχι προκλήσεων.

4.1.3.2 Ασφαλειοποίηση του προσφυγικού

Η θεωρία περί ασφαλειοποίησης του μεταναστευτικού/προσφυγικού πρωτοεμφανίστηκε τη δεκαετία του '90 στο χώρο των πολιτικών επιστημών. Στόχος της θεωρίας αυτής είναι η εξέταση των περιπτώσεων κατά τις οποίες ποικίλοι δρώντες και θεσμοί που ανάγονται σε διάφορα επίπεδα του κοινωνικού γίνεσθαι, όπως τα κόμματα, τα Μ.Μ.Ε., η εκκλησία κ.α. παρουσιάζουν και ταυτίζουν τους μετανάστες με μια υπαρκτή απειλή για την ασφάλεια, την κοινωνική ταυτότητα και συνοχή, την οικονομία (Williams, M.C., 2003). Το ζήτημα που προκύπτει είναι το κατά πόσο η ασφαλειοποίηση του μεταναστευτικού επιβεβαιώνει την ύπαρξη απτών και έγκυρων στοιχείων ή αποτελεί εργαλείο για την επίτευξη πολιτικών επιδιώξεων. Με δεδομένη την κρίση και όλα τα επακόλουθά της για την Ελλάδα και τους πολίτες, η ασφαλειοποίηση του μεταναστευτικού βρήκε προσοδοφόρο έδαφος κυρίως μετά το ξέσπασμα της κρίσης, μετατρέπόμενη σε συνδυασμό με τα ξενοφοβικά συναισθήματα, σε βασική γραμμή ακροδεξιών ιδεών, οι οποίες εκπροσωπήθηκαν ηχηρά ακόμα και στο Ελληνικό Κοινοβούλιο. Οι ιδέες αυτές μάλιστα έτυχαν ευρείας αποδοχής από σημαντικό ποσοστό Ελλήνων ψηφοφόρων.

Οι ραγδαίες αφίξεις στον Ευρωπαϊκό χώρο προσφύγων και μεταναστών μετέτρεψαν το φαινόμενο σε ζήτημα ασφάλειας. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να οδηγηθούν τα Ευρωπαϊκά κράτη στη λήψη αυστηρότερων μέτρων, τόσο πρόληψης αναφορικά με τον περιορισμό των ροών, όσο και ελέγχου στο εσωτερικό τους. Ασφαλειοποιώντας ένα φαινόμενο τα κράτη μπροστά στον κίνδυνο που εντοπίζουν και εκτιμούν ότι πηγάζει από ένα φαινόμενο, ένα δρώντα, μια κατάσταση, όφειλαν να λάβουν τα κατάλληλα

μέτρα προκειμένου να προστατεύσουν θεμελιώδη στοιχεία τους, όπως είναι η εδαφική τους ακεραιότητα και η ανεξαρτησία σε πολιτικό επίπεδο. Παράλληλα προσπαθούν να προστατεύσουν βασικές θεμελιώδεις αξίες, όπως η κοινωνική τους συνοχή και σταθερότητα, η οικονομική τους ανεξαρτησία καθώς και η εθνική και πολιτισμική τους ταυτότητα.

Ο μαζικός αριθμός μεταναστών από μια χώρα και η μαζική εισροή πληθυσμού σε μια άλλη καθιστά το μεταναστευτικό απειλή για την ασφάλεια και για τις δύο πλευρές. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να θεωρούμε πως η έννοια της απειλής γίνεται μαζικά αντιληπτή κατά τον ίδιο τρόπο. Κάθε κράτος, ανάλογα με τη δομική σύσταση που το χαρακτηρίζει, διέπτε από διαφορετικές αντιληπτικές δυνατότητες και διαφορετική αντίληψη και εκτίμηση των καταστάσεων. Στο δια ταύτα, το κατά πόσο ένα φαινόμενο όπως το μεταναστευτικό αποτελεί μεγάλο ή μικρό κίνδυνο για την ασφάλεια μιας χώρας διαφέρει από χώρα σε χώρα και παράλληλα διαφέρει και η θωράκιση έναντι της απειλής που μαίνεται να ακολουθήσει.

Μια από τις βασικότερες ερμηνείες της προσφυγικής απειλής έχει να κάνει με την αλλοίωση που μπορεί να επιφέρει στο κράτος υποδοχής, την ταυτότητα του έθνους, καθώς και τον δημογραφικό της χαρακτήρα. Η είσοδος και παραμονή στη χώρα μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών μπορεί να ταυτιστεί με τη δημιουργία μειονοτικών ομάδων και εν δυνάμει κινδύνους που μπορεί να προκύψουν από την θρησκεία, τη γλώσσα, τα ήθη ή και τα έθιμα.

Η ερμηνεία του προσφυγικού ως απειλή της παράδοσης και του πολιτισμού, δηλαδή η πολιτιστική απειλή, ξεσηκώνει έντονη αντίσταση των γηγενών έναντι της υποδοχής του "ξένου στοιχείου" και γενικότερα των ροών που διαφοροποιούνται ως προς την κουλτούρα και τη θρησκεία. Η δημογραφική απειλή που πιθανώς γεννάται από την είσοδο προσφύγων και μεταναστών στην εκάστοτε χώρα έχει να κάνει με τις τάσεις γεννητικότητας που εμφανίζει ο γηγενής πληθυσμός. Στηριζόμενοι στα στατιστικά δεδομένα, χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, χαρακτηρίζονται από υπογεννητικότητα, δεδομένο το οποίο μελλοντικά μπορεί να επηρεάσει την εθνική ταυτότητα της χώρας και πιο γενικευμένα των χωρών που εμφανίζουν υπογεννητικότητα και αποτελούν χώρες εισόδου και εγκατάστασης μεταναστών και προσφύγων. Η υπογεννητική τάση της χώρας υποδοχής σε συνδυασμό με την υπεργεννητικότητα που διέπει τους λαούς της Μέσης Ανατολής, μπορεί να αλλάξει τις ισορροπίες σε δημογραφικό επίπεδο ή να αλλοιώσει την εθνική ταυτότητα μιας χώρας (Κωντσιόγλου Χ., 2019).

Στις περιπτώσεις που το προσφυγικό φαινόμενο ασφαλινοποιείται, εντάσσεται η απειλή που δημιουργεί έναντι της κοινωνικής συνοχής. Δυστυχώς, όπου υπάρχει ξένο στοιχείο δε λείπει και ο φόβος που γεννιέται απέναντι σε αυτό. Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία αποτελούν αισθήματα που ξυπνούν ή ενδυναμώνονται όταν το προσφυγικό φαινόμενο αποτελεί ολοένα και πιο καίριας σημασίας ζήτημα για μια χώρα. Τα αισθήματα αυτά τρέφονται ολοένα και περισσότερο όταν σε χώρες των οποίων οι οικονομίες δεν ευδοκούν αναπαράγεται εντός του κοινωνικού ιστού η λανθασμένη αντίληψη ότι οι πρόσφυγες στερούν από τους γηγενείς που βρίσκονται σε ανάγκη το προνόμιο κάποιου οικονομικού βοηθήματος. Καθοριστικής σημασίας βέβαια είναι και η συμβολή των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, τα οποία πρακτικά εκφράζουν μια μερίδα του πληθυσμού και συνήθως στοχεύουν στην υποδόρια εξυπηρέτηση πολιτικών συμφερόντων. Αυτή αποτελεί μια πραγματικότητα που εντοπίζεται στο δυτικό κόσμο και αντικατοπτρίζεται στην πρόθεση ικανοποιητικής μερίδας του πληθυσμού να στηρίξει παρατάξεις που εκφράζουν τον ρατσισμό και την ξενοφοβία, υποστηρίζοντας ότι οι πρόσφυγες αποτελούν τη μεγαλύτερη απειλή και πηγή αρκετών οικονομικοκοινωνικών προβλημάτων. Η κινδυνολογία των Μ.Μ.Ε. τροφοδοτεί και την γνώμη να θεωρεί το μουσουλμανικό στοιχείο απειλή για την κοινωνία. (Κωντσιόγλου Χ., 2019).

Με τις προσφυγικές ροές να ξεκινούν από τις χώρες της Μέσης Ανατολής, σε συνδυασμό με τις μελανές στιγμές της 11^{ης} Σεπτεμβρίου να παραμένουν νωπές, στον 21^ο αιώνα η ξενοφοβία γέννησε έναν πιο στοχευμένο "φόβο" απέναντι σε ένα συγκεκριμένο "ξένο", το Ισλάμ. Η αξία που έχει το Ισλάμ και η θρησκεία για τους πρόσφυγες της Μέσης Ανατολής και η εμφανής κυριαρχία του στην καθημερινότητά τους, καλλιέργησε την εναντίωση στην αποδοχή και ένταξη των μουσουλμάνων στις χώρες προορισμού. Τα ισλαμοφοβικά αισθήματα από τους πληθυσμούς των χωρών του δυτικού κόσμου δημιουργούν επιπλέον ζητήματα κοινωνικής συνοχής καθώς η συνύπαρξη των δύο πολιτισμών, του ισλαμικού και του ευρωπαϊκού-δυτικού καθίσταται ακόμα δυσκολότερα, και πιθανώς αδύνατα.

Σημαιολογικά η Ισλαμοφοβία ερμηνεύεται ως ο φόβος, η επιφύλαξη απέναντι στο μουσουλμανικό στοιχείο, το Ισλάμ. Αυτό το κοινωνικό κατασκεύασμα συντηρεί αισθήματα και φαινόμενα διάκρισης, φόβου και μίσους, τα οποία οδηγούν ακόμα και σε νομικές υιοθετήσεις όπως η περίπτωση της απαγόρευσης της μαντίλας που καλύπτει το πρόσωπο δια νόμου στη Γαλλία.

Με την κοινωνία να καλλιεργεί και να αναπαράγει ξενοφοβικά αισθήματα, η ένταξη προσφύγων, μεταναστών και γενικότερα μειονοτικών ομάδων γίνεται ακόμα δυσκολότερη. Οι διακρίσεις με τις οποίες βρίσκονται αντιμέτωποι οι άνθρωποι αυτοί δημιουργούν ένα δυσάρεστο και εχθρικό κλίμα σε βασικούς τομείς της καθημερινότητας, όπως είναι η εργασία, η εκπαίδευση και η στέγαση. Μάλιστα η διαχυμένη

εμπάθεια έναντι στους πρόσφυγες τους αποκλείει από τη διεκδίκηση ευκαιριών που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν καλύτερες προοπτικές για το βιοτικό επίπεδο και γενικά για την παραμονή τους, μακροχρόνια και μη, στη χώρα της φιλοξενίας. (EUMC, Muslims in the EU: Discrimination and Islamophobia, 5/9/2012)

Οι ρατσιστικές διακρίσεις σε βάρος προσφύγων και η άρνηση αποδοχής και αναγνώρισης ενός διαφορετικού πολιτισμικού μοτίβου, παράγωγο της κυριαρχίας της Ισλαμοφοβίας στην κοινωνία, εκτός από την παρακολούθηση της προσπάθειας των ανθρώπων αυτών για ένταξη παραβιάζει ουσιαστικά και θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. (Κωντσίου Χ., 2019) Μάλιστα η ισλαμοφοβία προκαλεί την κοινωνική συνοχή με την επίδραση της να είναι εμφανής επί του παρόντος, σε αντίθεση με τις εικασίες περί δραματικής αλλοίωσης της ταυτότητας της χώρας σε μελλοντικό χρόνο υπό την πιθανή κυριαρχία των ξένων πολιτισμικών στοιχείων.

4.1.3.3 Ενταξιακή προβληματική και περιθωριοποίηση

Όπως είναι λογικό, σε πολλά φαινόμενα η αλυσιδωτή πρόκληση ζητημάτων είναι ένα σύνηθες γεγονός. Το ίδιο συμβαίνει και με την ασφαλειοποίηση του προσφυγικού. Η ύπαρξη του προσφυγικού ως παγκόσμιο φαινόμενο δημιουργεί νέα δεδομένα τις κοινωνίες με τα φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας να αναζωπυρώνονται. Οι ενταξιακές δυσκολίες που πηγάζουν από τη στάση της κοινωνίας απέναντι στους πρόσφυγες σε συνδυασμό με τις δυσκολίες χορήγησης ασύλου αλλά και επανένωσης οικογένειας, οδηγεί στην απομόνωση και στη δημιουργία κλειστών ομάδων με τάση και στοιχεία παρεκκλίνουσων συμπεριφορών. Η συνθήκη αυτή συχνά εντοπίζεται μαζί με τη βία, γεγονός που θέτει αυτομάτως την περιθωριοποίηση ως εντολή "μαύρης λίστας" για θέματα ασφάλειας. Χαρακτηριστικά, ο κίνδυνος ως προς την ασφάλεια αντικατοπτρίζεται στα γεγονότα που εκτυλίσσονται συχνά σε δομές φιλοξενίας. Ένα συνονθύλευμα ακατάλληλων συνθηκών διαβίωσης, αβεβαιότητας και ανασφάλειας πυροδοτεί εύθραυστες καταστάσεις, με γεγονότα βίας, ξεσηκωμού και συμπλοκών να υπερκαλύπτουν τον ισχυρισμό αυτό.

Ωστόσο η περιγραφή της κατάστασης και των παραγόντων που οδηγούν σε αυτή τη μη προσαρμοστική τάση των προσφύγων, μεταφράζεται ή ερμηνεύεται σε ασφυκτικές καταστάσεις για τους ανθρώπους αυτούς, δεδομένων των γεγονότων που σημάδεψαν τον κάθε πρόσφυγα ξεχωριστά έως όπου να καταλήξει σε οποιαδήποτε δομή.

Το δια ταύτα της παρατήρησης αυτής είναι ότι οι άνθρωποι αυτοί βάζονται από όλα τα πιθανά «μέτωπα». Χωρίς να δικαιολογείται σε καμία περίπτωση η αντιδραστική στάση, οι πρόσφυγες βιώνουν καταστάσεις κατά τις οποίες οι δυτικές κοινωνίες σε μεγάλο βαθμό “κλείνουν τα μάτια τους”. Οι συνθήκες διαβίωσης στις δομές φιλοξενίας, ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, η ανασφάλεια αναφορικά με την έκβαση των διαδικασιών αιτήματος ασύλου αλλά και οι λάθος χειρισμοί των τοπικών αρχών δημιουργούν το κατάλληλο υπόβαθρο για αντιδραστικές και βίαιες ενέργειες από τους προσφυγικούς πληθυσμούς, θέτοντας έτσι μια επιπλέον παράμετρο ασφάλειας στο προσφυγικό.

4.2 Τρομοκρατία και πρόσφυγες

4.2.1 Έννοια και ορισμός τρομοκρατίας – μορφές διεθνούς τρομοκρατίας

Η τρομοκρατία αποτελεί ένα φαινόμενο παγκόσμιας κλίμακας και οι μορφές με τις οποίες παρουσιάζεται είναι ποικίλες. Η τρομοκρατία τα τελευταία χρόνια, με τη συμβολή και της τεχνολογίας έχει ενισχυθεί, γεγονός που την καθιστά μια συνεχώς αναπτυσσόμενη πρόκληση. Τα επαναλαμβανόμενα πλήγματα που έχει δεχθεί ο δυτικός κόσμος, σε συνδυασμό με την ανάληψη της ευθύνης από τρομοκρατικές οργανώσεις που έδρα έχουν τη Μέση Ανατολή, έχουν μετατοπίσει το βάρος της προσοχής στην Ισλαμική τρομοκρατία, η οποία αποτελεί ίσως και το μεγαλύτερο κίνδυνο για την ασφάλεια. Η έντονη ανησυχία που κατακλύζει τις δυτικές κοινωνίες και τους κρατικούς μηχανισμούς οφείλεται στον απρόβλεπτο χαρακτήρα που εμφανίζονται οι τρομοκρατικές ενέργειες. Ο τόπος και ο χρόνος δράσης των τρομοκρατών παραμένει απροσδιόριστος, με αποτέλεσμα η δυνατότητα αποτροπής τρομοκρατικών χτυπημάτων από τις αρμόδιες αρχές του εκάστοτε κράτους να εμφανίζει ελάχιστες πιθανότητες επίτευξης. Μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ εξέδωσε έναν μερικώς διαφοροποιημένο ορισμό για την τρομοκρατία, ορίζοντάς την ως “την άσκηση ή απειλή άσκησης βίας εναντίον αμάχων, ανυπεράσπιστων πολιτών, για την επίτευξη πολιτικού στόχου” (Ρουμπόγλου Ε., Οι ορισμοί της τρομοκρατίας, 2002).

Βασικότερο συστατικό της τρομοκρατίας είναι η υποκειμενικότητα. Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η τρομοκρατία αποτελεί μορφή πολιτικής βίας, παρά το γεγονός ότι απορρίπτεται ηθική και πολιτικά. Ο πόλεμος από τον Κλαούζεβιτς ορίστηκε ως «η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα». Η τρομοκρατία ορίζεται από τον Galtung 1986 ως «η βία με άλλα μέσα». Συνεπώς, θα μπορούσε η τρομοκρατία να αποτελέσει αντικειμενικό όρο την πολιτική βία. Η βία διαιρείται σε δύο κατηγορίες με βάση τη

νομιμοποίηση. Η νομιμοποιημένη βία ασκείται από το κράτος, ενώ η μη νομιμοποιημένη ασκείται από παρακρατικές οργανώσεις, η καθεμία εξυπηρετώντας τους δικούς της υποκειμενικούς στόχους.

Εάν θέλαμε να αποδώσουμε έναν ορισμό στην έννοια της τρομοκρατίας με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία δεν θα ήταν εύκολο. Οι βασικές συνιστώσες του ορισμού της διεθνούς τρομοκρατίας είναι ότι οι ενέργειες που εκδηλώνονται αποτελούν παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ παράλληλα αποτελούν απειλή για την ασφάλεια και τη διεθνή ειρήνη.

Το εξελισσόμενο προφίλ που παρουσιάζει η τρομοκρατία, σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα και την πολυμορφία που την χαρακτηρίζει, οδηγούν σε αυτή την προβληματική κατάσταση αναφορικά με την αποτύπωσή της σε έναν ορισμό. Η τρομοκρατία θα μπορούσε να ορισθεί όχι τόσο επαρκώς, με βάση την προσέγγιση του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ, ως «η πράξη που αποβλέπει στην πρόκληση σωματικής βλάβης ή θανάτου σε πολίτες ή αμάχους, με απώτερο σκοπό τον εκφοβισμό ή εξαναγκασμό κυβερνήσεων ή διεθνών οργανισμών να προβούν ή να απέχουν από οποιαδήποτε πράξη» (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2007).

Η έλλειψη ενός καθολικού ορισμού για την τρομοκρατία έχει ως επακόλουθο πολλά κράτη να έχουν ορίσει την τρομοκρατία κατά τη δική τους προσέγγιση. Χαρακτηριστικά το Ηνωμένο Βασίλειο ορίζει την τρομοκρατία ως «την χρήση βίας για πολιτικούς σκοπούς και εμπεριέχει την όποια χρήση βίας για τον εκφοβισμό του κοινού ή μέρους αυτού» (Μπόση Μ., 2000).

Από την άλλη, οι Η.Π.Α. ορίζουν την τρομοκρατία ως «την παράνομη άσκηση βίας κατά ατόμων ή περιουσίας με σκοπό τη διάβρωση ή φθορά μιας κυβέρνησης, άμαχου πληθυσμού ή τμημάτων του, με στόχο την ανάπτυξη πολιτικών και κοινωνικών σκοπών». Μάλιστα το FBI διαχωρίζει την τρομοκρατία σε εγχώρια και διεθνή ανάλογα με την προέλευση των τρομοκρατικών δραστηρίων (*Terrorism 2002/2005, U.S. Department of Justice*). Σε επίπεδο Ο.Η.Ε. εμφανίζεται και εκεί δυσκολία στην θέσπιση ενός ορισμού για την τρομοκρατία. Η πρώτη απόπειρα απόδοσης ορισμού πραγματοποιήθηκε επί Κοινωνίας των Εθνών στο CPPT (1937) στο άρθρο 1.

Ακολούθησαν και άλλες επιχειρήσεις απόδοσης ενός περιεκτικού ορισμού στα πλαίσια των Γενικών Συνελεύσεων καταλήγοντας στην περιεκτικότερη απεικόνιση της έννοιας της τρομοκρατίας το 1999 στη Γενική Συνέλευση στα πλαίσια του International Convention for the suppression of the Financial Terrorism. Οι ίδιες δυσκολίες παρατηρήθηκαν και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης για την διατύπωση ενός περιεκτικού ορισμού της τρομοκρατίας.

Η Σύγχρονη τρομοκρατία εμφανίζεται, όπως αναφέρθηκε, με διάφορες μορφές. Στις μορφές αυτές συγκαταλέγονται ο Ισλαμικός Εξτρεμισμός, η "τρομοκρατία κατά παραγγελία", η "τρομοκρατία ενός θέματος", η πυρηνική και χημική τρομοκρατία, και η ηλεκτρονική τρομοκρατία. Δεδομένου ότι το φαινόμενο της τρομοκρατίας εξετάζεται από την σκοπιά του προσφυγικού, θα εξεταστούν συνοπτικά οι συναφείς μορφές τρομοκρατίας, του Ισλαμικού Εξτρεμισμού και της "τρομοκρατίας κατά παραγγελία" (Μπόση Μ., 2000).

Μετά το προσφυγικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου η Ισλαμική τρομοκρατία πρωτοστάτησε αποτελώντας τη σημαντικότερη μορφή τρομοκρατίας στη σύγχρονη εποχή. Οι οργανώσεις οι οποίες ευθύνονται για τις ενέργειες αυτές χαρακτηρίζονται από δεσπόζον ιδεολογικό υπόβαθρο, το οποίο επικαλύπτεται από έντονο θρησκευτικό στοιχείο. Χαρακτηριστικό των Ισλαμικών τρομοκρατικών ενεργειών αποτελούν τα πολύνεκρα τρομοκρατικά χτυπήματα, συνήθως χωρίς να ελλοχεύουν κάποια άμεση πολιτική σκοπιμότητα, παρά μόνο την έντονη διοχέτευση φόβου και πανικού. Ο Ισλαμικός Εξτρεμισμός είναι επώνυμος καθώς όπως προαναφέρθηκε γίνεται στις περισσότερες περιπτώσεις ανάληψη ευθύνης από τις αντίστοιχες οργανώσεις (Μπόση Μ., 2000).

Η "Τρομοκρατία κατά παραγγελία" αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή τρομοκρατίας, η οποία ενεργείται και αυτή στα πλαίσια του Ισλαμικού Εξτρεμισμού από μισθοφόρους, έχοντας όμως μεμονωμένες ή στοχευμένες δράσεις, όπως είναι για παράδειγμα οι δολοφονίες συγκεκριμένων προσώπων(Μπόση Μ., 2000).

Παρόλο που ο Ισλαμικός Εξτρεμισμός δεν φέρεται να στοχεύει σε άμεσα πολιτικά οφέλη, φέρει χαρακτηριστικά και πολιτικής τρομοκρατίας. Στη διαφοροποιημένη και λίγο ευρεία μορφή τρομοκρατίας εντάσσονται ενέργειες οι οποίες αποσκοπούν στην επιβολή "κατεύθυνσης" σε κυβερνήσεις κατευθυνόμενες από πολιτικά κίνητρα. Στην πολιτική τρομοκρατία συμπεριλαμβάνονται και τρομοκρατικές ενέργειες από αριστερές ή δεξιές οργανώσεις, οι οποίες ταλαντεύονται στα άκρα της πολιτικής ιδεολογίας καθώς επίσης και απελευθερωτικά κινήματα όπως το I.R.A. και δράσεις που υπάγονται στα πλαίσια της θρησκευτικής τρομοκρατίας.

Η θρησκευτική τρομοκρατία έχει σαν πυλώνα της τον θρησκευτικό φανατισμό και συμβαδίζει ως προς αυτόν με το θρησκευτικό χαρακτήρα που περιέχει ο Ισλαμικός Εξτρεμισμός. Επικρατεί συνεπώς η αντίληψη πως η θρησκεία απειλείται από λοιπές θρησκείες ή στοχοποιεί καθετί που εναντιώνεται στα ιδεώδη που πρεσβεύει. Χαρακτηριστική εκπροσώπηση της θρησκευτικής τρομοκρατίας στη σύγχρονη εποχή αποτελεί το ISIS.

4.2.2 Τρομοκρατία ως αιτία ασφαλειοποίησης του προσφυγικού

Η παρούσα ενότητα θα δομηθεί στηριζόμενη σε ένα βασικό ερώτημα: Υπάρχει σύνδεση μεταξύ του προσφυγικού και της τρομοκρατίας και αν ναι, με ποιόν τρόπο; Ο Ευρωπαϊκός χώρος τα τελευταία χρόνια έγινε αποδέκτης τεράστιων προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Χώρος προέλευσης των ανθρώπων αυτών που εισέρχονται εντός ευρωπαϊκών συνόρων με την ιδιότητα των αιτούντων άσυλο είναι οι χώρες της Μέσης Ανατολής. Οι χώρες από τις οποίες προέρχονται είναι χώρες στις οποίες διαδραματίζονται έντονες ένοπλες συρράξεις, τις οποίες και εγκαταλείπουν προς την αναζήτηση διεθνούς προστασίας. Στις χώρες αυτές λοιπόν της Μέσης Ανατολής, παρατηρείται πολύ έντονη τρομοκρατική δραστηριότητα. Εύλογα συνεπώς γεννάται η ανησυχία σχετικά με τη διέλευση τρομοκρατών, εκμεταλλευόμενοι τις προσφυγικές ροές, για να διεισδύσουν στην Ευρώπη και να μεταφέρουν την τρομοκρατική δραστηριότητα εντός της Ευρωπαϊκής Επικράτειας. Τα τρομοκρατικά χτυπήματα που έπληξαν την Ευρώπη τα τελευταία χρόνια οδήγησαν στην ασφαλειοποίηση του προσφυγικού, ταυτίζοντας τις τρομοκρατικές επιθέσεις με τις προσφυγικές αφίξεις στην Ευρώπη και μεγαλώνοντας την ανησυχία και την κινδυνολογία γύρω από την ασφάλεια μετά τη ραγδαία αύξηση των ροών. Η ασφαλειοποίηση του προσφυγικού από τον ισχυρισμό της σύνδεσης τους με τρομοκρατικές ενέργειες δεν επιβεβαιώνεται από την ανάλυση των γεγονότων, καθώς οι εξτρεμιστές που ευθύνονται για τα τρομοκρατικά χτυπήματα αποτελείται και από Ευρωπαίους πολίτες (Μαστρογεωργίου Γ., *Τρομοκρατία και Προσφυγικό :Υπάρχει σχέση; Η περίπτωση της Ευρώπης*, 2016).

Τα τελευταία χρόνια το προβληματικό περιβάλλον που επικρατεί στην Ευρώπη έχει δημιουργήσει μια ελλιπώς τεκμηριωμένη ιδέα σύνδεσης της μετανάστευση και της τρομοκρατίας. Τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ευρώπη, σε συνδυασμό με τεράστιες μεταναστευτικές πιέσεις από την προσφυγική κρίση, δημιούργησαν έντονο το αίσθημα ανασφάλειας το οποίο πρωτοστάτησε τόσο στον πολιτικό λόγο, όσο και στην ενημέρωση. Η κυρίαρχουσα άποψη στο δημόσιο βίο με συνεχή αναπαραγωγή είναι αυτή της διείσδυσης τρομοκρατών-μαχητών του ισλαμικού κράτους μαζί με πρόσφυγες και μετανάστες μέσω των ροών. Κάτι τέτοιο ωστόσο δεν επιβεβαιώνεται από τις υπηρεσίες της Ε.Ε., Europol και Frontex (Καρατράντος Τ., 2018).

Σε αντίθεση με την τοποθέτηση των αρμόδιων υπηρεσιών της Ε.Ε., η αντιτρομοκρατική υπηρεσία της Ολλανδίας κάνει λόγο για "ρεαλιστικό κίνδυνο τρομοκρατικών επιθέσεων", τοποθέτηση η οποία υποστηρίζεται από τον ισχυρισμό ότι τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν εκμεταλλευτεί με "πολλούς τρόπους" τους προσφυγικούς διαδρόμους προς την Ευρώπη (dm.com). Μάλιστα, σε συνέχεια αυτού, ο

επικεφαλής της αντιτρομοκρατικής υπηρεσίας της Ολλανδίας Ντικ Σόοφ δήλωσε ότι "οι γνωστοί διάδρομοι δεν είναι πλέον ελκυστικοί μετά το πέρας των έντονων προσφυγικών ροών". (Αναστασοπούλου Ε., *Περισσότερη τρομοκρατία λόγω προσφύγων*, 2016) Οι διαπιστώσεις από τις οποίες πηγάζουν οι δηλώσεις αυτές είναι αποτέλεσμα των τελευταίων ερευνών ανάλυσης κινδύνου της υπηρεσίας, ωστόσο στην έρευνα δεν παρατίθενται ποσοτικά δεδομένα τρομοκρατών, αλλά ούτε και οι χώρες εγκατάστασής τους (Αναστασοπούλου Ε., *Περισσότερη τρομοκρατία λόγω προσφύγων*, 2016)

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Pew Research Center σε διάφορες χώρες της Ευρώπης σε δείγμα 11.500 ανθρώπων, προέκυψε ότι η στάση της κοινής γνώμης αναφορικά με το ερώτημα ποικίλει σε % από χώρα σε χώρα και σχετίζεται τόσο με τα βιώματα, όσο και με το πολιτικό τόξο που εκπροσωπεί η εκάστοτε κυβέρνηση. Αντίστοιχα δεδομένα πηγάζουν και αναφορικά με τις κοινωνικές επιπτώσεις του προσφυγικού στις χώρες της Ευρώπης .

Συμπερασματικά από την έρευνα του προκύπτει ότι γενικότερα στην Ευρωπαϊκή γνώμη επικρατεί η άποψη περί σύνδεσης ανάμεσα στην προσφυγική κρίση και την τρομοκρατική απειλή (με τα ποσοστά ωστόσο να διαφοροποιούνται). Η επικρατούσα αυτή άποψη ωστόσο δεν θα πρέπει να θεωρείται και να λαμβάνεται ως απόλυτα ορθή. Η σύνδεση του προσφυγικού με την τρομοκρατία δεν μπορεί να επαληθευθεί και να αποτελέσει επιβεβλημένο ταυτόσημο γεγονός, δεν μπορεί όμως παράλληλα και να απορριφθεί.

Η τρομοκρατία και το προσφυγικό ζήτημα κυριαρχούν στην Ευρωπαϊκή ατζέντα για την ασφάλεια. Η ύπαρξη κάποιας σύνδεσης δεν θα πρέπει ωστόσο να αποκλείεται. Παράλληλα όμως οι έννοιες αυτές δεν μπορούν να θεωρούνται και ταυτόσημες. Καθοριστική την εποχή της τεχνολογίας είναι η συμβολή των Μ.Μ.Ε. , καθώς απαιτούνται λεπτοί χειρισμοί στον τρόπο παρουσίασης των γεγονότων. Η διασπορά ανακριβών ειδήσεων, κινδυνολογίας και φόβου για την εξυπηρέτηση συμφερόντων, αντί να συμβάλλουν στην κατανόηση της κατάστασης και των απειλών, τροφοδοτούν την κοινή γνώμη με ανακριβή και πολλές φορές ψευδή δεδομένα, από τα οποία εξάγονται λανθασμένα συμπεράσματα. Τα συμπεράσματα αυτά μπορεί να είναι υπεύθυνα για την ανάπτυξη ακραίων και ξενοφοβικών τάσεων.

4.3 Εθνικισμός

4.3.1 Κράτος, έθνος και εθνικισμός

Βασική έννοια που συναντάται στις αναλύσεις γύρω από το προσφυγικό φαινόμενο είναι ο εθνικισμός. Η σημασία της έννοιας του εθνικισμού συνίσταται από δύο βασικές έννοιες των πολιτικών επιστημών, αυτές του κράτους και του έθνους. Ως κράτος ορίζεται ο θεσμός εκείνος που περιλαμβάνει τρία βασικά στοιχεία: πληθυσμό, πολιτική εξουσία και εδαφική επικράτεια (Woolf S., 1999). Ο ορισμός του έθνους από την άλλη παρουσιάζει μια προβληματική ως προς την καθολικότητα και ακεραιότητα της διατύπωσής του. Η παραδοσιακή γερμανική αντίληψη, ορίζει το έθνος ως σύνολο ανθρώπων με κοινή καταγωγή, γλώσσα, κουλτούρα, προγόνους, έθιμα, ιδιότητες. Ενώ η γαλλική προσέγγιση, ορίζει το έθνος ως μια έννοια πολιτική, για παράδειγμα το έθνος περιέχει το σύνολο των πολιτών, όπου Γάλλος είναι ο πολίτης της Γαλλίας, ενώ οι όποιες άλλες ετερότητες δεν αφορούν τη δημόσια σφαίρα αλλά ανήκουν στην ιδιωτική.

Η κατά κάποιο τρόπο σύμπτυξη των δύο όρων οδήγησε στην γέννηση του εθνικισμού. Η μετεξέλιξη των κρατών σε «εθνικά κράτη» που συντελέστηκε στη Δυτική Ευρώπη μετά τη Γαλλική Επανάσταση, συνδέεται με την ανάδυση του εθνικισμού. Το κίνημα της Γαλλικής επανάστασης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί βαθιά εθνικιστικό, καθώς στα πλαίσια της απόπειρας επιτυχίας πρόβαλλε την ιδέα της λατρείας του έθνους για την επίτευξη οικονομικότερης στρατολόγησης κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα (Nowrasteh A., 2018).

Ο Heywood για τον συντηρητικό εθνικισμό, ο οποίος εμφανίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, διακρίνει δύο βασικούς εχθρούς: τον «εσωτερικό» και τον «εξωτερικό». Για την ερμηνεία του εσωτερικού, αναφέρεται στην ταξική αντιπαλότητα. Για τους συντηρητικούς, ο εθνικισμός ορθά εναντιώνεται στον σοσιαλισμό, δεδομένου ότι η αγάπη για την πατρίδα και η αφοσίωση σε αυτή υπερέχει την ταξικής αλληλεγγύης. Από την άλλη, ως εξωτερικός εχθρός ορίζεται η μετανάστευση και ο υπερεθνισμός καθώς αποτελεί απειλή για την εθνική ταυτότητα και τη συνοχή (Heywood A., 2014).

Ο πατριωτισμός σαν όρος εκπέμπει αμυντική διάθεση και ορίζεται ως η αφοσίωση σε ένα συγκεκριμένο μέρος και τρόπο ζωής που κάποιος θεωρεί ότι είναι το καλύτερο, χωρίς τάσης επιβολής της ιδέας αυτής σε τρίτους. Μια απλούστευση του ορισμού του πατριωτισμού είναι η αγάπη για την πατρίδα. (Notes on Nationalism, Orwell foundation). Από την άλλη ως εθνικισμός ορίζεται η «η αγάπη για την πατρίδα σε συνδυασμό με το μίσος για άλλες χώρες, τους ανθρώπους τους και τους πολιτισμούς

τους». Ο εθνικισμός, εκτός από το μίσος που εκπέμπει προς οτιδήποτε ξένο το οποίο και βαφτίζει απειλή, εμπεριέχει το μίσος έναντι συμπολιτών που είναι διαφορετικοί, προωθώντας την ομοιομορφία.

Ονομαστικά παρατίθενται οι 5 κατηγορίες διάκρισης του εθνικισμού από τον Carlton J.H. Hayes: Ανθρωπιστικός εθνικισμός, Ιακωβινικός εθνικισμός, Παραδοσιακός εθνικισμός, Φιλελεύθερος εθνικισμός και περιεκτικός εθνικισμός.

4.3.2 Ευρωσκεπτικισμός

Ο ευρωσκεπτικισμός δεν αποτελεί καινούργιο φαινόμενο, το οποίο συνάντησε πολλές διακυμάνσεις στην έντασή του και στην ιδεολογική του έκφραση, καθώς έκανε την εμφάνισή του από την ίδρυση της ΕΟΚ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης αργότερα.

Η έννοια «ευρωσκεπτικιστής» συνιστά ένα νεολογισμό, η οποία καθιερώθηκε προοδευτικά και χαρακτηρίζει ένα «πρόσωπο που είναι αντίθετο στην ενίσχυση των εξουσιών της ΕΕ». Η λέξη αυτή είναι σύνθετη και προκύπτει από το πρόθεμα «ευρώ» και το ουσιαστικό «σκεπτικιστής» που δηλώνει την δυσπιστία και την αμφιβολία απέναντι στην αποδεκτή άποψη». (Oxford University, 2001). εκφράζει μια ιδεολογία αμφιβολίας ή αντίθεσης προς στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη.

Το φαινόμενο αυτό παρουσιάζει διακυμάνσεις στην «ένταση» του. Οι οπαδοί του ευρωσκεπτικισμού διακρίνονται σε ήπιους και σκληρούς ανάλογα με το ιδεολογικό βάθος που παρουσιάζει η εναντίωση τους με την ιδέα της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μια μερίδα ευρωσκεπτικιστών εναντιώνεται στην απόπειρα επέκτασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης πέρα από τα ήδη υπάρχοντα σύνορά της, άλλοι διαφωνούν με την παρούσα διαμόρφωση της ΕΕ και υπάρχουν και οι εκπρόσωποι του τάσσονται υπέρ της διάλυσης και κατάργησης της ΕΕ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα χώρας που εντοπίζεται έντονο το στοιχείο του ευρωσκεπτικισμού σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο, είναι το Ηνωμένο Βασίλειο. Από τα στοιχεία που προκύπτουν από τα αποτελέσματα της εκλογικής αναμέτρησης των ευρωεκλογών του 09', η πολιτική παράταξη που εκπροσωπεί την ευρωσκεπτικιστική φωνή στο Η.Β, συγκέντρωσε ποσοστό της τάξεως του 16,5% ενώ επακόλουθο της κοινωνικοπολιτικής φωνής της χώρας αποτέλεσε το Brexit.

Ο ευρωσκεπτικισμός παρουσιάζει διττή προσέγγιση. Η αντικαπιταλιστική ιδεολογία εκφράζεται μέσω του ευρωσκεπτικισμού. Εκφράζεται η εναντίωση στην παγκοσμιοποίηση και όλων των συνεπακόλουθων που εκπροσωπεί, συμπεριλαμβάνοντας και την αντίθεση και απόρριψης της Ευρωπαϊκής ιδέας, ως θεσμό που συμβάλει στην ενίσχυση του καπιταλισμού και της εκμετάλλευσης των

οικονομικά ασθενέστερων οικονομικά, κοινωνικών ομάδων. Αντίθετα η άλλη «χρήση» του όρου του ευρωσκεπτικισμού, έχει να κάνει με την έκφραση αισθημάτων ρατσισμού και ξενοφοβίας καθώς και της αντίθεσης που γεννάται ενάντια στις ιδέες που περιλαμβάνονται στο ευρωπαϊκό όραμα (Hooghe Liesbet, Marks Gary, 2007).

4.3.3 Εθνικισμός και Ακροδεξιά

Η έννοια της ακροδεξιάς ταλανίζει τον ευρωπαϊκό χώρο από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα με την άνοδο των καθεστώτων σε Ιταλία και Γερμανία να αποτελούν και τα πιο βαρύγδουπα παραδείγματα του εδάφους που είχε κερδίσει το ιδεώδες την περίοδο εκείνη μέχρι και την ήττα της Γερμανίας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ωστόσο ακροδεξιές κυβερνήσεις την περίοδο εκείνη εντοπίζονται και σε πολλές άλλες Ευρωπαϊκές χώρες μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η Ελλάδα. Η μετουσίωση του εθνικιστικού ιδεώδους σε πολιτική και κοινωνική έκφραση γίνεται μέσω των ακροδεξιών κομμάτων και οργανώσεων.

Ο φασισμός γεννάται από συνθήκες κρίσης και από περιβάλλοντα που διέπονται από αβεβαιότητα και έλλειψη τάξης. Ο φασισμός μετουσιώνεται σε μια πολιτική μίσους. Λαμβάνοντας υπόψιν την οικονομική κρίση, την ανεπάρκεια των πολιτικών κομμάτων να ανταπεξέλθουν σε πληθώρα ζητημάτων, κοινωνικών και πολιτικών, και γενικότερα την προβληματική που εντοπίζεται σε διεθνές επίπεδο, δημιουργείται ένα εύφορο έδαφος για την ανάπτυξη ευκαιριών για τον ακροδεξιό εξτρεμισμό. Ο σύγχρονος φασισμός είναι ο «δημοκρατικός φασισμός», που έχει ως πυλώνες του τον ολοκληρωτισμό, τον φυλετισμό και την απολυτή ηγεσία (Heywood A., 2005).

Βασικά στοιχεία που συνθέτουν το προφίλ των ακροδεξιών κομμάτων και οργανώσεων είναι ότι απολαμβάνουν την φασιστική ιδεολογία, υπονομεύουν με τη δράση τους τους δημοκρατικούς θεσμούς και εκδηλώνουν βίαιη συμπεριφορά τόσο εντός των εθνικών κοινοβουλίων όσο και εκτός, μιας και επιδίδονται σε συνεχείς διώξεις κατά κοινωνικών ομάδων που αποτελούν κόκκινο πανί, όπως συμβαίνει για παράδειγμα με τους μετανάστες. Η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί απειλή για την εθνική ταυτότητα και την πολιτισμική ακεραιότητα του έθνους. (Λαμπροπούλου Ε., *Ακροδεξιά vs Ισλαμική τρομοκρατία*, 2019)

Η παρουσία των ακροδεξιών κομμάτων στα κοινοβούλια δεν συμπορεύεται με τον σεβασμό τους για τη δημοκρατική διαδικασία εκλογής, απλώς αποτελεί έναν τρόπο απόκτησης εξουσίας.

Σήμερα στην Ευρώπη και στον κόσμο δρουν πληθώρα ακροδεξιών κομμάτων πολλά από τα οποία φέρουν και αποδεδειγμένα το χαρακτήρα της εγκληματικής οργάνωσης.

Η άνοδος της ακροδεξιάς στην Ευρώπη

Με το τέλος μιας μελανής περιόδου για την Ευρώπη, έχοντας βιώσει μια από τις μεγαλύτερες καταστροφές που την κλόνισε στα θεμέλια της, ξεκινάει μια προσπάθεια αναστήλωσης της. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, στον επίλογο του απαριθμούσε τεράστιες υλικές καταστροφές, ισοπεδωμένες χώρες, αλλά κυριότερο όλων το απύθμενο κόστος σε ανθρώπινες ζωές. Η «άλωση» της πολιτικής ηγεσίας της Γερμανίας από το ναζιστικό καθεστώς είχε οδηγήσει σε γεγονότα που στοίχησαν σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες. Το σχέδιο για ενοποίηση της Ευρώπης σε μια απόπειρα να ορθοποδήσει και η επιτυχία που απέφερε το σχέδιο συνοδεύτηκε με την αποσιώπηση των ακροδεξιών φωνών.

Τις τελευταίες δεκαετίες ωστόσο άρχισαν και πάλι να ακούγονται οι φωνές αυτές. Πολιτικές αναταραχές, κοινωνικά φαινόμενα και η οικονομική κρίση συνέβαλλαν στην αναζωπύρωση των ακροδεξιών αντιλήψεων και την επαναφορά τους στο πολιτικό και κοινωνικό προσκήνιο. Τα κοινωνικοπολιτικά αίτια, που έστρεψαν ουσιαστικό ποσοστό του πληθυσμού πολλών ευρωπαϊκών κρατών να υποστηρίξουν ακροδεξιά ιδεώδη που ενσαρκώνονται ως πολιτικά κόμματα, αποδομούνται στη μετανάστευση, την τρομοκρατία, την έλλειψη ασφάλειας, την παγκοσμιοποίηση όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, επικαλυπτόμενα από το πέπλο της οικονομικής κρίσης που ξέσπασε την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα. (Χατζηδάκη Ε., Η στροφή στον Εθνικισμό και η κοινοβουλευτική άνοδος ακροδεξιών κομμάτων στην Ευρώπη του 21ου αιώνα, 2/4/2020)

Συνοπτικά, η πορεία του ακροδεξιού κινήματος της Ευρώπη αποτυπώνεται ως εξής (ΟΔΕΘ ΟΜΙΛΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ, 2/4/2020):

- Η πρώτη αξιοσημείωτη παρουσία ακροδεξιών φρονημάτων εντός ευρωπαϊκού κοινοβουλίου εντοπίζεται στην Ουγγαρία με τον ακροδεξιό Βίκτορ Ορμπάν να επικρατεί κερδίζοντας την πλειοψηφία του κοινοβουλίου, παραμένοντας στην ηγεσία της χώρας μέχρι και σήμερα. Εκτός από την κυρίαρχη παράταξη, στο ίδιο ιδεολογικό φάσμα εντάσσεται και το κόμμα Jobbik.
- Την ίδια περίοδο με 20 έδρες εισέρχεται στο κοινοβούλιο της Σουηδίας το κόμμα των Σουηδών Δημοκρατών, ενώ το 2014 καταλαμβάνει την τρίτη θέση στην εκλογική κούρσα με εμφανώς αυξημένο το ποσοστό του.

- Στην Ελλάδα, ακροδεξιά μορφώματα εντοπίζονται στο κόμμα του Γ. Καρατζαφέρη με το όνομα ΛΑΟΣ. Ωστόσο από το 2012 έως και το 2019 κυρίαρχο ακροδεξιό κόμμα αποτέλεσε η ναζιστική Χρυσή Αυγή αποτελώντας μάλιστα την τρίτη δύναμη μέχρι και την έξοδό της από το ελληνικό κοινοβούλιο.
- Σημείο αναφοράς για την Πολωνία αποτέλεσαν οι δύο τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις στις οποίες το εθνικιστικό κόμμα «Νόμος και Δικαιοσύνη» συγκέντρωσε 37,6% και 43,6% με την δεύτερη να επιτρέπει την σύσταση αυτοδύναμης κυβέρνησης.
- Παρόμοιο σκηνικό διαδραματίζεται και στην πολιτική σκηνή της Γαλλίας και της Βρετανίας. Από το 2014 φέρονται να κερδίζουν έδαφος οι ακροδεξιές παρατάξεις των Μαρί Λεπέν και Νάιτζελ Φάρατζ, κερδίζοντας σημαντικές εκλογικές αναμετρήσεις στις ευρωεκλογές αλλά και σε εθνικό επίπεδο ισχυροποιώντας σημαντικά τη θέση τους.
- Το 2017 ορκίζεται για πρώτη φορά ακροδεξιά κυβέρνηση στην Αυστρία, με καγκελάριο τον Σεμπάστιαν Κούρτς, με συγκυβέρνηση με το «Κόμμα της Ελευθερίας», η ηγεσία του οποίου συνοδεύεται με έντονο ναζιστικό παρελθόν και έντονες εκδηλώσεις ρατσιστικού αισθήματος.
- Από το 2017 έως το 2019 κερδίζει έδαφος η ακροδεξιά παράταξη στη Γερμανία με το όνομα «Εναλλακτική για τη Γερμανία».

Η άνοδος των ακροδεξιών παρατάξεων δεν περιορίζεται στην πολιτική σκηνή της βόρειας και κεντρικής Ευρώπης. Όπως και στην Ελλάδα, έτσι και στην Ιταλία και την Ισπανία παρατηρείται σημαντική ενίσχυση των ακροδεξιών παρατάξεων.

- Με συνολικό ποσοστό 49,4% το 2018 συντάσσεται κυβέρνηση συνεργασίας στην Ιταλία από τα ακροδεξιά κόμματα της «Λέγκα» του Σαλβίνι και του «Κινήματος των Πέντε Αστέρων».
- Στην Ισπανία το ακροδεξιό κόμμα «Vox» κερδίζει 12 έδρες στο Ανδαλουσιανό κοινοβούλιο το 2018 και το 2019 αναδεικνύεται σε Τρίτη δύναμη.

Σημείο αναφοράς όλων αυτών των κομμάτων είναι ότι τάσσονται κατά των μεταναστών και ενάντια της ΕΕ. Όλα τα μέλη της ακροδεξιάς, η οποία έχει κάνει εμφανή την παρουσία στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, έχουν παρόμοιο πολιτικό πρόγραμμα. Η εμφάνιση σοβαρών προβλημάτων για την Ευρώπη, όπως η οικονομική κρίση και η μετανάστευση δεν είναι η μόνη αιτία για την ανάδυση και ενίσχυση των ακροδεξιών παρατάξεων. Σημαντικό παράγοντα αποτελεί και η ανυπαρξία κομμάτων που θα εμπνεύσουν τον ευρωπαϊό ψηφοφόρο, αποπνέοντας ασφάλεια και σταθερότητα.

Παρά το γεγονός ότι ιδέες αυτές έμειναν στο σκοτάδι για αρκετά χρόνια μετά την πτώση της Χιτλερικής Γερμανίας, δεν εξαλείφθηκαν. Η κρίση που φαίνεται να βιώνει το σύγχρονο πολιτικό σύστημα σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση και την κοινωνική ανισότητα, έδωσαν πάτημα στα ακροδεξιά φρονήματα να αποκτήσουν ενεργό δράση και να εκπροσωπηθούν ακόμα και σε διάφορα ευρωπαϊκά κοινοβούλια παίρνοντας ψήφο εμπιστοσύνης από τον λαό. Εκμεταλλευόμενα το λαϊκίστικό τους χαρακτήρα, εξαπατούν την κοινή γνώμη και υπόσχονται λύσεις σε ζητήματα που μαστίζουν την κοινωνία προωθώντας κυρίως την ξενοφοβική και αντιευρωπαϊκή γραμμή τους (ΟΔΕΘ ΟΜΙΛΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ, 2/4/2020).

4.3.4 Ακροδεξιά τρομοκρατία

Η τρομοκρατία αποτελεί αγκάθι για τη σύγχρονη κοινωνία. Τρομοκρατικές ενέργειες εντοπίζονται παγκοσμίως, οι οποίες πηγάζουν από πληθώρα παραγόντων και κινήτρων. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια το προφίλ των τρομοκρατικών δράσεων περιορίζεται σε δύο είδη έχοντας ως γενεσιουργό αίτιο τη θρησκεία και συγκεκριμένες πολιτικό-κοινωνικές αντιλήψεις. Οι εξτρεμιστικές δράσεις των ισλαμιστών εξτρεμιστών φαίνεται να βρίσκουν απάντηση από ένα εξίσου επικίνδυνο είδος τρομοκρατίας, την ακροδεξιά τρομοκρατία. Η οικονομική κρίση του 2008, η έξαρση της ριζοσπαστικοποίησης και του εθνικού προστατευτισμού έδωσαν πάτημα στην ανάδυση και έντονη δραστηριοποίηση ακροδεξιών οργανώσεων.

Αρκετά είναι τα περιστατικά ακροδεξιάς τρομοκρατίας που συγκλόνησαν την κοινή γνώμη, όπως η επιθέσεις σε Νορβηγία, νέα Ζηλανδία, το Τέξας αλλά και την καρδιά της Ευρώπης όπου μόνο για το 2020, τρία κράτη μέλη (Γερμανία, Βέλγιο και Γαλλία) υπέστησαν τέσσερις τρομοκρατικές απόπειρες υποκινούμενες από ακροδεξιό εξτρεισμό (Τρομοκρατία στην ΕΕ: επιθέσεις, θύματα και συλλήψεις το 2020).

Στις ακροδεξιές τρομοκρατικές ενέργειες παρατηρούνται κοινά στοιχεία, με τα προφίλ των δραστών να ακολουθούν ένα παρεμφερές μοτίβο. Οι δράστες κυριαρχούνται από απόψεις που χαρακτηρίζονταν από ρατσισμό, αντισημιτισμό και την αντίληψη πως η «λευκή φυλή» απειλείται, ενστερνιζόμενοι τη θεωρία της «Μεγάλης Αντικατάστασης», στην οποία αποτυπώνεται η αντίληψη ότι επικρατεί μιας παγκόσμιας κλίμακας συνωμοσία για την εξαφάνιση των λευκών πληθυσμών μέσω των

χαμηλών ρυθμών γεννήσεων και κυρίως μέσω των τεράστιων μεταναστευτικών ροών από Μουσουλμανικές χώρες.

Η άνοδος της ακροδεξιάς τρομοκρατίας αποτυπώνεται και σε ποσοτικά στοιχεία, όπου σύμφωνα με έρευνες τα ποσοστά εμφάνισης ακροδεξιών τρομοκρατικών χτυπημάτων αυξήθηκαν ακόμα και στο τριπλάσιο για την περίοδο 2013 -2018 για τον δυτικό κόσμο (Center for Strategic and International Studies). Παράλληλα η ακροδεξιά άνοδος αποτυπώνεται και σε πολιτικό επίπεδο με πληθώρα ακροδεξιών παρατάξεων να κατέχουν πλέον θέση αξιωματικής αντιπολίτευσης ή και κυβέρνησης.

Η ακροδεξιά τρομοκρατία αναπτύσσεται με ταχύτατους ρυθμούς και αποτελεί μια από τις σοβαρότερες απειλές για την εσωτερική ασφάλεια και συνοχή των δυτικών κοινωνιών. Στην εποχή που διανύουμε, αποδεχόμενοι ορισμένες παραδοχές που αποτελούν και συνθήκη για πολλές χώρες του δυτικού κόσμου, όπως η μετανάστευση, η πολιτική αδράνεια και η οικονομική δυσπραγία, οδηγούμαστε σε ένα άκρως ευνοϊκό περιβάλλον που δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της ακροδεξιάς τρομοκρατίας, ως τρόπο αντίδρασης πληθυσμιακών ομάδων ενάντια σε πραγματικές ή κατασκευασμένες απειλές. Με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης δίνεται στην ακροδεξιά ένα σημαντικό εργαλείο που εξυπηρετεί βασικούς τομείς της οργάνωσης και της δράσης τους, όπως ο συντονισμός στο εσωτερικό της, η ενημέρωση και η επιρροή και χειραγώγηση μελλοντικών ακροδεξιών στρατιωτών αλλά και της κοινής γνώμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑ

Στα κεφάλαια που προηγήθηκαν παρουσιάστηκαν δεδομένα αναφορικά με τον τρόπο που αντιλαμβάνεται το μεταναστευτικό φαινόμενο η Ευρώπη, το περιβάλλον που έχει δημιουργηθεί εντός ευρωπαϊκού χώρου αλλά και συγκεκριμένα στην Ελλάδα, η οποία έχει πληγεί σε μεγάλο βαθμό, σε συνδυασμό με την εκτενή ανάλυση των διαστάσεων που λαμβάνει η έννοια της ασφάλειας. Ωστόσο η σοβαρότητα που παρουσιάζει το μεταναστευτικό φαινόμενο δεν καλύπτεται πλήρως καθώς σε όλα όσα προηγήθηκαν δεν συμπεριλήφθηκε η παράμετρος της εκμετάλλευσης της μετανάστευσης για πολιτικούς σκοπούς. Αυτή την παράμετρο σκοπεύει να καλύψει το παρόν κεφάλαιο με την παρουσίαση της περίπτωσης της Τουρκίας που αποτελεί βασικό παίχτη στην σκακιέρα του μεταναστευτικού. Η γενική ιστορική παρουσίαση του προφίλ της γείτονος χώρας, οι ευρωτουρκικές σχέσεις καθώς και η στάση της Τουρκίας απέναντι στην μεταναστευτική κρίση συμβάλουν στην κατανόηση των δυσκολιών που έχει να αντιμετωπίσει η ΕΕ στον αγώνα που δίνει για τη διαχείριση της κατάστασης.

Κρινόμενη με βάση τα κριτήρια της Κοπεγχάγης του 1993, η Τουρκία απέκτησε το καθεστώς της υποψίας προς ένταξη χώρας στην Ε.Ε. το 1999, έπειτα από τη σύνοδο που πραγματοποίησε το Ε. συμβούλιο στο Ελσίνκι. Απόφαση της τότε συνόδου ήταν η πληρότητα των κριτηρίων ώστε να προχωρήσει η διαδικασία διαπραγματεύσεων για την ένταξη της χώρας στους κύκλους της Ε.Ε.

Τα κριτήρια της Κοπεγχάγης τα οποία αφορούν πολιτικές και οικονομικές παραμέτρους αποβλέπουν στην υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου. Την αρχή των διαπραγματεύσεων που ξεκίνησαν το 1999 ακολούθησαν μια σειρά από επαφές με σκοπό την προώθηση της ενταξιακής διαδικασίας καθώς και μετέπειτα την ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων όπως για παράδειγμα το 2015-2016 για την διαχείριση από κοινού της μεταναστευτικής κρίσης (Τουρκία, Consilium).

Ωστόσο οι ενταξιακές διαδικασίες παρουσίασαν δυσκολίες. Η προβληματική στάση που διέκρινε την Τούρκικη πολιτική, όσο και ζητήματα έλλειψης δημοκρατικού χαρακτήρα στο εσωτερικό της χώρας, αφύπνισαν έναν σκεπτικισμό για την Ευρωπαϊκή πλευρά. Κυρίαρχο συνεπακόλουθο της δημοκρατικής αδυναμίας αποτέλεσαν και ζητήματα αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ύπαρξη ισχυρισμών για περιορισμό της Ελευθερίας του λόγου και των ΜΜΕ σκιαγραφούν μια χώρα της οποίας ο κοινωνικοπολιτικός βίος δεν μπορεί να συμβαδίσει με τα ιδεώδη που προβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μια ακόμα καταγραφή στη λίστα με τα ζητήματα που ταλανίζουν την ενταξιακή προοπτική της Τουρκίας είναι η έλλειψη της δημοκρατίας σε συνδυασμό με την επέμβαση των στρατιωτικών δυνάμεων της χώρας στην πολιτική διακυβέρνηση. Απαριθμώντας πολλαπλές πραξικοπηματικές ενέργειες με τον στρατό να αποκτά περιστασιακά τη δυνατότητα της άσκησης κρατικής εξουσίας, με την τελευταία να εκδηλώνεται στις 15 Ιουλίου του 2016, με απώτερο σκοπό την επαναφορά του κράτους στη δημοκρατική τάξη (Bora T., 2003).

Ακόλουθη ήταν η αναθεώρηση του Συντάγματος το 2017, συζητήσεις οι οποίες είχαν ξεκινήσει από το 2007, από τον Τούρκο Πρόεδρο Ερντογάν, συγκεντρώνοντας στο πρόσωπο του ανεπανάληπτα μεγάλο αριθμό εξουσιών (Σμιτ Μ., 2021).

Τροχοπέδη στην ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε. αποτελεί η «ταυτότητα» της χώρας. Η Τουρκία αποτελεί μια χώρα που ταλαντεύεται μεταξύ Ευρώπης και Ασίας. Μάλιστα ο Γάλλος Πρόεδρος Ζισκάντ Ντεστεν την χαρακτήρισε σε δηλώσεις του ασιατική και όχι ευρωπαϊκή, γεγονός που αποκλείει την Τουρκία από το να γίνει πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η μουσουλμανική κοινωνία φαντάζει για την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη ως κίνδυνος, συνδέοντας τον ιερό πόλεμο με την τρομοκρατία. Οι τρομοκρατικές ενέργειες που εκτυλίχθηκαν στον Ευρωπαϊκό χώρο σχετίζονται με τη δράση ισλαμιστών, δημιουργώντας φόβο για τους ευρωπαίους απέναντι στον αυστηρό νόμο του Ισλάμ και κατ' επέκταση της τούρκικης μουσουλμανικής κοινωνίας.

Με διάφορες σκέψεις να γεννιούνται αναφορικά με την ένταξη της Τουρκίας, παρουσιάζοντας τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία της, η ζυγαριά φαίνεται να γέρνει προς τη ρήξη. Ζητήματα που ταλαιπωρούν την Τουρκία όπως το Κουρδικό και οι αυξανόμενες εντάσεις στον περίγυρο της χώρας από την κρίση που εκτυλίσσεται στη Μέση Ανατολή ανησυχούν την Ευρώπη, καθώς σε πιθανή ένταξη της Τουρκίας, τα ζητήματα αυτά θα πάψουν να είναι Τουρκικά αλλά θα γίνουν προβλήματα της Ε.Ε.. Επιπρόσθετα, στα ζητήματα εντάσσεται και το Κυπριακό μαζί με αυτά του θαλάσσιου και εναέριου χώρου μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας.

Η προκλητική στάση της Τουρκίας αναφορικά με τα ζητήματα στην Ανατολική Μεσόγειο αλλά και η εκβιαστική πολιτική που ακολουθεί γύρω από το προσφυγικό, οδηγούν όχι μόνο στη δυσκολία εξεύρεσης συμβιβαστικής λύσης, αλλά και σε μια ολική ρήξη μεταξύ των δύο πλευρών, Ε.Ε. και Τουρκίας.

5.1 Ευρω-τουρκικές σχέσεις και αναδρομή

Απαρχή της ανάπτυξης σχέσεων μεταξύ Ε.Ε. και Τουρκίας αποτέλεσε η συμφωνία του 1963 (Οι σχέσεις της Ε.Ε. με την Τουρκία). Ωστόσο συνήθεις είναι η έγερση ερωτημάτων και ανησυχιών αναφορικά με την «ταυτότητα» της Τουρκίας και με την ομαλή ενσωμάτωσή της στο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα, χωρίς να υπάρξει αποσταθεροποίηση των θεμελίων του. Η αμφιβολία που εγείρεται για την ενταξιακή προοπτική της Τουρκίας εντοπίζεται στο εσωτερικό και των δύο μερών. Για την ευρωπαϊκή πλευρά η επεκτατική πολιτική που ανέδειξε η σύγχρονη Τουρκία ως ένας από τους βασικότερους κληρονόμους της Οθωμανικής αυτοκρατορίας στο παρελθόν ενάντια στα Ευρωπαϊκά εδάφη δεν έχει ξεθωριάσει, τροφοδοτώντας ανησυχία και αμφιβολίες. Η Τουρκία ενεπλάκη έντονα στα διεθνή γεγονότα ανά τους αιώνες, ενώ η συμβολή της ήταν πολλές φορές σημαντική. Η Συμφωνία Σύνδεσης του 1963 αποτελεί ένα βασικό επίσημο γεφύρωμα των σχέσεων μεταξύ των δύο εταίρων. Στα πλαίσια της Συμφωνίας παρουσιάζονται κάποιοι βασικοί στόχοι όπως η σταδιακή καθιέρωση τελωνειακής ένωσης και η ευθυγράμμιση των πολιτικών των δύο ημερών. Παράλληλα αναφέρεται η μακροπρόθεσμη δυνατότητα προσχώρησης της Τουρκίας στην Ε.Ε. (*Τελωνειακή Ένωση ΕΕ-Τουρκίας*)

Το εχθρικό παρελθόν της Τουρκίας που καταγράφεται ιστορικά απέναντι στην Ευρώπη, έχει τροφοδοτήσει ένα αίσθημα έντονου σκεπτικισμού στην ευρωπαϊκή σκέψη. Η αδυναμία συνεργασίας της Τουρκίας, ηθελημένα τις περισσότερες φορές όσο και η συγκρουσιακή διάθεση που αποπνέει απέναντι στην Ευρώπη ανά τους αιώνες αποτελεί τροχοπέδη στην εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ των δύο πλευρών και τοποθετεί στον πάγο την ενταξιακή προοπτική της. Συνεπώς μεγάλη μερίδα ευρωπαίων εκτιμά ότι η Τουρκία εντός της ευρωπαϊκής οικογένειας θα αποτελούσε έναν προβληματικό και μη συνεργάσιμο εταίρο.

Της Συμφωνίας του 1963 προηγήθηκε η αίτηση της Τουρκίας για ένταξη το 1959, όπου αποτέλεσε και αφετηρία των συνομιλιών μεταξύ των δύο πλευρών. Ωστόσο η ενταξιακή προσπάθεια πάγωσε εξαιτίας της οικονομικής αδυναμίας της χώρας και μη τήρησης των προδιαγραφών και του πραξικοπήματος του 1960. Η επανέναρξη των διαπραγματεύσεων έγινε μετά το 2ετές πάγωμα των συνομιλιών, όπου και οδήγησε στη Συμφωνία Σύνδεσης του 1963.

Σημείο αναφοράς για τις ευρωτουρκικές σχέσεις αποτελεί η εφαρμογή της μεταβατικής φάσεις έπειτα από τη Συμφωνία Σύνδεσης το 1970-1971, η ισχύς της οποίας ξεκινά το 1973. Παρόλα ταύτα, και αυτό το βήμα προόδου δεν ήταν ικανό να ξεπεράσει την προβληματική που διακρίνει τον χαρακτήρα των διμερών επαφών. Η αποτυχία του εγχειρήματος καθορίστηκε και πάλι από την οικονομική αδυναμία της

Τουρκίας. Το 1980, η επιβολή της δικτατορίας οδήγησε τις συζητήσεις σε νέο πάγωμα μέχρι το 1983 όπου ξεκινούν και πάλι.

Η Τουρκία προχωρά σε νέα αίτηση για ένταξη στη ΕΕ το 1987, αναθερμαίνοντας τις σχέσεις της με την Ευρώπη, προβάλλοντας συνεργατική διάθεση και πίστη στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Ούτε αυτή τη φορά δεν επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα. Η έντονη πολιτική αστάθεια και η αδυναμία της οικονομίας της Τουρκίας συνέβαλλαν στον να θεωρηθεί η αίτηση της πρόωρη. Μετά το πέρας σχεδόν μίας δεκαετίας, το 1995 έχουμε το κλείδωμα της συμφωνίας για τελωνειακή ένωση .

Παρά τα εμπόδια που εμφανίζονται έως τη συμφωνία του 1995 για την ισχυροποίηση και εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ των δύο πλευρών, το «πακέτο της 6^{ης} Μαρτίου» αποτέλεσε μια ενθαρρυντική παράμετρο για τους δύο ήδη εμπορικούς εταίρους. Επανεκκινούνται οι ενταξιακές συζητήσεις και το 1999 η Τουρκία γίνεται και πάλι υποψήφια χώρα για ένταξη με δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Η άκρως βελτιωμένη εικόνα που παρουσίασε η Τουρκία στην προ ενταξιακή περίοδο, έγινε ενθουσιωδώς αποδεκτή από τους αρχηγούς των κρατών μελών της ΕΕ στο Ε. Συμβούλιο το 2002.

Ο δρόμος για την ένταξη της Τουρκίας ωστόσο παρέμεινε μακρύς καθώς η πρόοδος που είχε πραγματοποιήσει δεν ήταν επαρκής, με αρκετές μεταρρυθμίσεις να μην έχουν εφαρμοστεί και άλλες να μην έχουν καν υλοποιηθεί.

Από την αναδρομή των επαφών μεταξύ των δύο πλευρών με σκοπό την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ προκύπτουν κάποιες παρατηρήσεις. Βασικό αξιοσημείωτο είναι ένα συμπέρασμα που προκύπτει αναφορικά με την ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η ΕΕ μέσα από τη συνεχή προσπάθεια για να προχωρήσει η ενταξιακή προοπτική της Τουρκίας και από τις επαναλαμβανόμενες διαπραγματευτικές διαδικασίες απέδειξε τις αρετές και τις δυνατότητες που της χαρακτηρίζουν ως διεθνή οργανισμό. Παράλληλα η πρόοδος που εντοπίστηκε στην Τουρκία από τις μεταρρυθμιστικές απαιτήσεις της ΕΕ στο πλαίσιο της ενταξιακής διαδικασίας απέδειξαν ότι το πολιτικό – οικονομικό σύστημα που διέπει την ΕΕ μπορεί να είναι αποτελεσματικό στο βαθμό που το επιδιώκουν και να εφαρμοστεί και σε χώρες εκτός Ευρώπης, οι οποίες χαρακτηρίζονται από διαφορετική πολιτική και κοινωνική παράδοση (μουσουλμανικές χώρες) (MacLennan J., 2009).

Οι ανησυχίες για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ είναι εμφανείς και στις δύο πλευρές. Από τη μία, στον ευρωπαϊκό χώρο διαμορφώνεται ένα αίσθημα απειλής για την ίδια την Ευρώπη, που γεννάται ως «προκατάληψη» από τη εχθρική στάση που είχε επιδείξει η Τουρκία απέναντι στην Ευρώπη ανά τους

αιώνες και η οποία φαίνεται να επανέρχεται τα τελευταία χρόνια επιβεβαιώνοντας τις ανησυχίες. Από την άλλη και στο εσωτερικό της Τουρκίας εντοπίζεται σχετικός σκεπτικισμός αναφορικά με τις μετέπειτα απαιτήσεις της ΕΕ από την Τουρκία μετά το πέρας της ένταξης της. Στην τουρκική πλευρά, προσκολλημένοι στην ιδέα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και διατηρώντας άκρως αναχρονιστικές απόψεις σε πολλές πτυχές του κοινωνικού και πολιτικού βίου, οι οποίες απορρίπτουν ουσιαστικά την όποια εκμοντερνοποίηση προάγει η ΕΕ, μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού δεν επικροτεί την ιδέα της «ευρωπαϊκής Τουρκίας». Οι ιστορικοί κυρίως φόβοι που πηγάζουν από τα παρελθόντα γεγονότα και τις σχέσεις που διέπουν τις δύο πλευρές πολλούς αιώνες πίσω, πρωτοστατούν στις μεταξύ τους συζητήσεις και οι επιφυλάξεις καθώς και η έλλειψη εμπιστοσύνης μπορεί να αποβούν μοιραίες τόσο για την επίτευξη ουσιαστικών συμφωνιών όσο και για τη μετέπειτα τήρηση των όποιων συμφωνηθέντων. (MacLennan J, 2009).

Παρά την ιδέα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που εκφράζεται από μερίδα του κοινωνικού ιστού και του πολιτικού στερεώματος, στην Τουρκία εμφανίζεται και η φιλοευρωπαϊκή «σέκτα». Κατά τη φιλοευρωπαϊκή φωνή, η Τουρκία έχει ως στόχο την ένταξή της στην ΕΕ, αποτελώντας δυτικού προτύπου κράτος. Το δυτικό κράτος πρέπει να ακολουθήσει φιλοδυτική πολιτική στα πρότυπα που έθεσε ο Kemal Ataturk. Ο τελευταίος ώθησε τη χώρα να διαμορφωθεί με βάση τα ευρωπαϊκά και δυτικά πρότυπα προκειμένου να γίνει αποδεκτή από τον ευρωπαϊκό χώρο σε πολιτικό, οικονομικό αλλά και πολιτισμικοκοινωνικό επίπεδο (Mango A., 2006).

Η Τουρκία αποτελεί μέλος του NATO από το 1952, σε ρόλο μάλιστα εξέχοντος συμμάχου στη δυτική άμυνα. Η ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ δεν θα είναι ευνοϊκή μόνο για την οικονομική και πολιτική αναδιάρθρωση της. Τεράστια θα είναι τα οφέλη για τη χώρα από την αποβολή του οπισθοδρομικού νέφους που καλύπτει αυτή τη στιγμή πολλούς τομείς του βίου. Η εναρμόνιση και υιοθέτηση μοντέρνων προτύπων σε διάφορες πτυχές της ζωής θα μπορέσει να δώσει την ευκαιρία στην Τουρκία να βαδίσει σε διαφορετικά μονοπάτια ανάπτυξης και ευημερίας, τα οποία μέχρι στιγμής στερείται εξαιτίας της έντονης διχαστικής τάσης που διέπει το εσωτερικό της αναφορικά με την ένταξή της στην ΕΕ και του πολιτικού καθεστώτος που απομονώνει τη χώρα και την απομακρύνει από την Ευρώπη.

Τα τελευταία 20 χρόνια η στάση της ΕΕ απέναντι στην Τουρκία αλλάζει. Τομείς όπως η ενέργεια, η γεωπολιτική, η δημογραφία, η θρησκεία και η πολιτική είναι μερικά από τα σημεία τα οποία μπορούν να προσδώσουν στην Τουρκία μια δίοδο προς την Ευρώπη, σημεία στα οποία εστιάζει η ΕΕ και εξάγει μελλοντικά σενάρια για κοινά οφέλη. Ωστόσο η ένταξη της Τουρκίας, όπως και προαναφέρθηκε, μπορεί να έχει διαμέτρου αντίθετα αποτελέσματα από τα επιδιωκόμενα. Αφήνοντας κατά μέρους τομείς όπως

η οικονομική δυναμική της Τουρκίας και η προκλητικότητα που επιδεικνύει τα τελευταία χρόνια στο Αιγαίο, ζητήματα γεννώνται αναφορικά με τη θρησκευτική διάσταση της χώρας και στο κατά πόσο θα ήταν εφικτή μια μεταστροφή προς τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Οι δύο κόσμοι διαφέρουν σε αξίες και οι κοινωνικές δομές έχουν διαμορφωθεί διαφορετικά ακολουθώντας διαφορετικά πρότυπα οικοδόμησης, με τη θρησκεία να είναι κυρίαρχη στην τουρκικό βίο. Συνεπώς το συγκρουσιακό περιβάλλον μεταξύ μουσουλμανικής και χριστιανικής κοινότητας μπορεί να αποτελέσει αγκάθι για την ΕΕ σε πιθανή ένταξη της Τουρκίας, ενώ παράλληλα προβληματική φαντάζει και η διαχείριση των ζητημάτων που θα προκύψουν εάν αναλογιστούμε την πιθανή θέση και δύναμη της Τουρκίας ως μέλος της ΕΕ.

Εν κατακλείδι, η ενταξιακή προοπτική της Τουρκίας στην ΕΕ θα μπορούσε να είναι προβληματική σε δύο σημεία. Πρώτον, το ζήτημα της θεσμικής σταθερότητας και της συνοχής από τη διεύρυνση της ΕΕ και η απομάκρυνση από την ιδέα μιας ομόσπονδης Ευρώπης (Evin A., & Denton G., 1990). Δεύτερον, το γεωγραφικό ζήτημα των συνόρων της ΕΕ. Τα σύνορα της Τουρκίας εκτείνονται εκτός του θεωρητικού ευρωπαϊκού εδάφους. Αυτό διαμορφώνει μια προβληματική συνθήκη καθώς συνορεύουσες χώρες με την Τουρκία εντός τους ασιατικού χώρου και της Μέσης Ανατολής θα αποκτήσουν το δικαίωμα στην ενταξιακή προσπάθεια, ενώ παράλληλα η ΕΕ θα έρθει αντιμέτωπη με προκλήσεις που πηγάζουν από την επέκτασή της σ' ένα χώρο με συνεχείς αναταραχές και συγκρούσεις και από μια συνεχή απειλή που θα βρίσκεται προ των πυλών, στα σύνορά της.

5.2 Συμφωνία ΕΕ - Τουρκίας

Η μεγάλη πίεση που ασκήθηκε στην Ευρώπη, με το εσωτερικό της να ασφυκτιά, από τις υπέρογκες αφίξεις πληθυσμών, έθεσαν το μεταναστευτικό ζήτημα ψηλά στην ευρωπαϊκή πολιτική ατζέντα. Μαζί με τους ανθρώπους που εγκαταλείπουν τη χώρα τους εξαιτίας πολέμων και διώξεων, στις ροές εισχωρεί και μεγάλος αριθμός παράτυπων μεταναστών σε μια προσπάθεια να εκμεταλλευτούν τις διόδους και να περάσουν στην Ευρώπη. Το γεγονός αυτό συμβάλει στην αύξηση της δυσκολίας διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών. Οι προσφυγικές ροές συνεπώς μετατρέπονται σε Μικτές Μεταναστευτικές Ροές. Τα συστατικά στοιχεία των Μικτών Μεταναστευτικών Ροών είναι νόμιμοι και παράτυποι μετανάστες και πρόσφυγες. Οι μικτές ροές δημιουργούν τεράστια δυσκολία στη διάκριση των προσφύγων ενώ παράλληλα υπερφορτώνουν και τις υπηρεσίες που είναι υπεύθυνες για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου, με αποτέλεσμα άνθρωποι να εγκλωβίζονται σε χώρες υποδοχής σε αναμονή της

έκδοσης απόφασης για την υπόθεσή τους. Η χαοτική κατάσταση που προκύπτει οφείλεται στην προσκόμιση πλαστών πιστοποιητικών που οδηγεί με τη σειρά της σε καθυστερήσεις στο φιλτράρισμα των ροών.

Σε μια προσπάθεια διαχείρισης της κατάστασης, η ΕΕ μαζί με την Τουρκία δεσμεύτηκαν από τη δήλωση για κοινή δράση το 2015. Η Συμφωνία μεταξύ των δύο εταίρων που τέθηκε σε εφαρμογή το 2016 (EU-Turkey Statement), αφορά την ταχεία επιστροφή όλων των μεταναστών που δεν χρήζουν διεθνούς προστασίας ή μεταβαίνουν από την Τουρκία προς την Ελλάδα πίσω στην Τουρκία, με την τελευταία να κάνει δεκτούς όλους τους παράτυπους μετανάστες.

Επίσης, στα πλαίσια της Συμφωνίας προβλέπεται και για τις δύο πλευρές να ισχυροποιήσουν τα μέτρα αναφορικά με την καταπολέμηση των διακινητών και της δράσης τους. Συμφωνήθηκε επίσης ότι για κάθε επιστροφή Σύρου στην Τουρκία από τα ελληνικά νησιά, ένας άλλος Σύρος θα εγκαθίσταται στην ΕΕ από την Τουρκία (EU-Turkey Statement). Μέσω της Συμφωνίας αυτής, η Τουρκία δεσμεύεται να δράσει με την εφαρμογή μέτρων για την ανατροπή της δημιουργίας νέων οδών παράτυπης μετανάστευσης, τόσο από εδάφους όσο και από θαλάσσης, σε συνεργασία με την ΕΕ και γείτονες χώρες, η συμβολή των οποίων χρίζεται αναγκαία. Κοινός στόχος και για τις δύο πλευρές δεν αποτελεί μόνο η διαχείριση των ροών αλλά στα πλαίσια της συνεργασίας αυτής προβλέπεται η προσπάθεια για καταπολέμηση του προβλήματος από τη ρίζα του, με την από κοινού προσπάθεια εξομάλυνσης της κατάστασης στο εσωτερικό της Συρίας.

Συνοψίζοντας η συμφωνία μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας είναι ένα πολύ σημαντικό, έστω και προσωρινό βήμα σε μια απόπειρα ελέγχου του μεταναστευτικού. Άλλωστε εκτιμάται ότι η συνεργασία αυτή αποτελεί μια win- win συνθήκη. Από τη μια για την ΕΕ αποτελεί μια «χείρα βοηθείας», καθώς η κατάσταση σήμανε «κόκκινο συναγερμό». Εκτός από τη βοήθεια που λαμβάνει η ΕΕ για τη διαχείριση των ροών, από τη συμφωνία αυτή αποφαίνεται η ανθρωπιστική προσέγγιση του ζητήματος καθώς μέσω του ορθότερου και αποτελεσματικότερου ελέγχου των ροών, οι συνθήκες και για τους ίδιους τους πρόσφυγες μπορούν να καλυτερεύσουν και να μην αποτελούν τα ελληνικά νησιά «αποθήκες ψυχών στοιβαγμένες σε άθλιες συνθήκες». Από την άλλη και για την Τουρκία απορρέουν οφέλη. Αρχικά εκτός από την οικονομική συνεργασία που διαμορφώνεται με την ΕΕ και μπορεί να αναπτυχθεί μελλοντικά, η Συμφωνία αποτελεί μια δοκιμασία για την Τουρκία. Η υποψηφιότητα της Τουρκίας για ένταξη στην ΕΕ, που εδώ και δεκαετίες περνάει δια πυρός και σιδήρου μπορεί να ευνοηθεί από τη στάση και διάθεση που θα επιδείξει ως ένας καλός και έμπιστος εταίρος, παρά το γεγονός ότι φαίνεται να απομακρύνεται από την Ευρώπη με τη στάση της τα τελευταία χρόνια (EU-Turkey Statement).

Τουρκική προκλητικότητα

Από τουρκικής πλευράς δεν είναι λίγες οι φορές που παρατηρήθηκε έλλειψη στην επιθυμία συνεργασίας. Το 2015 παρατηρήθηκε αλλαγή στην στρατηγική της Τουρκίας αναφορικά με τη διαχείριση των ροών (Εφημερίδα Καθημερινή). Η στροφή αυτή εκτιμάται ότι έχει να κάνει με τις πολιτικές εξελίξεις στο εσωτερικό της χώρας γεγονός που κλιμακώνει την προσφυγική κινητικότητα στο Αιγαίο, με την άφιξη προσφύγων και μεταναστών σε ευρωπαϊκά εδάφη να είναι μεγάλη. Συνεπώς παρατηρείται εργαλειοποίηση του προσφυγικού από τουρκικής πλευράς με σκοπό την άσκηση πίεσης προς την Ευρώπη που αποβλέπει στην εκπλήρωση οικονομικών και πολιτικών επιδιώξεων. Σύμφωνα με αναλυτές, η αλλαγή της στάσης της Τουρκίας η οποία πιθανώς και ανεμπόδιστα επιτρέπει τη διέλευση και παράτυπων μεταναστών προς την Ελλάδα, έχει να κάνει με ζητήματα ασφάλειας στο εσωτερικό της χώρας και τα οποία σχετίζονται με την ανάμειξή της στον πόλεμο κατά του Ισλαμικού Κράτους, διαμορφώνοντας ένα καθόλα ευνοϊκό περιβάλλον για την ίδια με σκοπό τη διενέργεια στρατιωτικών επιχειρήσεων στη Συρία, προβλέποντας στον περιορισμό του κινδύνου να αποτελέσει η ίδια αποδέκτη κάποιου τρομοκρατικού χτυπήματος στο εσωτερικό της. Ιδανικό ωστόσο δεν ήταν το κλίμα ούτε μετά τη συμφωνία μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας για το προσφυγικό το 2016. Το Φεβρουάριο του 20', σε ανακοίνωσή της η τουρκική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι δεν θα εμποδίσει Σύριους πρόσφυγες να κατευθυνθούν προς την Ευρώπη. Στα πλαίσια λοιπόν ενός υβριδικού πολέμου με σκοπό την επίτευξη επιδιώξεων από μεριάς Τουρκίας, η ίδια πιέζει με το προσφυγικό δηλώνοντας ότι δεν μπορεί πλέον να φιλοξενήσει περισσότερους πρόσφυγες. Επακόλουθο των κινήσεων αυτών από μέρους της Τουρκίας ήταν η προσέγγιση εκατοντάδων προσφύγων και μεταναστών στα ελληνοτουρκικά σύνορα στον Έβρο, με τους ίδιους να απωθούνται από ελληνικού εδάφους και παράλληλα να μην είναι σε θέση να επιστρέψουν στην Τουρκία, μένοντας εγκλωβισμένοι στο σημείο.

Τα δεδομένα που προκύπτουν αναφορικά με τη στάση της Τουρκίας τα τελευταία χρόνια βοηθούν στην εξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων. Λαμβάνοντας υπόψιν και όλα όσα εκτυλίσσονται τις τελευταίες μέρες στα ελληνοτουρκικά σύνορα με την Τουρκία να προβαίνει σε συνεχείς παραβιάσεις αλλά και σε συνεχή πίεση με την προώθηση μεταναστών προς την Ελλάδα, αποφαίνεται ότι ο Τούρκος πρόεδρος επιλέγει πολιτική κλιμάκωσης (Παπαδημητρίου Γ., «Κλιμάκωση Ερντογάν» και «Θερμό καλοκαίρι», 2022). Μάλιστα φαίνεται ότι η συνειδητή όπως όλα δείχνουν απόφαση της Τουρκίας να κρατήσει αυτή τη στάση δικαιολογείται από εσωτερικοπολιτικές σκοπιμότητες καθώς και ζητήματα ασφάλειας στο εσωτερικό της χώρας. Στην ίδια αιτία θα μπορούσε να στηριχθεί η γενικότερη στάση της Τουρκίας τα τελευταία χρόνια. Με το κόμμα του χάνει έδαφος στις δημοσκοπήσεις και τον πληθωρισμό

στη χώρα κυμαίνεται στο 70% η κατάσταση δεν είναι ευνοϊκή για τον Τούρκο πρόεδρο. Με τις δημοσκοπήσεις να παρουσιάζουν ενίσχυση του στάτους του κυβερνόντος κόμματος έπειτα από τις παρεμβάσεις στη Συρία, η τουρκική κυβέρνηση ακολουθεί το ίδιο μονοπάτι με σκοπό την βελτίωση της δυναμικής και της εικόνας της στο εσωτερικό της χώρας, με την παράλληλη τάση της να αποτρέπει την επίτευξη επικοινωνιακού διαλόγου εκτός των συνόρων της, αποτελώντας αποσταθεροποιητικό παράγοντα (Παπαδημητρίου Γ., «Κλιμάκωση Ερντογάν» και «Θερμό καλοκαίρι», 2022). Καταλήγοντας, η Τουρκία για την επίτευξη πολιτικών σκοπιμοτήτων εργαλειοποιεί το μεταναστευτικό, καθιστώντας το απειλή για την συνοχή και την ασφάλεια της Ελλάδα και της Ευρώπης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανθρωπιστική κρίση που εκτυλίσσεται τις τελευταίες δεκαετίες παραμένει υπερμεγέθης με συνεπαγωγή ένα εξίσου μεγάλο αντίκτυπο τόσο από την ανθρωπιστική όσο και την πολιτική οπτική. Οι τελευταίες εξελίξεις στο Αφγανιστάν με την παράδοση της χώρας στους Ταλιμπάν επιβεβαίωσε την ανάγκη για ουσιαστικές πολιτικές δράσεις και ουσιαστική ανθρωπιστική παρέμβαση σε μια απόπειρα διάσωσης ενός εφιαλτικού σκηνικού. Οι αναταραχές και η ανισορροπία που επικρατεί κυρίως στις χώρες της Μέσης Ανατολής δημιουργεί αστάθεια στο Διεθνές Σύστημα, τροφοδοτώντας την ανάπτυξη σοβαρών ζητημάτων ασφάλειας.

Η Ευρώπη την τελευταία δεκαετία βρέθηκε αντιμέτωπη με μια τεράστια πρόκληση εξαιτίας των υπέρογκων και συνεχών μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών από τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Ο Ευρωπαϊκός Νότος στον οποίο και έπεσε το μεγαλύτερο βάρος υποδοχής και διαχείρισης των προσφυγικών ροών μετράει ακόμα τις πληγές του, «πληρώνοντας το τίμημα» της έλλειψης καθολικής συνοχής από τις ευρωπαϊκές χώρες αναφορικά με την κοινή γραμμή που απαιτείται να υπάρχει σχετικά με το χειρισμό του ζητήματος. Η απομάκρυνση κάποιων χωρών και η μονομερής «αποστασία» από την ευρωπαϊκή κοινή στάση αναφορικά με τον καταμερισμό του φορτίου των πληθυσμιακών αφίξεων και της συλλογικής δράσης, οδήγησε στη δημιουργία μιας άκρως προβληματικής συνθήκης για τις χώρες υποδοχής στις οποίες εγκλωβίστηκε μεγάλος αριθμός προσφύγων, με τις ίδιες τις χώρες να μην είναι σε θέση να υποστηρίξουν και να διαχειριστούν το δυσανάλογα μεγάλο αριθμό ανθρώπων που κατέφθασε σε σχέση με τις υπάρχουσες υποδομές υποστήριξης. Δεν θα πρέπει ακόμα να λησμονηθεί ότι η προσφυγικές ροές ήρθαν να προστεθούν σε μια ήδη ασφυκτική πραγματικότητα που αντικατοπτρίζεται στην οικονομική αδυναμία των χωρών αυτών και η οποία επιβαρύνθηκε επιπλέον την τελευταία διετία με το ξέσπασμα της πανδημίας.

Τα προβλήματα που γεννά η προσφυγική κρίση στην Ευρώπη είναι πολλά και η διαχείρισή τους δύσκολη, με το σκεπτικισμό απέναντι στο ξένο στοιχείο αποτελεί τροχοπέδη στην προσπάθεια που γίνεται για εξομάλυνση της κατάστασης. Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία αποτελούν αγκάθι για την Ευρώπη και αυτά που πρεσβεύει, ενώ παράλληλα δημιουργεί συνθήκες περιθωριοποίησης για τους ανθρώπους που χρίζουν διεθνούς προστασίας. Εκτός από τα κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα που εντοπίζονται, η είσοδος τόσο μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών ενισχύει την ανησυχία αναφορικά με την ασφάλεια της Ευρώπης, με την ασφαλειοποίηση του προσφυγικού να αποτελεί ακράδαντη επιβεβαίωση αυτής της ιδέας. Συνεπαγόμενο αυτού είναι και το κατά πόσο οι ροές προσφύγων αποτελούν κανάλι

εισόδου στον ευρωπαϊκό χώρο για μαχητές εξτρεμιστικών οργανώσεων με σκοπό την διενέργεια κάποιου τρομοκρατικού χτυπήματος.

Ακόμα αξίζει να σημειωθεί η απόσταση που υπάρχει σε πολιτισμικό επίπεδο και ζητήματα ταυτότητας. Οι πληθυσμοί που εισέρχονται στα ευρωπαϊκά εδάφη, προέρχονται από ένα εντελώς διαφοροποιημένο πολιτισμικό υπόβαθρο σε σχέση με το δυτικό, δημιουργώντας μια ακόμα προβληματική συνθήκη αναφορικά με τη ενταξιακή προοπτική των ανθρώπων αυτών και της δυνατότητας αφομοίωση τους στις δυτικές κοινωνίες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση τους και αρκετές φορές στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών και ανάμειξή τους σε παράνομες δραστηριότητες, ανησυχητικές για την ασφάλεια.

Με τις ροές από την Ανατολή να έχουν μειωθεί σημαντικά, η Ευρώπη εισέρχεται σε νέα κρίση. Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία απειλεί να γράψει ένα καινούριο μαύρο κεφάλαιο στην ευρωπαϊκή ιστορία. Τεράστιος είναι μάλιστα ο αριθμός των ανθρώπων που αναγκάστηκαν και αναγκάζονται καθημερινά να εγκαταλείψουν τη χώρα προκειμένου να σωθούν. Γεννάται συνεπώς ένα καινούριο μέτωπο προσφυγικών ροών αυτή τη φορά από την καρδιά της Ευρώπης προς όλη την επικράτεια της. Προβάλλοντας τον ανθρωπιστικό της χαρακτήρα η υπόλοιπη Ευρώπη οφείλει να υποστηρίξει και να βοηθήσει τους ανθρώπους αυτούς. Παρόλο που προέρχονται από ευρωπαϊκό υπόβαθρο (διαφέροντας σε κουλτούρα, θρησκεία κλπ. από τους ανθρώπους που έφτασαν στην Ευρώπη από τη Μέση Ανατολή), τα πράγματα δεν θα είναι απαραίτητα ευνοϊκά και η υποδοχή των ανθρώπων αυτών σε λοιπές ευρωπαϊκές χώρες στρωμένη με ροδοπέταλα. Αυτό που είναι καίριας σημασίας είναι η Ευρώπη να επιδείξει μια υπεύθυνη στάση και μέσα από συλλογική προσπάθεια να αποδείξει ότι έμαθε από τα λάθη της και είναι σε θέση να ανταποκριθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στη νέα τάξη πραγμάτων που φαίνεται να διαμορφώνεται στην Ευρώπη.

Και η Ελλάδα με τη σειρά της φαίνεται να περνάει σε μια νέα κατάσταση. Αναμένονται να υπάρξουν αρκετές αλλαγές αναφορικά με φορείς, προγράμματα και οργανώσεις που αποτελούσαν υποστηρικτική συνθήκη για αιτούντες άσυλο και ευπαθείς ομάδες προσφύγων. Όπως εξήγγειλε το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, εντός του 2022 πολλά στεγαστικά προγράμματα μεταξύ των οποίων και το ΕΣΤΙΑ θα τερματίσουν τη λειτουργία τους. Αυτή η απόφαση φαίνεται να συνάδει με την προσπάθεια αποσυμφόρησης των μεγάλων αστικών κέντρων και την εκμετάλλευση νεότερων και παλαιότερων δομών φιλοξενίας στην ηπειρωτική χώρα αλλά και στα νησιά.

Θα πρέπει ωστόσο οι όποιες αλλαγές να μην είναι σπασμωδικές και να αποβλέπουν σε κάποιο ουσιαστικό επακόλουθο. Οι διαρθρωτικές κινήσεις που παρατηρούνται και αυτές που θα ακολουθήσουν μετέπειτα, συμπίπτουν με μια ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο για το προσφυγικό. Από τη μια η Μέση Ανατολή συνεχίζει να βράζει με τους Ταλιμπάν να έχουν καταλάβει το Αφγανιστάν και την διοίκησή του γεγονός που τρέπει σε φύγει ακόμα περισσότερο άμαχο πληθυσμό και από την άλλη η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία συνεχίζεται, με τον τερματισμό των συγκρούσεων να αποτελεί θολό τοπίο. Δεδομένου αυτού του προβληματικού και συνάμα δύσκολου για μελλοντικές προβλέψεις περιβάλλοντος, η Ελλάδα έχει να αντιμετωπίσει και έναν απρόβλεπτο γείτονα. Οι εκβιαστικές πρακτικές του Προέδρου Ερντογάν και η συνεχής εργαλειοποίηση του προσφυγικού, μπορεί να δημιουργήσει εκ νέου ασφυκτική κατάσταση για την Ελλάδα. Γι' αυτό το λόγο οι υποδομές που έχει στη διάθεσή της η Ελλάδα και η μελλοντική τους εκμετάλλευση πρέπει να εκτιμηθεί και να αξιολογηθεί σωστά καθώς ανά πάσα στιγμή μπορεί να εμφανιστούν νέα κύματα προσφυγικών ροών και να επαναφέρουν στη μνήμη γεγονότα από το 2015.

Ως εκ τούτου, απαιτούνται συγκροτημένες και μελετημένες κινήσεις που θα οδηγήσουν σε έναν ρεαλιστικό και αποτελεσματικό στρατηγικό σχεδιασμό αναφορικά με τη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης και παράλληλα μεγάλη προσοχή, επιφύλαξη και πρόληψη όσο αυτό είναι εφικτό για πιθανά σενάρια, ρεαλιστικά και μη, σε μια απρόβλεπτη πολιτική σκακιέρα και μια εύθραυστη κοινωνική συνοχή η οποία επηρεάζεται τόσο από την οικονομική ασφυξία που γεννούν εξωγενείς και ενδογενείς παράγοντες όσο και από τα παράγωγα της προσφυγικής κρίσης σε κοινωνικό-ιδεολογικό επίπεδο, όπως η άνοδος ακροδεξιών φρονημάτων.

Η εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού αποτελεί μια πολύ ισχυρή και αποτελεσματική επιλογή στο οπλοστάσιο των κρατών. Όπως αποφαινεται και από την περίπτωση της Τουρκίας, αλλά και στο εσωτερικό με της Ευρώπης με χώρες όπως η Λιθουανία, δεδομένου του πολύ μεγάλου βάρους που σηκώνει και καλείται να σηκώσει και στο μέλλον η Ευρωπαϊκή Ένωση και κατά κύριο λόγο ο ήδη πληγέντας και ταλαιπωρημένος Νότος με τις χώρες υποδοχής, τα «παζάρια» γύρω από την ανάληψη ευθύνης και τη διαχείριση των πληθυσμών, συνήθως γέρνουν υπέρ των χωρών που δεν διστάζουν να εκβιάσουν και να παίξουν παιχνίδια στην πλάτη των ανθρώπων αυτών. Με την Ευρώπη να φαίνεται ότι προσπαθεί να διατηρήσει μια περισσότερο ανθρωπιστική στάση απέναντι στο μεταναστευτικό στο σύνολο της, ολοένα και περισσότερες χώρες επιστρατεύουν το μεταναστευτικό ως μέσο άσκηση πίεσης, εκμεταλλευόμενες τον αμυντικό και ήπιο διαπραγματευτικό χαρακτήρα που προβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η σχετική επιτυχία που φαινομενικά παρέχει η εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού, δυσχεραίνει τις σχέσεις μεταξύ των κρατών για αποτρέψει ένα εποικοδομητικό διάλογο ενώ

επιπρόσθετα οι μεμονωμένες δράσεις από χώρες κλονίζουν την εμπιστοσύνη και την προοπτική μιας ουσιαστικής συνεργασίας για την αντιμετώπιση από κοινού, ζητημάτων που απασχολούν της διεθνή σκηνή.

Ωστόσο από τις πολιτικές κινήσεις και τις στρατηγικές στα τραπέζια των συζητήσεων μεταξύ των χωρών ή στις μεμονωμένες ενέργειες που επιλέγουν κάποιες χώρες να προβούν , δεν θα πρέπει να αγνοείται η ανθρωπιστική παράμετρος του φαινομένου του μεταναστευτικού και η ευαισθησία που οφείλεται να επιδεικνύεται κατά τη λήψη των όποιων αποφάσεων.

Στα αδιέξοδα που προκύπτουν σε πολιτικό και διαπραγματευτικό επίπεδο, το μεταναστευτικό χαράζει μονοπάτια τα οποία κάποιες χώρες επιλέγουν να ακολουθήσουν σε μια απόπειρα απαγκίστρωσής τους από την δυσμενή θέση στην οποία έχουν περιέλθει. Η Τουρκική πολιτική ηγεσία επιλέγει ανά τα χρόνια να εκβιάσει την Ευρώπη, απειλώντας με αποστολή μεγάλου προσφυγικού όγκου προς την ευρωπαϊκή επικράτεια. Με τον τρόπο αυτό, συνεχίζει να βάζει εμπόδια στον ήδη προβληματικό διάλογο που επικρατεί μεταξύ των δύο πλευρών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Αμίτσης Γ. , Λαζαρίδη, Γ., *Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001

Αναστασοπούλου Ε., *Περισσότερη τρομοκρατία λόγω προσφύγων*, 2016, διαθέσιμο στο <https://www.dw.com/el/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%83%CF%8C%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B7-%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CF%89-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CF%8D%CE%B3%CF%89%CE%BD/a-19394487>

Βεζέλ Μ., Πέντε χρόνια από την προσφυγική Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας, DW 2021, διαθέσιμο στο <https://www.dw.com/el/%CF%80%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%B5-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B1%CF%82/a-56907809>

Βενέτης Ε., *Η Ελλάδα και το επερχόμενο προσφυγικό κύμα από το Αφγανιστάν*, CNN 2021, διαθέσιμο στο <https://www.cnn.gr/focus/apopseis/story/278119/h-ellada-kai-to-eperxomeno-prosfygiko-kyma-apo-to-afganistan>

Βρέλλης Σ., *Δίκαιο Αλλοδαπών*, Β' έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003

Γεωργιοπούλου Τ., *Προσφυγικό: Αυξάνονται οι ροές και οι «μόνιμοι»*, Καθημερινή, Έντυπη έκδοση, 19.06.2017, διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/914445/article/epikairothta/ellada/prosfygiko-ay3anontai-oi-roes-kai-oi-monimoi>

Ηλιόπουλος Α. Μαυρόπουλος Π., *Θεωρήσεις και επίπεδα στρατηγικής. Πόλεμος και στρατηγική*, 2014, διαθέσιμο στο <http://www.warandstrategy.gr/>

Ήφαιστος Π., *Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 1999

Καρατράντος Τ., *Ακροδεξιά τρομοκρατία*, εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, 2018, διαθέσιμο στο <https://www.tanea.gr/2018/01/25/opinions/akrodeksia-tromokratia/>

Καρατράντος Τ., *Η ταύτιση τρομοκρατίας και μετανάστευσης*, εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, 2018, διαθέσιμο στο <https://www.tanea.gr/print/2018/10/09/opinions/i-taytisi-tromokratias-Ifkai-metanasteysis/>

Καρατράντος Τ., *Σύγχρονο κράτος εθνικής ασφάλειας*, 2020

<https://www.eliamep.gr/media/%CF%83%CF%8D%CE%B3%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%82->

[%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B1%CF%83%CF%86%CE%AC%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82-%CE%AC%CF%81/](#)

Καραφουλίδης, Α. *Εννοιολογική Συγκρότηση της Ασφάλειας – Σχέσης Αντίληψης Ισχύος και Απειλών με τη Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας*, 2011.

Καρύδης Β. Χ., *Η εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1996

Κασιμάτη Κ., *Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης: Η περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών*, εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα, 2003

Κολιόπουλος Κ., *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2008

Κουσκουβέλης Η., *Εισαγωγή στην πολιτική επιστήμη και τη θεωρία της πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1997

Κωντισιόγλου Χ., *Ισλαμοφοβία: οι αντινομίες στην κοινωνία και στην εκπαίδευση*, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα, 2019

Λαμπροπούλου Ε., *Ακροδεξιά vs Ισλαμική τρομοκρατία, LIBERAL 2019*, διαθέσιμο στο <https://www.liberal.gr/apopsi/akrodexia-vs-islamiki-tromokratia>

Λυγερός Σ., *Το γεμάτο προκλήσεις ευρωπαϊκό και περιφερειακό. Κίνδυνοι, ευκαιρίες και αδιέξοδα*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2016

Λυγερός Σ., *Σταυροφόροι χωρίς σταυρό. Ισλαμική τρομοκρατία, ΗΠΑ και Νεοσθμανισμός*, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2010

Μαντούβαλος Κ., *Η εργαλειοποίηση του προσφυγικού από τους Τούρκους ξανά στο προσκήνιο*, 2021, διαθέσιμο στο <https://www.enikos.gr/politics/i-ergaleiopiisi-tou-prosfygikou-apo-tous-tourkous-xana-sto-prosk/1646540/>

Μαραβέγιας Ν., *Ευρωπαϊκή Ένωση Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές*, εκδόσεις κριτική, Αθήνα, 2016

Μαστρογεωργίου Γ., *Τρομοκρατία και Προσφυγικό :Υπάρχει σχέση; Η περίπτωση της Ευρώπης*, 2016, διαθέσιμο στο <https://www.protagon.gr/apopseis/ideas/44341292055-44341292055>

Μέρι Τ., Σοκόλοβ Α., *Τι ενισχύει την ακροδεξιά τρομοκρατία*, DW 2019, διαθέσιμο στο: <https://www.dw.com/el/%CF%84%CE%B9-%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%87%CF%8D%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%AC-%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1/a-49910514>

Μπόση Μ., *Η διεθνής ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2014

Μπόση Μ., *Περί του Ορισμού της Τρομοκρατίας*, Εκδόσεις Π. Τραυλός, Αθήνα, 2000

Μουσουρού, Λ., *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη*, εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα, 1991

Ντόκος Θ., *Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας : Η ανάγκη μεταρρύθμισης του μηχανισμού διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Νο 16, 2011

Παγουλάτος Γ., *Η πραγματική πρόκληση της μετανάστευσης*, Εφημερίδα “Η καθημερινή”, 16/02/2020

Παπαδημητρίου Γ., «Κλιμάκωση Ερντογάν» και «θερμό καλοκαίρι», DW 2022, διαθέσιμο στο

<https://www.dw.com/el/%CE%BA%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CE%BA%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%B5%CF%81%CE%BD%CF%84%CE%BF%CE%B3%CE%AC%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B8%CE%B5%CF%81%CE%BC%CF%8C-%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CE%AF%CF%81%CE%B9/a-61959739>

Οι χώρες που κλείνουν τα σύνορα στους πρόσφυγες. Έκρυθμη η κατάσταση στην Ευρώπη, huffingtonpost.gr, 23/02/2016, διαθέσιμο στο

https://www.huffingtonpost.gr/2016/02/23/metanasteytiko-kleista-synora_n_9300234.html

Παπασωτηρίου Χ., *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2000

Πλατιάς Α., *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, εκδόσεις Εστία, Αθήνα, 2010

Πλατιάς Α., Κολιόπουλος Κ., *Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ. 50 ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ, ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ*, εκδόσεις Δίαυλος, 2021

Πλατιάς Α., Κολιόπουλος Κ., *Η Τέχνη του Πολέμου του Σουν Τσου*, εκδόσεις Δίαυλος, 2015

Πλατιάς Α., *Το νέο διεθνές σύστημα: Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών σχέσεων*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1995

Προδρόμου Ε., *Ορθοδοξία, εθνικισμός και πολιτική κουλτούρα στη σύγχρονη Ελλάδα: Καινούριες προσεγγίσεις ή εσωτερικοποίηση δεδομένων παραδειγμάτων;. Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 5(2), Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 2017

Ρουμπόγλου Ε., *Οι ορισμοί της τρομοκρατίας*, BBC 2002, διαθέσιμο στο

https://www.bbc.co.uk/greek/news/021107_terror1.shtml

Σιβροπούλου Δ., *Η μετανάστευση στην Ευρώπη*, BBC, διαθέσιμο στο

http://www.bbc.co.uk/greek/specials/1841_immigration/page8.shtml

Σκούρτης Γ., *Ανθρώπινα Δικαιώματα Και Ασφαλειοποίηση: Η Περίπτωση Του Μεταναστευτικού Ζητήματος*, 2018, διαθέσιμο στο

<https://powerpolitics.eu/%ce%b1%ce%bd%ce%b8%cf%81%cf%8e%cf%80%ce%b9%ce%bd%ce%b1-%ce%b4%ce%b9%ce%ba%ce%b1%ce%b9%cf%8e%ce%bc%ce%b1%cf%84%ce%b1-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b1%cf%83%cf%86%ce%b1%ce%bb%ce%b5%ce%b9%ce%bf%cf%80%ce%bf/>

Σμιτ Μ., *Πέντε χρόνια από το αποτυχημένο πραξικόπημα στην Τουρκία*, DW 2021, διαθέσιμο στο <https://www.dw.com/el/%CF%80%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%BF-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%80%CE%B7%CE%BC%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B1/a-58268479>

Σταματελάτος Μ., *Ο φασισμός και ο ρατσισμός στην σημερινή Ευρώπη*, Εκδόσεις Καθημερινής, Αθήνα, 1987

Τσαούση Δ.Γ., *Η Κοινωνία του Ανθρώπου*, εκδόσεις GUTEBERG, Αθήνα, 1996

Τσιάκαλος Γ., *Για την ναζιστική ακροδεξιά και την πολιτική καθημερινότητα στην εποχή της κρίσης*, εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2015

Φακιόλας Ε. Τ., *Ασφάλεια, στρατηγική και διαλεκτικός ρεαλισμός: οντολογικά και επιστημονολογικά ζητήματα στη συγκρότηση μιας διαφορετικής προσέγγισης της διεθνούς πολιτικής. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 1999

Φραγκουδάκη Α., *Ο εθνικισμός και η άνοδος της ακροδεξιάς*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2013

Χατζηδάκη Ε., *Η άνοδος του εθνικισμού στην Ευρώπη, 2020*, διαθέσιμο στο: <https://odeth.eu/%CE%B7-%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CE%B2%CE%BF%CF%85/>

Χατζηδάκη Ε., *Η στροφή στον Εθνικισμό και η κοινοβουλευτική άνοδος ακροδεξιών κομμάτων στην Ευρώπη του 21ου αιώνα*, ΟΔΕΘ ΟΜΙΛΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ, 2/4/2020, διαθέσιμο στο <https://odeth.eu/%CE%B7-%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CE%B2%CE%BF%CF%85/>

Χειλά Ε., *Οι διεθνείς συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα. Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2013

Χόρεβιτς Ε., *Κατανόηση της ανθρωπολογίας της μετανάστευσης και της μετανάστευσης*, Εφημερίδα της ανθρωπίνης συμπεριφοράς στο κοινωνικό περιβάλλον 19.6, 2009

Χριστόπουλος Δ., *Αν το προσφυγικό ήταν πρόβλημα θα είχε λύση*, εκδόσεις ΠΟΛΙΣ, Αθήνα, 2020

Χριστόπουλος Δ., *Το "βαθύ κράτος" στην σημερινή Ελλάδα και η Ακροδεξιά: αστυνομία, δικαιοσύνη, στρατός, εκκλησία*, εκδόσεις Νήσος, Αθήνα, 2014

Baldwin-Edwards M., Schain M. A., *Η πολιτική της μετανάστευσης στη Δυτική Ευρώπη*, Εκδόσεις Routledge, Λονδίνο, 1994

- Baylis J., Smith S., Owens P., *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2013
- Cheshirkov B, *Πρόσφυγας ή μετανάστης;*, 2019, διαθέσιμο στο https://www.unhcr.org/gr/13723-prosfygas_i_metanastis-2.html
- Edwards A., «Πρόσφυγας» ή «μετανάστης» – Ποιος όρος είναι ο σωστός; , 2016, διαθέσιμο στο https://www.unhcr.org/gr/12771-prosfygas_i_metanastis.html
- Gellner E., *Έθνη και Εθνικισμός*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1992
- Gentile E., *Φασισμός: Ιστορία & Ερμηνεία*, εκδόσεις Ασίνη, Αθήνα, 2013
- Green N. L., *Οι δρόμοι της μετανάστευσης: Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, εκδόσεις Σαβάλλας, Αθήνα, 2004
- Hainsworth P., *Η Ακροδεξιά: ιδεολογία, πολιτική, κόμματα*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2004
- Halfdanarson G., *Φυλετικές Διακρίσεις στην Ευρωπαϊκή Ιστορία*, εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα, 2006
- Heywood A. , *Εισαγωγή στην Πολιτική*, εκδόσεις Επίκεντρο Αθήνα, 2014.
- Heywood A., *Πολιτικές Ιδεολογίες*, εκδόσεις Επίκεντρο, 2005.
- Heywood A., *Δ. Σχέσεις και πολιτική στην παγκόσμια Εποχή*, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2013
- Jackson R., Sorensen G. ,*Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων: Η Σύγχρονη συζήτηση*,(μτφ.) Κωνσταντινίδης Χ., Τσάκωνας Π., εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2006
- Lucarelli C., *Η τριλογία του φασισμού*, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 2012
- Milza P., *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης: η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, εκδόσεις Scripta, Αθήνα, 2004
- Portes A., Jözsef B., *Σύγχρονη μετανάστευση: Θεωρητικές προοπτικές για τους καθοριστικούς και τρόπους ενσωμάτωσής της*, Διεθνής επισκόπηση μετανάστευσης 23.3, 1989
- Puhle, H.-J., *Εθνικά κράτη, εθνικισμός και δημοκρατία στην Ευρώπη 19ος-20ός αιώνας*, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, 3(2), εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 2017
- Raxton R., *Η ανατομία του φασισμού*, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 2006
- Reuters A.P., *Καταδίκη εις βάρος της Ουγγαρίας*, Καθημερινή 2020, διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/world/561199540/katadiki-eis-varos-tis-oyggarias/>
- Tames R., *Φασισμός*, εκδόσεις Σαββάλα, Αθήνα, 2004
- Waltz K., *Ο Άνθρωπος, το Κράτος και ο Πόλεμος. Μία θεωρητική ανάλυση*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011
- Woolf S., *Ο εθνικισμός στην Ευρώπη*, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 1999

Ξένη βιβλιογραφία

- Antonopoulos G. A., *The Smuggling of Migrants in Greece an Examination of its Social Organization*, European Journal of Criminology, vol 3, no 4, 2006
- Balzacq T., *The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context*, European Journal of International Relations 11(2), 2005
- Bora T., *Nationalist Discourses in turkey*, the south Atlantic quarterly, 102.2/3, 2003
- Buzan B., Waever O., *Regions and Powers –The structure of International Security*, University Press, Cambridge, 2003
- Buzan B., *New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century*, International Affairs, 67, 3, 1991
- Buzan B., *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* (ECPR Classics Series), 1983
- Caldwell D., Williams R., *Seeking Security in an Insecure World*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Oxford, 2006
- Evin A., Denton G., *Turkey, and the European Community*, Opladen, Germany, 1990
- Galtung J. (1986). "On the causes of terrorism and their removal". Department of politics Princeton University, New Jersey. May 1986.
- Gray C., *Fighting Talk: Forty maxims on war, peace and strategy*, Praeger Security International, London, 2007
- Handel M. I., *War, Strategy and Intelligence*, London, Frank Cass, 1989
- Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J., *Global transformations: Politics, Economics and Culture*, Stanford University Press, 1999
- Hooghe Liesbet, Marks Gary, *Sources of Euroscepticism*, Acta Political 42, 2007
- Lynn Doty R., *Immigration and the Politics of Security*, The Origins of National Interests, Volume 8, 1998
- MacLennan J., *The EU-Turkey Negotiations: Between the Siege of Vienna and the Reconquest of Constantinople*, The Constantinos Karamanlis Institute for Democracy Series on European and International Affairs. Springer, Berlin, Heidelberg, 2009
- Mango A., *The Turks today - overlook*, Abrams Press, March 28th, 2006
- Marouf M., Triantafyllidou A., *Immigration towards Greece at the Eve of the 21st Century*, vol.3, no 4, 2006
- McKinlay R., *Third World Military Expenditure. Determinants and Implications*, Pinter Publishers, London 1989
- McNamara S. R., *The Essence of Security*, London, Hodder and Stoughton, 1968

Middleton A., *Populist radical right parties and the securitization of migration in France*, Independent Study Project (ISP) Collection, 2016

Nowrasteh A., *What Is Nationalism and What Does it Mean for Liberty?*, 2018 διαθέσιμο στο <https://www.cato.org/blog/what-nationalism-what-does-it-mean-liberty>

Schuster L., *Turning refugees into “illegal migrants”: Afghan asylum seekers in Europe*, Journal Ethnic and Racial Studies, 2011

Sitaropoulos N., *Modern Greek Asylum Policy and Practice in the Context of Relevant European Developments*, Journal of Refugee Studies, 2006

Williams, M.C., *Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics*, 2003

Λοιπές πηγές και άρθρα

Γλωσσάριο IOM

Το πρόγραμμα της Χάγης: 10 προτεραιότητες για την προσεχή πενταετία, Ευropa. Σύνοψη της νομοθεσίας της ΕΕ, διαθέσιμο στο

http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/l16002_el.htm

Παράγοντες ώθησης-έλξης στη μετανάστευση, 2/2020, διαθέσιμο στο

<https://www.greelane.com/el/%CE%BA%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%84%CE%B5%CF%82/%CE%B3%CE%B5%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1/push-pull-factors-1434837/>

Πρόγραμμα της Στοκχόλμης, Ευropa. Σύνοψη της νομοθεσίας της Ε.Ε, διαθέσιμο στο

http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/jl0034_el.htm

Κανονισμός «Δουβλίνο II», Ευropa, Σύνοψη της νομοθεσίας της Ε.Ε, διαθέσιμο στο

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33153_el.htm

Σένγκεν (Συμφωνία και Σύμβαση), Ευropa. Syntheses de la Legislation, διαθέσιμο στο

http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/schengen_agreement_el.htm

Εξερευνώντας τα αίτια της μετανάστευσης: Γιατί μεταναστεύουν οι άνθρωποι;, διαθέσιμο στο

<https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/world/20200624STO81906/exereunontas-ta-aitia-tis-metanasteusis-giati-metanasteuoun-oi-anthropoi>

Γενικό Νομοθετικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής διαθέσιμο στο <http://www.antigone.gr/files/gr/library/selected-publications-on-migration-and-asylum/eu/metanasteysh.pdf>

Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), διαθέσιμο στο http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_el.htm

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Συνθήκη του Μaastricht) , διαθέσιμο στο http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_el.htm

ΦΕΚ Α 80/01.04.2014: Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις

ΦΕΚ Α 51/03.04.2016

Το γεωπολιτικό πλαίσιο της μετανάστευσης, διαθέσιμο στο <https://rm.coe.int/-1-/168075b8b1>

Τρομοκρατία στην ΕΕ: επιθέσεις, θύματα και συλλήψεις το 2020, διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20210628STO07262/tromokratia-stin-ee-epitheseis-thumata-kai-sullipseis-to-2020>

Ενημερωτικό γράφημα - Μεταναστευτικές ροές: Ανατολική, κεντρική και δυτική οδός, διαθέσιμο στο <http://www.consilium.europa.eu/el/infographics/eastern-and-central-mediterranean-routes-09-2017/>

Μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-migration-policy/>

Μεταναστευτικές ροές στις δυτικές οδούς, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-migration-policy/western-routes/>

Οι σχέσεις της Ε.Ε. με την Τουρκία, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_95_26

Τελωνειακή Ένωση ΕΕ-Τουρκίας, διαθέσιμο στο <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/el/content/teloneiaki-enosi-ee-toyrkias>

Operational Data Portal – Refugee Situations, διαθέσιμο στο http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179#_ga=2.193413741.1520663113.1610393025-2105189396.1610393025

Ν° 20 – Διεθνής Μεταναστευτική Νομοθεσία, ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, ΙΟΜ

Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Επαγγελματικό εγχειρίδιο Ανανεωμένη Έκδοση, 2014 , Διεθνής Επιτροπή Νομικών (International Commission of Jurists - ICJ)

EU-Turkey Statement, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

Η Σύμβαση του 1951 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων, διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/gr/%CE%B7-%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-1951-%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B5%CF%83%CF%84%CF%8E%CF%82-%CF%84>

Πολιτική ΕΕ σε θέματα Μετανάστευσης και Ασύλου, διαθέσιμο στο <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/politike-ee-se-themata-metanasteuses-kai-asulou.html>

96/443/ΔΕΥ: Κοινή δράση της 15ης Ιουλίου 1996 που ενέκρινε το Συμβούλιο βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:31996F0443>

Οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ, διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/3/%CE%BF%CE%B9-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%B1%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B9%CF%87%CF%84-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%BC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BC>

Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0026>

Πολιτική ασύλου, διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/151/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B1%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%85>

Τουρκία, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/turkey/>

Έργο σχετικά με το ρόλο των οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών στην εξασφάλιση της ένταξης μεταναστών και προσφύγων, διαθέσιμο στο <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-02-20-613-el-n.pdf>

Μετανάστευση Ορισμός και βασικές κατηγορίες, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, διαθέσιμο στο <http://www.opengov.gr/immigration/?p=799>

Οι χώρες που κλείνουν τα σύνορα στους πρόσφυγες. Έκρυθμη η κατάσταση στην Ευρώπη, huffingtonpost.gr 2016, διαθέσιμο στο https://www.huffingtonpost.gr/2016/02/23/metanasteytiko-kleista-synora_n_9300234.html

Στατιστικές για τη μετανάστευση στην Ευρώπη, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_el

Terrorism 2002/2005, U.S. Department of Justice, διαθέσιμο στο <https://www.fbi.gov/stats-services/publications/terrorism-2002-2005/>

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την εξωτερική διάσταση της καταπολέμησης της διεθνούς τρομοκρατίας (2006/2032(INI)), Ενότητα: Βασικές αρχές της εξωτερικής διάστασης της καταπολέμησης της διεθνούς τρομοκρατίας, Παράγραφος 4, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5075d9f5-2dfe-4edf-b574-02db834714dd.0005.01/DOC_83&format=PDF

Συμπεράσματα της Προεδρίας - Τάμπερε, 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, διαθέσιμο στο

<https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf>

Το πρόγραμμα της Χάγης: 10 προτεραιότητες για την προσεχή πενταετία, διαθέσιμο στο http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/116002_el.htm

Πρόγραμμα της Στοκχόλμης, Ευropa. Σύνοψη της νομοθεσίας της Ε.Ε, διαθέσιμο στο http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/110034_el.htm

Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙΙ, διαθέσιμο στο <https://migration.gov.gr/gas/diadikasies/doyvlino-iii/>

Σένγκεν (συμφωνία και σύμβαση), διαθέσιμο στο

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:schengen_agreement

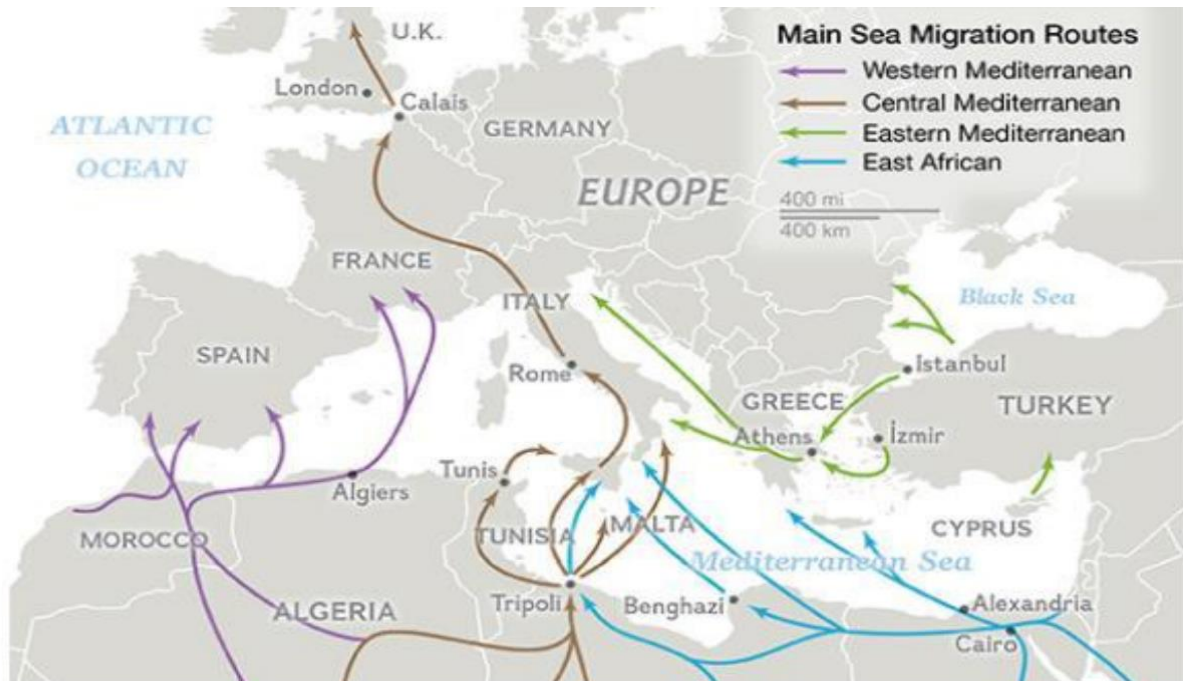
Τρομοκρατία στην ΕΕ: επιθέσεις, θύματα και συλλήψεις το 2020, διαθέσιμο στο

<https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20210628STO07262/tromokratia-stin-ee-epitheseis-thumata-kai-sullipseis-to-2020>

NOTES ON NATIONALISM, THE ORWELL FOUNDATION

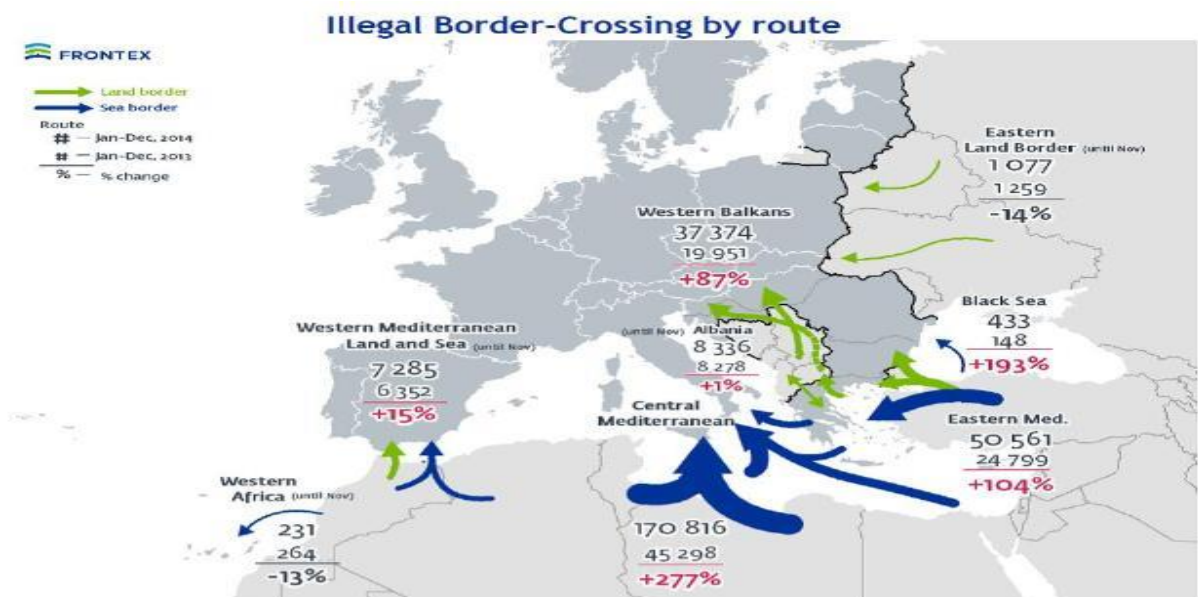
<https://www.orwellfoundation.com/the-orwell-foundation/orwell/essays-and-other-works/notes-on-nationalism/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

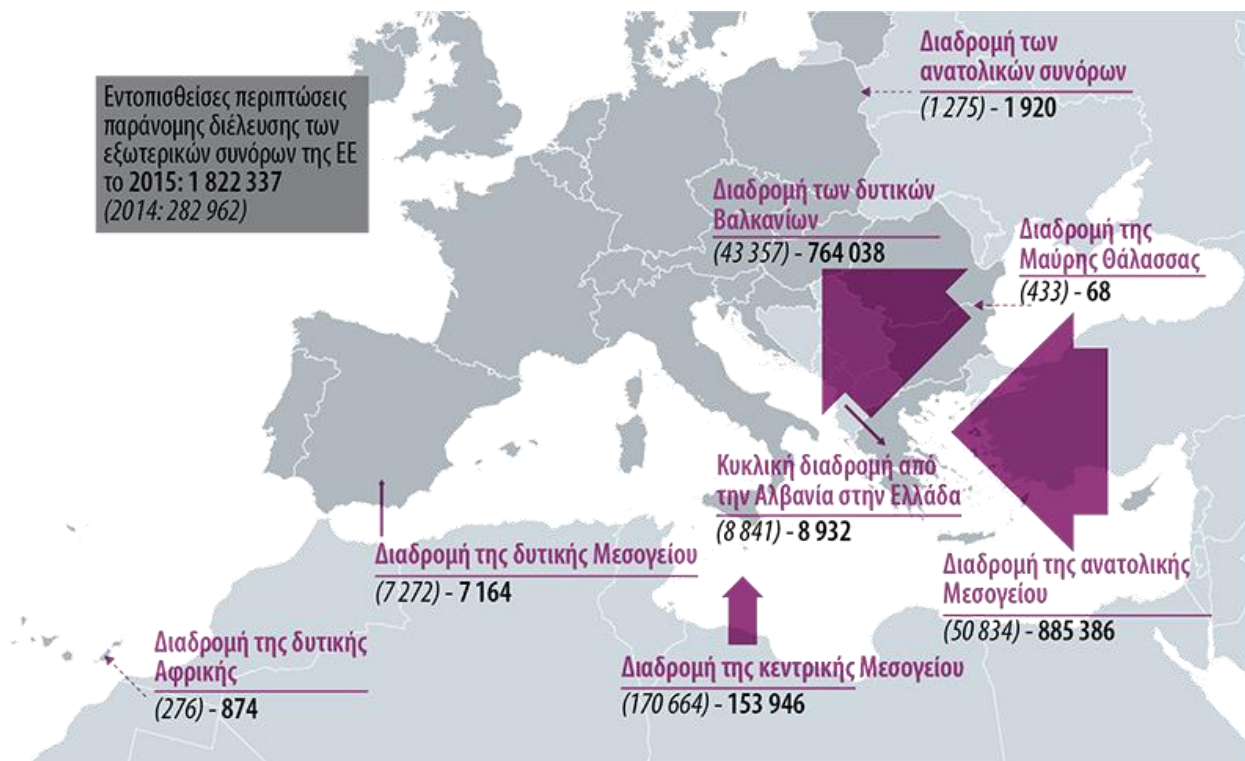
Χάρτης 1: Βασικές Θαλάσσιες Μεταναστευτικές Διαδρομές,

πηγή: <https://www.nationalgeographic.com/>

Χάρτης 2: Μεταναστευτικές Διαδρομές Παράτυπων Μεταναστών

Πηγή: FRONTEX

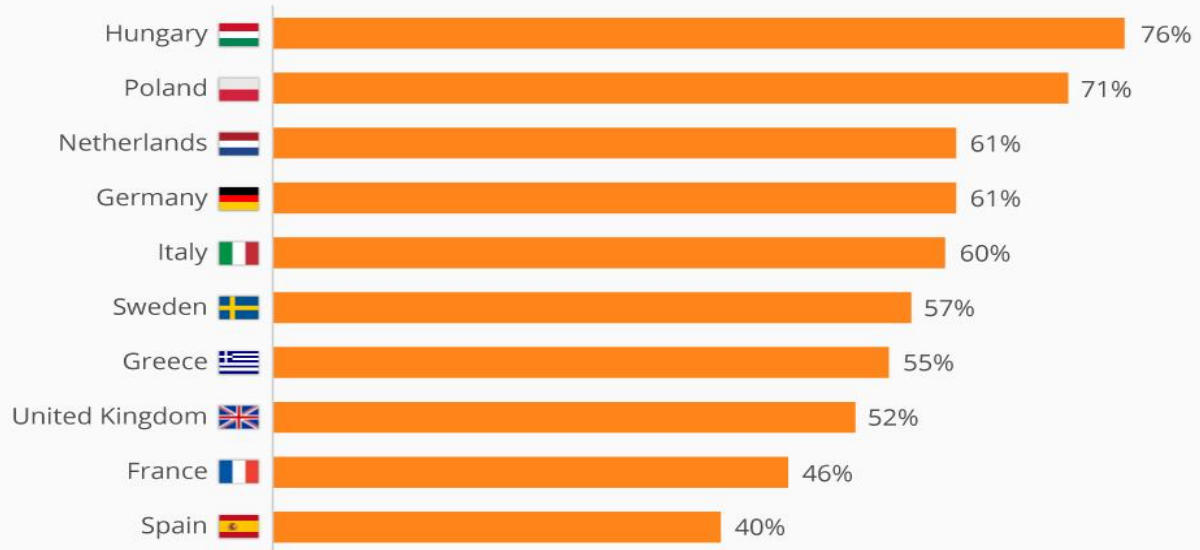
Χάρτης 3: Εντοπισθείσες περιπτώσεις παράνομης διέλευσης των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, 2015

Πηγή: Frontex, Ανάλυση κινδύνου για το 2016.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Europeans Fear Refugees Will Heighten Terror Threat

"Refugees will increase the likelihood of terrorism in our country"

@StatistaCharts Source: Pew Research Center

statista

Διάγραμμα 1: Δημοσκόπηση - Europeans Fear Refugees Will Heighten Terror Threat, 2016

Πηγή: Pew Research Center